

PRAVOS

Pravni fakultet Osijek

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

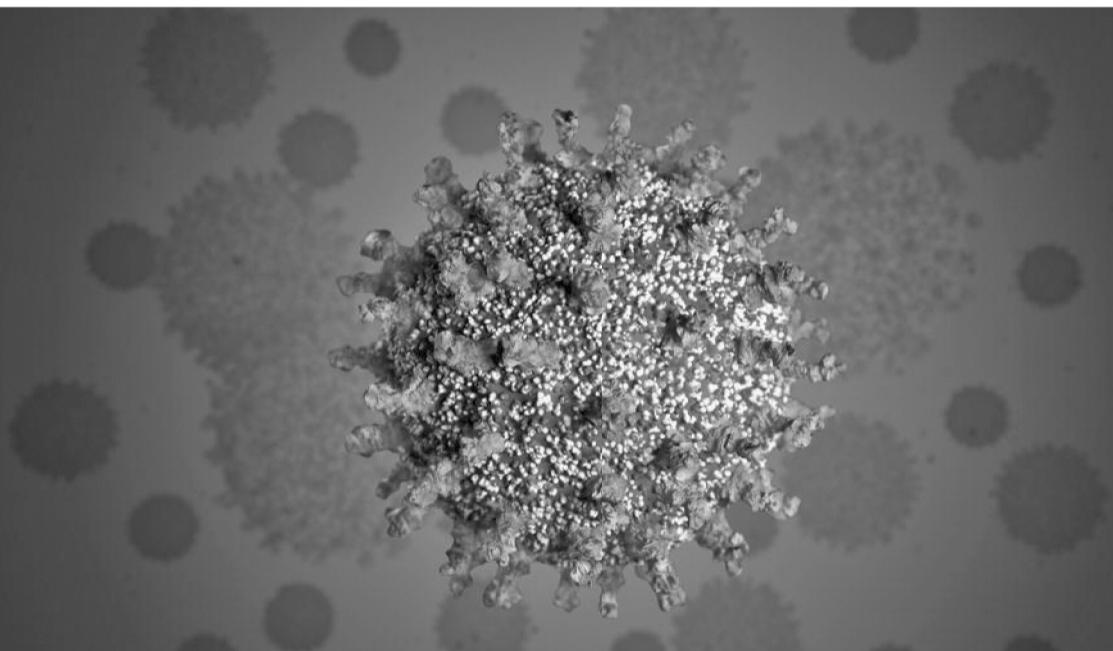

Bilten Pravne klinike Pravnog fakulteta u Osijeku OSIJEK PRO BONO

<http://klinika.pravos.unios.hr/>

KLINIKA NEWS

Osijek, prosinac 2020., broj 3

Drage kolegice i kolege, dragi kliničari i prijatelji Pravne klinike Pravnog fakulteta u Osijeku,
pred Vama je novi broj naših kliničkih novina – biltena „Klinika News“. Riječ je o trećem po redu izdanju našeg biltena koji ove godine izlazi u vremenu i okolnostiima koje nitko od nas nije mogao predvidjeti. Pandemija koronavirusa koja je poharala svijet značajno utječe na naše živote te djelatnost našeg Sveučilišta i Fakulteta. Tehnologija kojom svijet danas barata pokazala se spasenosnom kada je riječ o realizaciji akademske godine i svih drugih sveučilišnih i obrazovnih operacija. Teško je uopće zamisliti kako bi stvari funkcionalizale da nismo bili u prilici upotrijebiti sve do sada razvijene komunikacijske tehnologije koje su danas doslovno dostupne na dlanu - našim pametnim telefonima. Ako prije izbijanja pandemije te činjenice nismo bili dovoljno svjesni sada svi doživljavamo kako živimo u 21. stoljeću u kojem tehnološki napredak kroji svijet i utječe na sve moguće razvojne aspekte društva. Ipak, posebno je pitanje na koji način treba tretirati uporabu tehnologije u obrazovnim procesima. O tome voditelj Klinike raspravlja u članku pod naslovom „Preobrazba Sveučilišta u Osijeku i visokog (pravnog) obrazovanja nakon pandemije koronavirusa s posebnim osvrtom na uporabu novih tehnologija i značaj kliničkog pravnog obrazovanja“. U skladu s dobrom starom praksom ima-

mo i javljanje iz svijeta. Profesorica Sveučilišta u Iowi iz Sjedinjenih Američkih Država Adrien Wing nam ukratko dočarava kako se njeno sveučilište i fakultet snalaze u pandemiji. Vidjet ćemo da ne postoji bitna razlika u načinu prevladavanja krize u Americi, ovdje u Osijeku te općenito u Hrvatskoj i Europi. Imamo cijeli niz radova naših kliničkih mentorâ; Ante Kudić polemizira o univerzalnom osnovnom prihodu, Tanja Danek se zasebno bavi pitanjima zaštite prava iz radnog odnosa i uglavljivanjem ugovorne kazne u ugovore o radu te naplatom radiotelevizijske pristoje, Ana-Marija Marić dotiče pitanje (ne)zaposlenosti u doba pandemije, Viktora Buovca zanima zašto ne postoji potpuni reciprocitet u viznom režimu između SAD-a i Europejske unije, Iva Pobi razmatra prava istospolnih partnera na udomiteljstvo, Stjepan Semialjac daje uvid u prava potrošača kada su u pitanju elektroničke komunikacije, Petra Ljiljanić objašnjava učinke moratorija ovrha na novčanim sredstvima uslijed pandemije, Tanja Margarić dotiče pitanje statusa roditelja njegovatelja i njihova prava na odmor, Marija Mirić poziva studente na fokus i ostanak u kontaktu s fakultetom, nastavom i obvezama bez obzir na aplicirani nastavni model, Arijana Raspudić lamentira o pojavnim oblicima karikature i njezinoj cenzuri, dok predsjednica Vijeća studentskim mentorâ Ana-Marija Bajan opisuje naš radni izlet u Pleternicu

te donosi intervju sa studentima našeg Fakulteta koji su sudjelovali na natjecanju Moot Court Croatia. Imamo i drugih zanimljivih tema – razmišljanja studenata sa svih strana Hrvatske o online nastavi te intervju s našim kliničkim kolegama i prijateljima s druga dva fakulteta koji imaju integrirane registrirane kliničke programe – pravnim fakultetima iz Zagreba i Splita. Tema uvijek ima napretek, ali vremena i prostora za njihovo elaboriranje je uvijek premalo. Pozivamo sve zainteresirane da redovito pratite naš klinički rad i objave, kao i građane da se s nam se obrate sa svojim upitima. Uvijek smo nastojali u postupanju s predmetima biti promptni i profesionalni što je na tragu onoga na čemu smo nastali – projekta podržanog od strane Vlade SAD-a, a to je uspostava malog i učinkovitog kliničkog sustava u kojem se poslovanje treba odvijati u skladu s principima rada iz odvjetničkih kancelarija. Uvjereni smo kako dolazi vrijeme u kojem će kliničko pravno obrazovanje dobiti zasluženo mjesto u nastavnom planu i programu pravnih studija. Kao što uvijek naglašavamo - naša je želja s trećim brojem biltena dodatno popularizirati kliničku ideju i drukčiji pristup pravnom obrazovanju te pomoći u definiranju razvojnih smjernica na našem Fakultetu i Sveučilištu.

Voditelj i studenti mentorâ Pravne klinike Pravnog fakulteta u Osijeku OSIJEK PRO BONO

Izdavač: Pravna klinika Pravnog fakulteta u Osijeku OSIJEK PRO BONO, Ribarska 1, 31000 OSIJEK – HR; osijekprobono@gmail.com

Zvonimir Jelinić / glavni urednik; Ana-Marija Bajan / izvršna urednica; Redakcija i studenti mentorâ / Ana-Marija Marić, Tanja Danek, Viktor Buovac, Iva Pobi, Stjepan Semialjac, Arijana Raspudić, Petra Ljiljanić, Tanja Margarić, Marija Mirić, Ante Kudić; Dizajn i tisk / Grafika d.o.o. Osijek

INTERVJU

An interview with Adrien Wing, Associate Dean for International and Comparative Law Programs and the Bessie Dutton Murray Professor at the University of Iowa College of Law. Prof. Wing is also the Director of the University of Iowa Center for Human Rights, as well as Director of the College of Law's France Summer Abroad Program. This interview was conducted by our clinical director who has spent one semester in Iowa in 2009. under the auspices of the scholarship provided by the United States Department of State.

Prof. Wing, Covid-19 has affected the educational processes at the universities around the world. The information from the web says that the University of Iowa has adopted a blended approach to instruction this fall. What has been the response of your College of Law to the pandemic? Are all classes transferred to a virtual environment or some classes still go live?

Over 70% of our College of Law classes are on line this fall. The remaining classes are live, but even these are on line every other week. We have tried to make sure that the first year students have a couple of their classes live, but that was not possible in all cases. The university has a rule that any course with over 50 students must be on line, and that the classrooms must have fewer students than normal. Everyone must wear a mask in all buildings. We will have the same policy next semester. There are some universities where all classes are on line this fall. My college alma mater Princeton is one of those schools.

I remember that when I was in Iowa in 2009. there was one very sophisticated computer system in operation at the College of Law and some lectures were recorded with the option of the later playback. So virtual environments are nothing new at american universities.

Many American universities may not have had this camera capacity that Iowa Law has had since 1986, when the building was constructed. We only used it occasionally.

But do you think that distant teaching has some serious shortcomings over traditional classes?

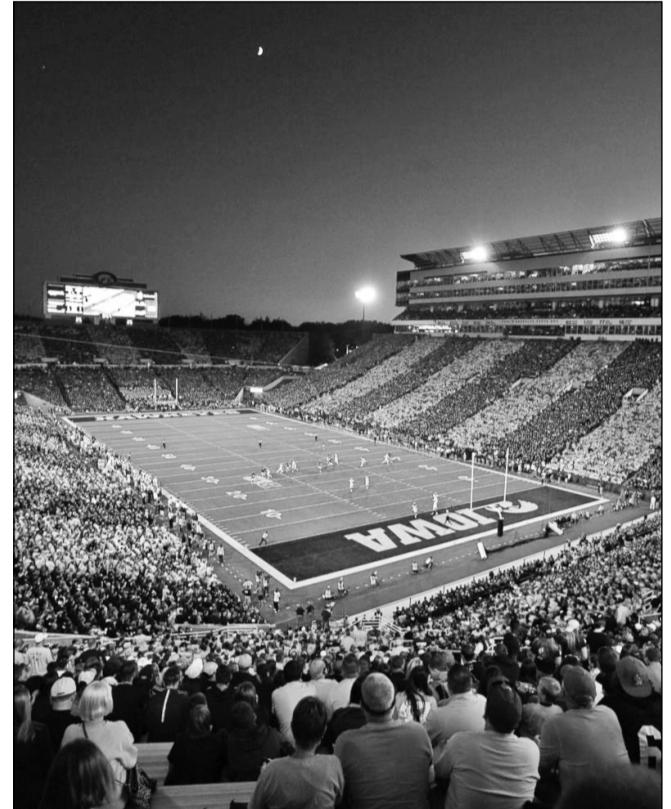
It is clear that distance teaching has many drawbacks. It is very hard to get to know the students or to see their body language, have eye contact, etc. People do not want to show their homes, but if you can not see them at all, it is difficult to know if they are paying attention. Being in person in a face mask has its problems too.

Is there a plan to switch to in person classes immediately after the situation with the virus improves?

No plans at all yet.

You are a well known expert in the field of human rights, constitutional and comparative law. Recently we saw that mass protests against racism that started in the US spread widely across the world and that is certainly not the only evidence that eyes of the world have been always directed to what is going on in the US. What is your opinion about the current state of racial discrimination and how would you explain that bad things happen notwithstanding that the Constitution strongly affirms human rights and freedoms. Is it all about politics nowadays or there are some serious deficiencies in the laws and the legal system itself?

We have a history of racism in our country that dates back to slavery. The wonderful liberties in our 18th century constitution were not meant originally to apply to the majority of the populations –Blacks, Indians, women, or white men without property. Racial discrimination existed in the law up until fairly recently. Now we have de facto racism in the administration of justice, disproportionate police violence against Blacks, inferior health

care and education, huge gaps in income and wealth. Systems that have been in place for centuries will take centuries to eliminate.

As we understand it, some law clinics in the US still provide legal aid to poverty stricken people but also engage in different advocacy projects. The College of Law IC is well known for its clinical courses. What would you say, how important are these courses for the overall law study programme?

Clinical courses are a very important part of our program. The American Bar Association which is the accrediting organization for all law schools, requires all law students to take 6 credits of experiential learning. This could be the equivalent of one or two regular courses. We have students take 9 clinical credits in one semester. Some students may also do an externship at a legal job, which would also count as part of their experiential units.

Izv. prof. dr. sc. Zvonimir Jelinić

Pandemija koronavirusa će sasvim sigurno ostaviti značajne posljedice na mnoge aspekte društvenog i ekonomskog života u Republici Hrvatskoj i drugdje u svijetu. Ona će djelovati kao katalizator za mnoge procese, uključujući i one u sektoru visokog obrazovanja. Iako je nezahvalno iznositi predikcije o budućim stanjima u modernom svijetu koji se konstantno mijenja, ipak na temelju sada poznatih činjenica možemo donijeti određene zaključke, razmisliti i odrediti što je potrebno učiniti kako bi se približili idealu zapadnog načina obrazovanja, reformirali obrazovne procese i podigli njihovu kvalitetu. Riječ bi bila o najboljoj mogućoj pripremi za izazovna vremena pred nama.

Sistemska analiza pojave i međunarodno iskustvo te općenito povezanost sa svijetom je ono što krasiti osobe iz sustava visokog obrazovanja te je logično da projekcije budućih, kao uostalom i analize sadašnjih stanja dolaze iz akademije koja je uvek bila posvećena naprednom učenju i širenju znanja, dakle najpozvanija analizirati stanja, o svemu progovarati otvoreno i bez zadrške te svoje projekcije i planove pripremati na temelju konkretnih činjenica stavljениh u kontekst međunarodnih saznanja i iskustava. Nastavnici na Sveučilištu dobro znaju i mnogi dijele taj subjektivni dojam i stav da sveučilišta i njihove sastavnice ne smiju biti društveni ukrasi, sustavi s nedorečenom društvenom ulogom. Također, sveučilišta ne smiju biti statična i imuna na brze promjene koje se događaju u razvijenim dijelovima svijeta zato što pasivnost ili nedovoljna angažiranost na praćenju i implementaciji novih trendova proces razvoja lako može odvesti u stranputicu iz koje je poslije teško izaći na stazu razvoja i uspjeha. Osijek i Slavonija nisu udaljeni od zapadne Europe i lako je ustanoviti što bi to bio ogledni obrazac srednje velikog sveučilišta kojemu bi trebalo težiti. Čak i loš i manjkav plan djelovanja koji svoj temelj ima u prethodno jasno identificiranim činjenicama bolji je od nikakvog plana i ad hoc djelovanja te stihiskog suočavanja s izazovima kojih u ovim vremenima sasvim sigurno ne manjka. Identifikacija novih polaznih točki koje će biti potrebno pretočiti u realno provediv model razvoja je nužnost jer je bez kontekstualizacije poznatih parametara nemoguće jasno definirati i postaviti ciljeve i započeti poduzimati mjere koje bi u srednjem roku rezultirale kakvom-takvom konvergencijom sa stanjima na sveučilišnim sustavima zapadnog tipa. Problemi su brojni. Primjerice, činjenica je da ne pružaju sve sastavnice Sveučilišta jednako (tržišno) perspektivne akademske programe kao i da postoje značajne razlike u prostornoj, možda i kadrovsкоj kapacitiranosti za realizaciju razvojnih i istraživačkih planova. Dezintegriranost sastavnica na razini Sveučilišta stoji u opreci s bilo kakvim nastojanjem

Preobrazba Sveučilišta u Osijeku i visokog (pravnog) obrazovanja nakon pandemije koronavirusa s posebnim osvrtom na uporabu novih tehnologija i značaj kliničkog pravnog obrazovanja

da se poveća učinkovitost i ustvari model koji bi napokon doveo do učinkovitog upravljanja resursima koji uopće nisu zanemarivi. Primjerice, ako je nova dvorana sa svom potrebnom informatičkom i drugom opremom u novoj zgradi jedne od sastavnica prazna šest ili osam ili dva sata tijekom dana postoje li prepreke da tu dvoranu koriste drugi fakulteti koji trebaju prostor za realizaciju nastave ili neki drugi posao? Problem je posebno izražen sada kada postoje posebna ograničenja i pravila koja zahtijevaju provedbu pravila o distanci i maksimalnom broju osoba koje mogu boraviti u zatvorenom prostoru. Osim učinkovitog upravljanja resursima integracija sveučilišta ima i niz drugih prednosti. Riječ je o nečemu što je davno prepoznato od strane Europske komisije koja u svojim izvješćima o stanju u Republici Hrvatskoj redovito apostrofira problem fragmentarnosti sveučilišta i pravne autonomije fakulteta kao prepreku bilo kakvom povećanju učinkovitosti i međunarodnoj prepoznatljivosti sveučilišta i hrvatskog visokog obrazovanja. Europska komisija ne daje bilo kakve, već prijedloge koji svoju podlogu imaju u iskustvima drugih, razvijenijih država u kojima sveučilišta nisu samo nakupine fakulteta već sustavi koji imaju svoj jasno izražen identitet, naglašenu ekonomsku ulogu i društvenu odgovornost. Neučinkoviti sustavi se sporo moderniziraju, ti su procesi uvjek povezani s preprekama i formalnostima za čije je savladavanje potrebno dosta vremena, a upravo je modernizacija i internacionalizacija visokog obrazovanja i procesa studiranja na svim razinama ključna poluga koja može osigurati prepoznatljivost Sveučilišta u Osijeku na široj razini, posljedično probitke za Grad Osijek i cijelu regiju.

Činjenice

Prva stvar koju je važno shvatiti je da razrade u ovom tekstu ovo nisu prazne priče. Vrijeme brzo prolazi i ne smije se pasivno promatrati kako se sveučilišta u drugim državama brzo mijenjaju i prilagodjavaju novim trendovima i pojavama dok se kod nas misli da se različita stanja uvjek mogu opravdavati s općim stanjem društva i njegovim političkim (ne) prilikama. Postoji niz činjenica koje treba uzeti u obzir prilikom konstruiranja plana za razdoblje koje je pred nama, posebno uvažavajući aspekt transformacije sveučilišnih sustava zbog pandemije koronavirusa.

a) Demografska kretanja u Republici Hrvatskoj su jako loša. Država u ovom trenutku prilično sigurno ne broji više od 4 milijuna stanovnika (nedavno smo u medijima mogli pročitati jednu ocjenu o svega 3,8 milijuna stanovnika koji prebivaju u RH), dok prosječna starost ukupnog stanovništva svrstava Hrvatsku u grupu najstarijih nacija svijeta!!! To je nešto što svima mora biti jasno prilikom izrade bilo kakvih daljnjih analiza, ekspertiza, planova i strategija. Hrvatska nije mnogoljudna država koja promjenama može pristupiti polako s očekivanjem da se promjene u odnosu mlađi-stari neće u jednom trenutku početi prelivljati izvanrednom brzinom i na taj način utjecati na opstojnost i funkcioniranje niza obrazovnih institucija. Već sada imamo situaciju u kojoj se neke škole zatvaraju zato što nemaju upisanih učenika, a situacija nije blistava niti u nekim gradskim sredinama u kojima je pad broja učenika u odnosu na razdoblje prije ulaska u Europsku uniju krajnje ozbiljan. Ne treba posebno spominjati problem koji imamo u Slavoniji nakon ulaska u EU koja je kao i mnogi drugi dijelovi Hrvatske pogodena iseljavanjem (statistički podaci su da Osijek bilježi pad broja učenika od 10,5 %, Županija 36,6 %, Pleternica 28 % itd.). Ukratko – svi sveučilišni centri koji žele osigurati svoju opstojnost moraju u svojim računicama i planovima za buduće razdoblje

voditi računa o demografskom padu koji će svoje prave „zube“ pokazati tek u vremenu pred nama.

b) Prema podacima koje na svojoj stranici pruža Agencija za znanost i visoko obrazovanje u republici Hrvatskoj djeluje 119 visokih učilišta sa statusom ustanove: 8 javnih sveučilišta, 2 privatna sveučilišta, 68 fakulteta i umjetničkih akademija te 1 sveučilišni centar na javnim sveučilištima, 4 privatna veleučilišta, 11 javnih veleučilišta, 22 privatne visoke škole i 3 javne visoke škole. Kada je riječ o pravnim fakultetima tada znamo da u RH postoje četiri pravna fakulteta i niz pravnih programa na veleučilištima. Riječ je o izuzetno visokom broju ustanova koji obavljaju posao visokog obrazovanja za jednu stanovništvo tako malu državu kao što je Republika Hrvatska. Poseban je problem činjenica da se većina ustanova financira iz zajedničke, tj. državne blagajne. Budući da smo prošlih godina uživali u godinama „debelih krava“ zato što su prihodi od turizma, konkretno od poreza na dodanu vrijednost i niza trošarskih nameta bili dostatni da se finansijski servisiraju mnoge aktivnosti i institucije, razvila se sklonost otvaranju visokih učilišta i sveučilišta svugdje, čak i tamo gdje bi neke objektivne analize pokazale da nema potrebe za takvim otvaranjem zbog neposredne ili relativne blizine već postojećih etabliranih i dovoljno kapacitiranih sveučilišnih centara. Hoće li država moći u narednom periodu financirati takav rašireni sustav visokog (javnog) obrazovanja ostaje za vidjeti. Razumno je prepostaviti da će u uvjetima ograničenih i smanjenih proračunskih prihoda financiranje sustava visokog obrazovanja i mnogih znanstvenih institucija biti podrobno analizirano, moguće i redefinirano na bazi nekih sasvim objektivnih poveznica i podataka na koje će u jednom trenutku samo ograničen utjecaj imati politika. Naime upravo se u okrilju politike često produciraju nerazumne odluke koje nemaju podlogu u bilo kakvim analizama niti su u javnom interesu, već se odluke donose samo radi dobivanja potpore na sljedećim izborima. Takve odluke nemaju podlogu ni u kakvim istraživanjima i analizama što samo po sebi pokazuje kako kaotično funkcioniра sustav u kojemu se različite strategije i planovi produciraju kao na traci, međutim učinak izglasanih misija, vizija, akcijskih planova i strategija rijetko se proteže izvan sjednica na kojima su takve ideje i planovi usvojeni. U načelu to znači da ne treba očekivati da će država lako razriješiti nastali problem s visokim obrazovanjem, problem koji je u konačnici sama stvorila. Na kraju će ispasti da svatko mora samostalno voditi računa o sebi i svojim interesima na način na koji umije i najbolje zna.

c) Povezanost tržišta rada sa sustavom visokog obrazovanja je dosta važan aspekt o kojem se vodi računa na pogrešan način s kratkoročnim pogledima na stvari. Naime, čini se da je prevladavajuće stajalište kako uvođenje novih studijskih programa uz različite kombinatorike s nazivima studija i fakulteta panacea za problem privlačenja studenata u Osijek, umjesto da se pažljivo i osmišljeno pristupa reformama postojećih studijskih programa i kontinuirano radi na povećanju kvalitete obrazovnog procesa i njegove uniformiranosti, kako u segmentu nastavnog procesa tako i evaluacije studenata. Preglednik studijskih programa Mozvag otkriva da Sveučilište u Osijeku u svojoj ponudi ima 188 studijskih programa, od toga 125 na razini prediplomskog, diplomskog i integriranog prediplomskog i diplomskog sveučilišnog studija. Brojem studenata puno veća i finansijski nemjerljivo potkovanija sveučilišta u zapadnom svijetu ne mogu se pohvaliti s takvim brojem studijskih programa, posebno ne na prediplomskoj i diplomskoj razini („master studiji“ su nešto drugo, oni kratko traju i danas su visoko internacionalizirani, često se izvo-

de na engleskom jeziku i sveučilišta se trude imati povećani broj master programa u ponudi, nerijetko na bazi kolaboracije osoba s raznih strana). Štoviše, ono što je u ovom trenutku bjelodano je da broj studenata na Sveučilištu u Osijeku u kontinuiranom padu, pri čemu se može isčitati kako je taj pad nešto snažnijeg intenziteta nego na druga tri velika sveučilišta u Republici Hrvatskoj, ovo barem ako se pogledaju podaci za razdoblje akademskih godina 2013/14-2018/19. dostupni na web stranici Agencije za znanost i visoko obrazovanje (nove podatke s nestrpljenjem očekujemo). Disperzija postojećih resursa na niz studijskih programa može dovesti do toga da kvaliteta nastavnih programa bude prosječna ili loša, a broj upisanih studenata neoptimalan. Kvaliteta nije posljedica kvantitete već treba uzeti da upravo obratno – kvantiteta u vidu broja studenata nakon određenog vremena postaje posljedica širenja dobrih vijesti i u praksi (ne na papiru!) utvrđene kvalitete pojedinih programa (prisjetimo se stare latinske fraze iz Eneide – Fama volat!). U uvjetima demografskog pada i ograničenih resursa pitanje osiguranja kvalitete i pitanje internacionalizacije javljaju se kao ključna pitanja o kojima će ovisiti održivost cijelog sustava (dovoljno je pogledati sramotno nefunkcionalnu englesku web stranicu Sveučilišta kako bi se shvatilo gdje se još uvijek nalazimo i to sada, na pragu 2021. godine, više od sedam godina nakon pristupanja Europskoj uniji). Također, treba uvidjeti da ako postoji prevelika disperzija postojećeg – u naravi opadajućeg broja studenata na cijeli niz programa (ili kolegija unutar jednog programa) možemo u konačnici dobiti situaciju u kojoj je kvalitetu programa teško osigurati i kontrolirati. Zaključak je jasan – upravo će kvaliteta tradicionalnih studijskih programa i njihova primjerenošć vremenu u kojem živimo, nipošto brojnost programa u ponudi (izuzev međunarodno orientiranih master programa po uzoru na prakse iz svijeta), predstavljati najvažniji parametar koji će u budućnosti praviti razliku između najboljih, dobrih i onih loših. Isto tako bez poduzimanja ozbiljnih koraka prema internacionalizaciji sveučilišta u cjelini ne treba očekivati značajan, ako bilo kakav, pomak na rang ljestvicama i potom rast broja studenata u Osijeku. To je bitno shvatiti kao i to da se visoka kvaliteta studijskih programa ne može postići preko noći jer je potrebno poduzeti niz mjeri kako bi započeo proces transformacije i internacionalizacije koji samo u sinergiji može osigurati probitke za Sveučilište u Osijeku u nekom srednjem roku. SWOT analize i samoanalize, strateški programi i strategije razvoja, uporaba točno određenih glagola prilikom sastavljanja ishoda učenja, ispunjavanje niza formalnih zahtjeva i birokratskih procedura radi zadovoljavanja akreditacijskih i reakreditacijskih prosudbi je svakako važna i nezaobilazna aktivnost, međutim ostaje kao pitanje u kojoj mjeri ispunjavanje različitih formalnih obrazaca i kriterija za vanjsko i interna vrednovanje u konačnici rezultira stvarnim kvalitativnim pomacima. Republika Hrvatska u odnosu na pravne studije nema, kao što je to primjerice u Njemačkoj, post festum državno administriranu kontrolu sposobnosti i (ishoda) učenoga (izvrstan članak o tome kako funkcionira pravno obrazovanje u Njemačkoj dostupan je na web stranici Klinike) što otvara mogućnost da se

nastavni procesi fleksibiliziraju i prilagode stanju hrvatskog pravnog sustava, ali i temeljnim zasadama onoga što studiranje u svojoj biti doista jest na zapadnim sveučilištima i fakultetima. Riječ je o veoma važnom i u nas potpuno zanemarenom aspektu studiranja koji predstavlja os svih drugih nadogradnji, posebno onih koje se tiču nastavnog procesa.

O čemu je konkretno riječ kada govorimo o kvaliteti obrazovnog procesa?

Postoje mnogi aspekti studiranja koji bi se mogli sagledati kroz prizmu kvalitete. Međutim, ipak treba uzeti da su neki aspekti važniji od drugih. Ako pokušamo sistematizirati naša iskustva i dojmove koje smo ostvarili tijekom boravka na zapadnim sveučilištima tada smo lako mogli uočiti nekoliko stvari koje se mogu okarakterizirati ključnim za studiranje. Naravno da se u pozadini uvijek odvijaju razni birokratski procesi, međutim ono što je vidljivo prema van je lako uočljivo i orientirano prema funkcionalizaciji i osiguranju kvalitete. Prvo je to da su sveučilišta strukturirana na način da centralnu poziciju sveučilišta i njegovih pojedinih sastavnica drže sveučilišne knjižnice i knjižnice pojedinih sastavnica. Prilikom svake gradnje imalo se na umu da svoje centralno mjesto, svojevrsno težište svemu treba dati u vidu knjižnica. Ne treba izgubiti iz vida da kada govorimo o knjižnicama ne govorimo samo o prostorima u kojima se mogu posuditi ili obaviti uvid u neke knjige – riječ je prije svega o radnim prostorima u kojima je studentima omogućeno da samostalno pristupaju literaturi i bazama podataka (dan je pristup bazama uglavnom otvoren kada se njima pristupa putem sveučilišnog računala ili sa sveučilišne mreže), prostorima s modernim skenerima i kopirnim mašinama (neshvatljivo je kako se još uvijek nije shvatilo da monopol na poslove kopiranja u inozemstvu imaju sveučilišta, a ne privatni businessi razasuti u neposrednoj blizini fakulteta), prostorima koji su iskrojeni kako za samostalan rad i učenje tako i za različite kolaboracije u vidu osmišljavanja projekata i drugih zajedničkih aktivnosti (primjerice novi kampus Sveučilišta Northampton u Engleskoj je namjerno osmišljen tako da potiče na kreativne i kolaborativne studentske aktivnosti). U takvim prostorima radni intenzitet je visok jer postoji tiha međusobna interakcija potaknuta ugodnim okruženjem i dugim radnim vremenom koje po naravi stvari uključuje subote, nedjelje, nerijetko i druge neradne dane. Važnost knjižnica i zajedničkih studentskih radnih prostora je važna i zato što je danas za mlade pravnike od odlučne važnosti osim temeljnih pravnih instituta i ustavnih odrednica spoznati vrijednost istraživačkog rada (sudska praksa danas predstavlja izuzetno važan izvor prava), urednog pravnog izražavanja, argumentacije i logike, prije nego gubit vijeme na učenju napamet izričaja različitih pojmove i tehnikalija. Danas je mnoge stvari iz hrvatskog prava i prakse teško razumjeti i istinskim pravnim profesionalcima pa je studente uz odgovarajuće mentorstvo i superviziju potrebno opskrbiti sa sposobnošću pravnog izražavanja na bazi samostalno provedenih istraživanja i analiza. Kome će sutra trebati pravnik koji nije u stanju detektirati problem te kroz jasno i pismeno izražavanje pružiti svestranu argumentaciju u pri-

log neke teze i/ili modela. Mi smo danas svjedočici kako se u hrvatskoj pravnoj praksi propisi često primjenjuju mehanički, da je argumentacija sudova i javnopravnih tijela nerijetko slaba i pogrešna, da su tumačenja takva da katkada negativno zadiru u samu bit pravnog sustava iz čega isпадa da se prava i slobode često jamče samo na formalnoj razini, bez ikakvog praktičnog dosega i sadržaja, a kamo li u skladu s nekim prihvaćenim međunarodnim i europskim pravnim standardima. Poseban je problem uplitanje politike u zakonodavne procese, čak i onda kada struka jasno ukaže i dokaže da se čine nedopustivi propusti i greške. Rješenje za takva stanja sasvim sigurno nije podučavanje koje će u vidokrugu imati samo zakone i podzakonske propise, već izlazak iz takvih okvira i poučavanje prava na jednim novim i drukčijim osnovama koji će studentima u punom smislu otvoriti mogućnost spoznaje prava, ali i procesa koji obilježavaju nastanak prava u njegovim zakonskim, teoretskim i praktičnim osnovama.

Takvo podučavanje podrazumijeva različite tehnike i svima njima je zajedničko uključivanje studenata u raspravu, poticanje na razmišljanje i pisanje i ono što je najvažnije i bez čega se potonje ne može ostvariti – kontinuiran rad na proučavanju materijala u poticajnom okruženju poput knjižnica, koje ponovimo – nisu samo mjesta gdje se prikuplja i sređuje građa te pohranjuju knjige već mjesta za učenje, pisanje i druge aktivnosti. U konačnici, doista se možemo zapitati ima li smisla u 21. stoljeću putem prezentacija studentima prenositi informacije koje se lako mogu pronaći u temeljnoj literaturi ili je obrazovnom procesu poželjno pristupiti na način koji će omogućiti da se pravni instituti i problemi prikazuju u njihovom punom svjetlu pri čemu se mora početi inzistirati na odgovarajućim nastavnim pripremama od strane studenata.

Nove tehnologije nakon pandemije koronavirusa

Uporaba novih tehnologija nema alternativu. Informatizacija i kompjuterizacija svijeta je nezaustavljiv proces. Isto tako treba jasno reći da nije riječ o nečemu što je novo i nepoznato kao i to da današnje mogućnosti internetskih sustava koje su praktički preko noći postale prepoznate od strane stotina milijuna ljudi diljem svijeta postojale i prije pet, deset i više godina. One možda nisu bile sve user-friendly kao što su to danas niti su obilovale opcijama i nadogradnjama koje sada postoje, međutim održavanje web konferencije, snimanje učinioца, dostava materijala putem interneta, konstruiranje on-line ispita i slično su sve odreda opcije koje su postojale prije pandemije koronavirusa. Nakon što se pandemija smiri i konačno nestane postavlja se pitanje na koji način i u kojoj mjeri treba integrirati sustave za virtualno i udaljeno učenje (virtual, distant, remote teaching & learning) u nastavne procese i izvođenje studijskih programa te mogu li takvi sustavi doprinijeti općoj kvaliteti nastavnog procesa na Sveučilištu. O tome je već sada važno dobro promisliti kako bi se izbjegla potencijalna nesnalazjenja i problemi kada postane moguće svu nastavu izvoditi na tradicionalan način. Prva stvar koju smo mogli uvidjeti tijekom virtualne nastave je da su današnje moguć-

nosti računalnih programa takve da je uz adekvatnu didaktičko metodološku pripremu i prilagodbu moguće održati sasvim pristojan i funkcionalan nastavni set. Štoviše, kada je riječ o manjim grupama studenata može se veoma učinkovito emulirati stanje u dvorani i od studenata zahtijevati uključivanje u raspravu te provoditi diskusiju kada je to potrebno radi pružanja odgovarajućih razjašnjenja. Vremenski odmak do kojega dolazi u komunikacijskom lancu je relativno mali i treba očekivati da će u budućnosti kada latencija postane dovoljno male na doživljaj web-conferencing-a postati u toj mjeri poboljšan i dinamičan da će se bez ikakvih problema radni sastanci i nastava za veliki broj sudionika moći održavati bez osobitih, ako ikakvih komplikacija. Znači li to da je vrijeme za široko uvođenje telematske nastave u pogledu svih kolegija koji nemaju izraženu praktičnu komponentu, dakle koji se na sadržajnoj i tehničkoj razini mogu prilagoditi virtualnom nastavnom procesu? Znači li to da će u budućnosti sastavnice na našem Sveučilištu postati pretežito orijentirane na telematske sustave? Znači li to da ćemo u budućnosti u našim dvoranama imati samo nekolicinu studenata jer će većina nastavu pratiti putem svojih mobitela i kompjutera?

Nema sumnje da nastava na daljinu ima neke prednosti, kako za studente tako i za nastavnike. Administracija nastavnih poslova i njihovo obavljanje je puno jednostavnije kada se jednom obavljena priprema može lako ponovno koristiti i distribuirati prema novim generacijama studenata. Mnogim studentima je mnogo isplativije nastavu pratiti od kuće, udaljeni od sveučilišnog centra jer se na taj način mogu eliminirati troškovi koje mjesto studiranja uobičajeno nosi sa sobom. Doduše, nastaje otklon od onoga što studentski život i socijalizacija donose sa sobom, ali u današnje vrijeme kada troškovi studiranja dolaze u prvi plan pretpostavka je da će svaka cost-benefit analiza rezultirati zaključkom o prevazi troškova nad onim što možemo podvesti pod tradicionalne aspekte studiranja.

U tom smislu u narednom vremenu bit će potrebno čim prije osmisiliti precizan model koji će samo eventualno, u iznimnim slučajevima, dopuštati devijaciju od tradicionalnog modela studiranja i održavanja nastave u fakultetskim dvoranama. Odabir nastavnog modela ne smije biti prepušten samim nastavnicima već treba jasno propisati kada i u kojim situacijama se nastava i nastavni radni susreti mogu održavati online. Po naravi stvari individualne konzultacije i radni sastanci s malim brojem studenata mogu se u slučaju potrebe održavati na daljinu, međutim svi drugi nastavni procesi moraju se izvoditi uživo i dinamično, na način koji će studente stimulirati i aktivirati za uključivanje u diskusije i kontinuirano obavljanje radnih zadataka. Kao što smo već rekli, zadaci u vidu isčitavanja i proučavanja akademskih materijala te posebno sudske prakse, redoviti zadaci u vidu pisanje eseja i ogleda su studentski poslovi na koje se u narednom vremenu treba staviti osobit naglasak i koji, uz odgovarajuću superviziju predmetnih nastavnika mogu potpuno promijeniti način i doživljaj studiranja te u konačnici pozitivno utjecati na njegovu kvalitetu. Ovo nije nešto što treba biti aplikativno samo u odnosu na pravne i druge društvene znanosti, već je sasvim sigurno riječ o modelu koji se može aplicirati na mnogim studijskim programima. Postoji i potreba da se na razini Sveučilišta uspostavi uniforman informacijski i informatički model. Sada imamo situaciju da postoji cijeli niz sustava u uporabi što stvara malu konfuziju, potrebu za svakodnevnim „šaltanjem“ između informatičkih sustava što je nepotrebno, a i ne doprinosi lakšoj obradi svih podataka.

Nije li već davnih dana bilo moguće uspostaviti način izravne elektroničke komunikacije putem sveučilišno-administriranih email adresa na koje bi studenti primali sve službene informacije o odlukama Sveučilišta i pojedinačnih sastavnica? Iako se tako možda ne čini, postoji velika razlika između uporabe službenih i privatnih email adresa jer se za službene adrese mogu vezati određene presumpcije što

nije slučaj s katkada potpuno blesavim akronimima privatno otvorenih i administriranih adresa. Čak i da se progresivno otpočne ulagati u proces uobličavanja jedinstvenog sveučilišnog informacijskog sustava i unifikaciju svih njegovih sastavnih dijelova još je jako puno posla koje treba obaviti.

Možemo zaključiti; pandemija će prestati jer će medicina i tehnologija svoj posao sasvim sigurno dobro odraditi. U pandemiji nije pobijedio virus već su pravi pobjednici osim znanosti koja traga za lijekom mediji i internet, dakle tehnološke kompanije koje stoje iza gotovo svih društvenih procesa, iako mi možda ne mislimo da je tome baš tako. Civilizacija će preživjeti i ovu „kataklizmu“ i stvari će se vratiti u neki oblik novog normalnog koje smo u jednom trenutku prihvatali za „moto“ borbe protiv pandemije. Međutim upravo stoga što to „novo normalno“ ne treba postati „normalno“ jer ono naprsto nije normalno, bit će nužno čim je prije moguće vratiti nastavne procese na fakultete, napokon učiniti iskorake i izgraditi sveučilišnu i pojedinačne knjižnice te studiranje u Osijeku približiti studiranju na način na koji ono funkcionira u razvijenom svijetu. Potrebno je napraviti „tweak“ u načinu podučavanja i pristupa kako bi se naše Sveučilište transformiralo u sustav koji će emulirati ono što se već dugo vremena radi na zapadu. Izuzetno je važno shvatiti i percipirati da je riječ apsolutno jedinoj šansi za kontinuirani razvoj Sveučilišta, riječ je o jedinom mogućem odgovoru na stagnaciju i odlazak u režim prosječnosti. Ali prosječnost u globaliziranom svijetu više ne prolazi, ona nema budućnost! Moguće je da će ovu krizu iskoristiti bogati i moćni da postanu još napredniji nad ostatkom svijeta. Cijena studiranja u zapadnoj Europi je već neko vrijeme u padu i nije nemoguće da će subvencije za studente u budućnosti postati još dostupnije. Ako mi idućih godina na svojim fakultetskim hodnicima ne budemo imali vrevu i puno studenata patiti će ne samo Sveučilište već i grad i cijela regija. Dosadne i nadvladane nastavne modele treba odbaciti te učiniti iskorak i prilagodbu koja će zahtijevati od svih perspektivnih studenata maksimalno uključivanje u proces studiranja neovisno o tome je li riječ o redovnim ili izvanrednim studentima. Na zapadu studenti koji su posvećeni procesu studiranja na način na koji se to od njih traži ne mogu tako lako pasti ispit jer se pravi ispit nikada ne krije u konačnom ispitnu, već u adekvatnoj superviziji i kontinuiranoj radnoj aktivnosti. Sveučilište ne smije biti pasivno i stagnatno, ono mora aktivno djelovati na korist svih svojih sastavnica i studenata i kada je u pitanju kvalitetu studiranja i kada je u pitanju sve ono što tu kvalitetu čini, a to je i stvaranje uvjeta za pravi studentski život koji se vrti oko istraživanja i upijanja znanja iz različitih izvora te socijalizacije na svim razinama, uključujući i sportske aktivnosti. Stoga se ne može više opravdavati stanje u kojem nemamo knjižnicu, ali neke sastavnice imaju velebne sveučilišne zgrade s nešto studenata odmah preko puta derutne bolnice s puno pacijenata. Riječ je o paradoksima koje treba hitro otkloniti te postojeće prostore i sve druge potencijalne maksimalno iskoristiti. Temelji za takvo djelovanje se moraju čim prije ostvariti na normativnoj i svim drugim razinama, među inim i zato što su potencijali znatno veći od onoga što sada imamo i taborimo. Zato će na valu obećane pomoći iz EU trebati biti pametan i pogoditi prava vrata, vrata stabilnog i dugoročnog razvitka umjesto vrata koja će nas suočiti s problemima onda kada to već bude kasno.

Na kraju dolazimo na temu kliničkog obrazovanja. Potencijal kliničkog pravnog obrazovanja je znatno veći od do sada ostvarenih uspjeha koji su značajni. Osim što je pravna pomoć pružena velikom broju ljudi i što su studenti dobili mogućnost osjetiti pravnu praksu u svojem najizravnijem, ujedno i najzajtevnijem obliku – kroz direktnu komunikaciju sa strankama i rad na konkretnim predmetima, Pravni fakultet se promovira kao odgovorna institucija koja je svjesna svoje društvene uloge i potrebe aktiviranja u sektoru pravne pomoći. Upravo se u pozitivnom propisu - Zakonu o besplatnoj pravnoj

pomoći krije prostor za daljnje unaprjeđenje kliničkog rada i djelovanja. Naime, Zakon pružateljima primarne pravne pomoći omogućava preuzimanje poslova sastavljanja podnesaka i zastupanja u poslovima pred javnopravnim tijelima kao i sastavljanja podnesaka pred Europskim sudom za ljudska prava. Ne treba posebno isticati kako postoji cijeli niz pravnih stvari u kojima bi kliničke ekspertize potkovane s akademskim resursima mogle pomoći u dalnjem razvoju prava i pravne prakse i to ne samo kada je riječ o postupanju javnopravnih tijela. Primjerice, o jednoj kliničkoj pobjedi pred Europskim sudom za ljudska prava bi se sasvim sigurno dugo vremena pričalo, dok bi promocija Fakulteta bila neprocjenjiva. Također postoji ogroman prostor za cijeli niz aktivnosti koje bi bile popraćene konkretnim pravnim radnjama i pružanjem pravne pomoći. Osim snažnijeg involviranja u zakonodavne aktivnosti poput komentiranja nacrtu zakona i drugih akata na nacionalnoj i lokalnoj razini, redovito i učestalo pristupanje građanima u manjim sredinama na bazi jasnog plana i programa bi također dodatno promoviralo pravo kao jednu složenu strukturu koju će uvijek biti vrijedno pratiti, proučavati, analizirati te u konačnici studirati.

Za nove iskorake u kliničkom obrazovanju pravnika potrebni su fakultetski i sveučilišni resursi. Kada bi Klinika bila potkovana s nekoliko supervizora koji osim nastavnog imaju i profesionalno praktično iskustvo kao što je to slučaj u Americi gdje pravni fakulteti ne mogu uspješno proći akreditaciju ukoliko ne implementiraju konkretne programe usmjereni prema onome što se može nazvati „iskustvenim učenjem prava“. Klinika bi bila u stanju preuzimati više posla te obavljati niz aktivnosti korisnih za etabriranje Fakulteta ne samo kao znanstvene i obrazovne, već i stručne institucije. Velika korist bi se prelijevila i na studente koji bi praksi imali osiguranu u okviru svoje vlastite kuće. Hospitacije na sudu i u odvjetničkim uredima su problematične zato izgradnja kvalitetnog mehanizma supervizije nad radom studenata podrazumijeva veoma blisku suradnju s odvjetništvom i sudovima te kirurški precizan radni plan aktivnosti. Čak i da je takvu suradnju moguće ostvariti ako se dogovori način prelijevanja nekih sasvim konkretnih koristi između svih ugovornih strana, ono neće moći studentima pružiti sve pogodnosti koje je moguće ostvariti u dobro organiziranom i resursima potkovanim kliničkom programu čije mogućnosti u pogledu širine djelovanja znatno nadilaze poslovni obuhvat odvjetničkih i bilježničkih kancelarija i pojedinih državnih tijela.

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Osijeku ulazi u šestu godinu postojanja. Do sada je Klinika provedila šest projektnih aktivnosti, zadnju tekuće godine pod nazivom „Očuvanje kontinuiteta u neposrednom pružanju primarne pravne pomoći na području Grada Osijeka i okolice s posebnim naglaskom na digitalizaciju općih pravnih informacija i savjeta te osiguranje sigurnosti u radu“. Iako se već iz samog naslova može nazrijeti obuhvat projekta smatramo važnim spomenuti da se Klinika u proteklo vrijeme angažirala u digitalizaciji svojih općih pravnih informacija koje će uskoro u skraćenom i potpuno anonimiziranom obliku biti moguće pretražiti na kliničkoj web stranici. Na taj će način građani moći dobiti uvid u dio naše bogate prakse, ali i uvid u pravne implikacije nekog sasvim konkretnog problema. Riječ je o ozbilnjom pravnom i informatičkom projektu za čiju punu realizaciju treba određeno vrijeme. U isto vrijeme Klinika nastavlja s provedbom svoje „core“ aktivnosti – pružanjem besplatne primarne pravne pomoći. Osim telefonski, u ovo pandemijsko vrijeme Klinici je moguće pristupiti putem web obrasca te fizički – predajom dokumentacije i formulara u klinički sandučić na adresi centralne jedinice nakon čega će vas kontaktirati dežurni studenti (više informacija o svemu v. <https://klinika.pravos.unios.hr/>).

Na kraju još jednom želimo uputiti posebnu zahvalu Ministarstvu pravosuđa bez čije podrške realizacija naših ciljeva i planova i podrška javnom interesu ne bi bila moguća.

Intervju je provela ANA-MARIJA BAJAN
predsjednica Vijeća studentskih mentora

Marija, Ivane, Marine i Frane, molimo vas da nam se ukratko predstavite i kažete što vas je potaknulo na to da se prijavite na MOOT COURT CROATIA ?

Marija Serdarušić, mag. iur. :

Pozdrav svim čitateljima biltena „KLINIKA NEWS“. Moje ime je Marija Serdarušić, magistra sam prava te sam trenutno zaposlena u Odvjetničkom društvu Mišević i Jarić d.o.o. u Osijeku. Na prijavu za MCC potakla me činjenica kako tijekom akademskog obrazovanja studenti nedovoljno susreću praksi, pa sam se odlučila okušati u nečemu što će mi barem donekle pružiti i pokazati kako izgleda pravo u praksi. Moram priznati kako sam samo natjecanje doživjela kao veliki izazov za samu sebe i svoje dotadašnje znanje. MCC mi je dao mogućnost da pokažem koliko možete dati od sebe kada nečemu, a u ovom slučaju hipotetskom slučaju pristupite na jednoj ozbiljnoj razini, a k tome sam imala i veliku podršku muških kolega iz ekipe, tako da mi je cijelokupno natjecanje ostalo u jako lijepom sjećanju.

Ivan Vidaković, mag. iur. :

Moje ime je Ivan Vidaković, magistar sam prava te sam po završetku studija radio u privatnom odvjetničkom uredu u Zagrebu 8 mjeseci, na radnom mjestu odvjetničkog vježbenika. Trenutno sam u potrazi za poslom. Kao član ekipe 104 na MCC-u sam iznosio stavove obrane u predmetnom slučaju. Na prijavu za MCC me potaknula činjenica da je zadani predmet odnosno *case* bio iz područja kaznenog materijalnog te kaznenog procesnog prava, a koje područje prava predstavlja moj uži interes. Također, poticaj je sami koncept predmeta gdje su temeljna pitanja bila teorijske i praktične naravi na koje pravna znanost, ali i pravni praktičari nisu uspjeli pronaći jednoznačan odgovor. Uz navedeno, mogućnost upoznavanja s formalnom komunikacijom u vidu simuliranog procesa suđenja te obrazlaganje pravnih stavova pred zaista impresivnim sucima poput sveučilišnih profesora, sudaca i istaknutih odvjetnika predstavljalo je izazov za mene kao studenta kojem sam pristupio kako bi se uvjerio imam li potencijal za baviti se pravnim pitanjima u praksi koristeći teorijska znanja koje mi je Pravni fakultet u Osijeku pružio.

Marin Vladić, mag. iur. :

Poštovane kolegice i kolege, čitateljice i čitatelji, moje ime je Marin Vladić, magistar sam prava i trenutno sam zaposlen u trgovackom društvu ANCONA GRUPA d.o.o. na poziciji korporativnog pravnika. Na MCC-u sam u suradnji s kolegicom Marijom Serdarušić uspješno zastupao stavove državnog odvjetništva. Nakon dogovora sa spomenutim kolegama, za prijavu i sudjelovanje na MCC-u odlučio sam se ponajprije iz razloga što sam za vrijeme studija odvjetništvo smatrao svojim pozivom te sam se iz prve ruke htio okušati u zastupanju interesa svoje stranke, iznošenju kompleksne, detaljno razrađene argumentacije pred vrsnim, eminentnim pravnim stručnjacima, poput onih koji su se našli u sudačkim panelima na navedenom natjecanju. Dodatnu

Dragi naši bivši studenti, magistri prava, izuzetna nam je čast što ste pristali sudjelovati u intervjuu za naš Bilten "KLINIKA NEWS" i podijeliti sa studentima Pravnog fakulteta u Osijeku i najširom akademskom zajednicom svoje iskustvo sudjelovanja na natjecanju MOOT COURT CROATIA na kojem ste postigli iznimski uspjeh 2018. godine na čemu vam i ovim putem čestitamo. Iako je od vašeg sudjelovanja prošlo dvije godine ipak smatramo da na ovaj način itekako možete pomoći svima onima koji se možda dvoume o tome da se prijave za konkretno ili neko drugo Moot natjecanje. Predstavili ste svoj fakultet na najbolji mogući način kao EKIPA 104. Ekipu 104 činili su : Marija Serdarušić, Ivan Vidaković, Marin Vladić i Fran Papac.

motivaciju za ostvarivanje što boljeg plasmana i zapaženijeg rezultata pružila mi je činjenica što su u sudačkim panelima sjedili, dijelom i potencijalni budući poslodavci, odvjetnici iz vodećih odvjetničkih društava u Republici Hrvatskoj, kao i spoznaja da dobar rezultat na natjecanju ovoga tipa, u životopisu mladog pravnika nosi određenu težinu kod traženja posla, osobito u odvjetničkim krugovima.

Fran Papac, mag . iur. :

Lijep pozdrav svim čitateljicama i čitateljima biltena „KLINIKA NEWS“. Zovem se Fran Papac, magistar sam prava te trenutno zaposlen kao odvjetnički vježbenik u odvjetničkom društvu Petrić & Kajtić u Zagrebu. Kao što ste i sami spomenuli, ne tako davne 2018. godine sudjelovali smo na natjecanju MOOT COURT CROATIA. Zašto sam se odlučio sudjelovati? Primarno, želja za stjecanjem dodatnog znanja i iskustva, posebice u praksi s kojom se tijekom studiranja rijetko susrećemo. Kada tome pridodamo zanimljiv hipotetski slučaj te veliku motivaciju i želju za dokazivanjem kako mojih kolega pa tako i mene, ništa me nije moglo sprječiti, a da se ne prijavim.

Što je MOOT COURT CROATIA i o kakvom se natjecanju zapravo radi ?

Ekipa 104 :

Moot Court Croatia je jedino nacionalno Moot Court natjecanje odnosno natjecanje u obliku simuliranog suđenja koje organizira udruženje E-student. Ono je koncipirano tako da se sastoji od dvije temeljne faze, pismene i usmene. Nakon što se otvorí prijava objavi se *case* odnosno slučaj koji sastavlja svake godine različita katedra nekog od pravnih fakulteta kako bi natjecanje bilo dinamično i prilagodilo se studentima s interesima za različita pravna područja. Nakon prijave prva faza je faza pismenih podnesaka tijekom koje prijavljena ekipa priprema dva pisana podneska u kojima odgovara na postavljana pitanja u odnosu na zadano činjenično stanje i to na način da svaka ekipa mora zastupati obje strane. Dakle, ako je riječ o građanskom pravu i parničnom postupku onda se piše jedan podnesak za tužitelja i jedan za tuženika te se moraju zastupati obje strane, a ako je riječ o kaznenom postupku kao što je to bilo u našem slučaju onda se moraju pisati podnesci za stranu državnog odvjetnika, ali i za obranu okrivljenika. Nakon toga stručni suci ocjenjuju podneske te najbolje pozivaju na usmena ročišta čime počinje druga faza natjecanja. U pravilu usmena faza se sastoji od preliminarnih ročišta u kojima svaka ekipa mora protiv druge ekipe pred stručnim sucima natjecanja, a to su najčešće vježbenici, odvjetnici, suci i sveučilišni profesori zastupati stavove obje strane pa se najčešće preliminarna faza sastoji od 2 ročišta protiv nasumično izabranih ekipa dan ranije. Polufinalno i finalno ročište se održavaju dan kasnije, a kako natjecanje odmiče pitanja su sve detaljnija i teža, a sudaca je sve više po ročištu.

Kada budu prijave za Moot Court i postoje li uvjeti koje studenti trebaju ispunjavati kako

bi se mogli prijaviti ? Koliko samo natjecanje traje od prijave pa do završetka?

EKIPA 104:

Prijave za natjecanje se otvaraju negdje sredinom siječnja te traju otprilike mjesec dana. Tijekom otvaranja prijave objavljuje se i *case* koji će natjecatelji rješavati kako bi se mogla donijeti odluka že li se konkretni studenti uključiti ili ne. Što se uvjeta tiče oni su zaista minimalni te je za prijavu na natjecanje potrebno biti student treće ili više godine, nije se moguće prijaviti u istom sastavu ukoliko je ekipa osvojila neki od prethodnih MCC-eva te svi članovi moraju biti s istog pravnog fakulteta. Također, svaka ekipa mora imati svog mentora koji može biti profesor, odvjetnik ili druga osoba iz pravne struke, ali zanimljivo je da je tada pravilo bilo da mentor ne smije biti profesor iz pravnog područja koje je predmet slučaja. Organizator može pomoći pri pronalasku mentora ukoliko se studenti sami ne snađu. Cijelokupno natjecanje od prijave pa do finalnog ročišta traje cca 4-5 mjeseci.

Kako su tekle vaše pripreme za natjecanje i jeste li imali mentora kao pomoć kroz pripreme? Koliko ste se dugo spremali i kako ste uskladili fakultetske obveze sa samim pripremama ?

Ekipa 104 :

Pripreme smo započeli detaljnim analiziranjem činjeničnog stanja i postavljenih pitanja te u skladu s tim odabirom stručne literature koju ćemo proučavati za kvalitetnu pripremu. Nakon uočavanja temeljnih problema podijelili smo se u dva tima od kojih je jedan zastupao stranu državnog odvjetnika, dok je drugi obranu okrivljenika te sukladno tome svaki tim je sastavlja podnesak za odabranu stranu. Nakon što smo sastavili podneske razmijenili smo ih te ispravljali jedni drugima kako bi što je objektivnije moguće uočili nedostatke te iste ispravili. Priprema je podrazumijevala analizu mnogo brojne stručne literature, nacionalne, ali i strane kao i izučavanje judikature domaćih i stranih sudova, a posebno Europskog suda za ljudska prava. Riječ je o doista iscrpnom procesu koji je podrazumijevao učestalo naše radne sastanke kako bi analizirali cijelokupnu materiju, ali i pojedina pitanja uz učestalu komunikaciju putem društvenih mreža i na druge odgovarajuće načine. Nakon pismene faze koju smo prošli, naši radni sastanci su postali učestaliji te smo na njima vježbali naša izlaganja uz postavljanje pitanja od strane tima koji je pripremao suprotnu stranu kako bi bili spremni na sve što bi se moglo pojavit, kako od strane protivnog tima tako i samih sudaca koji imaju pravo postavljati pitanja. Tako smo radili sve do usmenih ročišta sve dok nismo primili podneske suprotnih ekipa koje smo onda dodatno analizirali da bi poboljšali naše zastupanje pojedinih strana. Mentora smo tijekom procesa imali formalno, odnosno takoreći na papiru obzirom na mnogobrojne obveze mentora koji je u to vrijeme bio i prodekan za poslovanje, razvoj i projekte. Zista nam je pomogla neformalna pomoć profesora doc. dr. sc. Ante Novokmetu koji nas je tijekom pre-

davanja iz kolegija kaznenog procesnog prava naučio razmišljati izvan okvira i ne orijentirati se samo na nacionalno pravo sukladno čemu smo pristupili detaljnom izučavanju prakse Europskog suda za ljudska prava koja nam je značajno pomogla, kao i drugih europskih izvora prava s kojima naše pravo mora biti usklađeno. Jedan od težih dijelova natjecanja je uskladiti svoje redovne fakultetske obveze kao i mnogobrojne druge koje su članovi naše ekipe imali, ali temelj našeg uspjeha je bila dobra organiziranost i kontinuirani rad tijekom cjelokupnog studiranja. Određene obveze kratkoročno gledano jesu trpeze, poput polaganja pojedinih kolokvija i ispita, ali smo to uspješno tijekom godine nadoknadili te uz to stekli ovo neprocjenjivo iskustvo.

Recite nam nešto o finalnom danu natjecanja. Znamo da ste u finalu izgubili tek za 0.06 bodova što je iznimski uspjeh.

Ekipa 104 :

Finalni dan je zaista nešto što ćemo vjerojatno pamtit do kraja naših života. Naime, nakon naših izlaganja na preliminarnim ročištima nismo bili najzadovoljniji i nismo očekivali da ćemo proći u polufinalne. Ipak su nas prve pročitali te smo tada bili svjesni da idemo do kraja i da ćemo sigurno biti u finalu. U subotu navečer smo dobili podnesak suprotne ekipe te smo u nedjelju prijepodne imali polufinalno ročište na kojima su kolegica Marija Serdarušić i kolega Marin Vladić uspješno obranili stranu državnog odvjetništva te nam osigurali finale. Finalno ročište se održavalo u velikoj dvorani Županijskog suda u Zagrebu, a panel sudaca je činilo ukupno 7 sudaca i to redom odvjetnici, sveučilišni profesori i sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske, među kojima i kreatori samog slučaja. Takav panel sudaca je kod nas izazvao strahopštovanje, ali nam i dao dojam da smo doista već samim ulaskom u finale postigli dobar rezultat, iako nam taj rezultat nije bio dostatan. Između polufinalnog i finalnog ročišta smo imali pauzu od sat vremena da proučimo podnesak druge strane i da se pripremimo što je izuzetno malo i stvara veliki pritisak. U finalu smo zastupali stranu obrane i to kolega Fran Papac i kolega Ivan Vidaković, dok su stranu državnog odvjetnika zastupali kolege s Pravnog fakulteta u Zagrebu. Prvo su izlagale kolege iz Zagreba koji su dobili zaista teška pitanja od strane sudačkog panela, posebno od odvjetnika Ante Nobila kao jednog od članova sudačkog panela koji je po prirodi stvari bio skloniji obrani. Nakon ne baš uspješnih odgovora suprotne ekipe smatrali smo da je pobjeda naša, a takav se naš stav učvrstio nakon naših izlaganja i nešto uspješnijeg odgovaranja na postavljena pitanja. Nakon završenog ročišta i našeg zadovoljstva pokazanim kao i potpore publike koja je bila prisutna bili smo uvjereni u našu pobjedu. Dugo smo čekali

rezultate što ukazuje na tešku odluku, a upravo je za nas takva odluka i bila obzirom da smo ostali kako bez pobjede kao ekipa tako i bez nagrade za najbolji podnesak i najboljeg govornika. Nakon proglašenja pobjednika jedna od organizatorica natjecanja nam je rekla da je bodovna razlika bila 0,06 bodova što nas je još više razočaralo. Nakon zaista iscrpnih priprema, koje su kulminirale finalnim danom nismo stigli na organizirano zajedničko druženje obzirom da je finale bilo u nedjelju, a već u utorak prijepodne smo pisali kolokvij iz kolegija Građansko pravo 2 pa smo se što je prije moguće vratili kući.

Možete li procijeniti značaj pravne logike u pravu, a posebno u sudnicama? Smatrajte li da se na našem fakultetu tijekom pravnog obrazovanja dobije dobra podloga u toj grani pravne filozofije ?

Marija Serdarušić, mag. iur. :

Smatram kako kvalitetnog pravnika odlikuje vrlina pravilnog načina primjene pravne logike u struci. Dakako, kako bi se to uspjelo postići prva i osnovna stvar je da studenti moraju dobro naučiti materijalno pravo i osnove kako bi kasnije razumjeli sam proces. Pravna logika je i presudna u praksi, jer ona pokazuje vašu sposobnost iznošenja pravne argumentacije i snalaženja u situacijama kada nemate previše vremena razmišljati o odgovoru na postavljeno pitanje, nego morate logikom zaključivati. Pravni fakultet na jedan izuzetno kvalitetan način pruža studentima mogućnost da se oblikuju u grani pravne filozofije, ali također smatram kako takav interes mora biti obostran. Studenti se, ukoliko žele biti dobri pravnici, u nekim segmentima svog studija trebaju više angažirati kako bi dobili kompletan uvid u ono što ih čeka po zaposlenju.

Ivan Vidaković, mag.iur. :

Pravne logike sigurno nedostaje u našem pravnom obrazovanju. Vrijednost pravne logike i to u praktičnoj primjeni vidite tek prilikom ovakvih natjecanja, ali i u sudnici kao vježbenik. Potreba za pronalažnjem kontraargumentacije na ročištu i razmišljanje s nogu je nužna vještina svakog dobrog pravnika te sigurno predstavlja vještina i sposobnost koju treba razvijati kroz naš sustav pravnog obrazovanja. Također, pravna logika je značajna za formulaciju pravne argumentacije u mnogobrojnim podnescima posebno onima većeg opsega i kompleksnijeg sadržaja. Nesporno je da Pravni fakultet Osijek daje kvalitetnu teorijsku podlogu koja se može kvalitetno uobičiti u praktične vještine koje su potrebne kvalitetnom pravniku, ali veća razina prisutnosti pravne logike u programima pojedinih kolegija ili kao zaseban kolegiji bi nam dala značajnu prednost pred drugim studentima na tržištu rada.

Marin Vladić, mag. iur. :

Kao što će se, vjerujem, i moji kolege složiti, pravna logika predstavlja izrazito vrijedno „oružje“ u rukama svakoga pravnika; a s čime se studenti pravnih fakulteta u Republici Hrvatskoj u punom smislu upoznaju tek prvi puta kada počnu primjenjivati teorijska znanja u praksi. Bilo da se radi o studentskom natjecanju ovoga tipa, pisaniu jednostavnijih (pa onda i složenijih) podnesaka, ili iznošenju argumenata i kontraargumenata na ročištima, analogno povezivanje vještina je koja se svakako stječe iskustvom, ali i koja uvelike ovisi o kvalitetnim teorijskim predznanjima u kapitalnim predmetima na fakultetu; prije svega procesnim. S tim u vezi, mišljenja sam kako Pravni fakultet u Osijeku, što se tiče teorije, izrazito kvalitetno priprema studente, pogotovo u već spomenutim procesnim predmetima, međutim kao bivši student snažno zagovaram uvođenje kolegija, barem izbornoga tipa, koji će studentima proširiti vidike pravne logike i filozofije. Također, apeliram i na proaktivnost studenata koji izvannastavnim aktivnostima sami mogu otvoriti vrata ovakvom vidu usavršavanja, pogotovo kroz aktivno sudjelovanje u debatnom klubu i sl.

Fran Papac, mag. iur. :

U vezi ovog pitanja, morat ću se složiti s kolegama. Pravna logika je vrlo važan segment pravničkog obrazovanja, a to se posebice vidi kada se izade iz fakultetskih dvorana i kroči u sudnicu. Mnogobrojne su situacije kada tijekom ročišta morate biti spremni u vrlo kratkom roku kvalitetno pravno argumentirati suprotnoj strani kako bi interesi vaše stranke bili ostvareni u potpunosti. Upravo u takvim situacijama, pravna logika je ono što vam daje određenu prednost. Također, vrlo je bitna i u svim onim radnjama koje prethode ili slijede nakon održanih rasprava (npr. pisanje podnesaka, tužbi, žalbi, itd.). Slijedom toga, smatram kako je vrlo bitno tijekom studiranja posvetiti se pravnoj logici, a studenti na Pravnom fakultetu u Osijeku u tom dijelu imaju kvalitetnu teorijsku podlogu, ali naravno moja je preporuka da i sami dodatno proširuju znanje iz već spomenute grane pravne filozofije.

Ekipa, možete li nam za kraj reći zašto bi se studenti trebali odvažiti i prijaviti na jedno takvo natjecanje i što je za vas pozitivno donijelo sudjelovanje i ostvaren vrhunski rezultat? Mislite li da će se vaše sudjelovanje na natjecanju i ostvareni uspjeh kvalitetno valorizirati prilikom zapošljavanja i općenito dalnjeg karijernog napredovanja?

Marija Serdarušić, mag. iur. :

Studenti se trebaju prijaviti na ovakav tip natjecanja, jer im ono pruža kompletan uvid u to kako pravno izgleda u praksi. K tome treba dodati da izlažete pred izrazito važnim stručnjacima iz pravosuđa koji ocjenjuju sve segmente vašeg izlaganja, a posebno snagu argumenata. Smatram kako se studenti trebaju odvažiti na ovaku vrstu praktične primjene prava, jer znanje koje steknu kroz pripreme za natjecanje je nešto što se pamti zauvijek. Za mene je MCC donio osjećaj ponosa i sreće, prvo zbog kolega s kojima sam bila u ekipi, ali i za Pravni fakultet Osijek kojem smo donijeli važnu referencu. Mogu vam reći kako se ovakav tip natjecanja izuzetno cijeni prilikom zapošljavanja, ono je još jedna referenca u životopisu pravnika i nešto što ćete nositi i pamtit tijekom života. Pokaže vam kako izgleda gubiti i pobijediti u isto vrijeme, kako se nositi sa boljima od sebe, te kako iako možda ne dogurate do pobjede u sebi nosite golemu količinu entuzijazma za buduće prepreke.

Ivan Vidaković, mag. iur. :

Ovakvo natjecanje jest odlična prilika za sve studente da vide kako izgleda izlaganje kompleksne pravne argumentacije pred pravnim autoritetima koji će zasigurno svojim pitanjima preispitivati stvarnu razinu razumijevanja i znanja pojedine materije, a upravo je to simplificirani opis njihovo

vog budućeg rada posebno u odvjetništvu. Također, stjecanje mnogobrojnih popratnih korisnih vještina od razmišljanja s nogu, istraživanja, formalne komunikacije do vježbanja javnog nastupa. Istovremeno uz sav taj rad, povezali smo se kao kolege i prijatelji, a istovremeno smo stekli prijateljstva s kolegama iz cjelokupne Republike Hrvatske. Zaista smo se povezali s kolegama iz Splita koje ovim putem pozdravljamo kao vrijedne i kvalitetne ekipe koji će biti, a neki i jesu uspješni i kvalitetni pravnici. Smatram da smo se već uvjerili da se ovakva natjecanja valoriziraju od strane poslodavaca posebno u privatnom odvjetništvu obzirom da ista predstavljaju nešto najблиže praksi kojoj se jedan student može približiti, a uz to ukazuje da ste spremni na dodatne napore te da ste istraživali materiju s kojom ćete se u praksi sigurno susresti. Za mene nema dvojbe da sudjelovanje na natjecanju ima isključivo prednosti i kvalitete koje značajno pomažu studentu kako kratkoročno tako i dugoročno glede karijere, neovisno o postignutom rezultatu.

Marin Vladić, mag. iur. :

Sudjelovanje na bilo kakvom natjecanju ovakvoga tipa preporučio bih svakom od svojih kolegica i kolega, jer to zaista jest jedno nezaboravno iskustvo. Svakako se slažem sa svojom kolegicom i kolegama da su pripreme za MCC 2018. bile nešto najbljiže praksi što smo iskusili za vrijeme studiranja, kako u fazi pripreme podnesaka, tako i na usmenim ročištima. Ali osim same pripreme, istraživanja i formalnog dijela ovoga natjecanja, okusili smo, barem na određeno vrijeme, život koji nas očekuje

je nakon završetka fakulteta. Pripreme podnesaka u kasnim popodnevним i večernjim satima, te usavršavanje argumentacije u noćnim satima prije polufinalnih ročišta nesumnjivo podsjećaju na svakodnevnicu jednog odvjetničkog vježbenika. Osjećaj poletnosti i nepobjedivosti nakon proglašenja finalista, te „hladan tuš“ nakon proglašenja pobjednika natjecanja, u razmaku od tek nekoliko sati, pokazali su nam kako je to pobijediti i izgubiti. Tek na kraju ponovit ću ono što sam već ranije spomenuo, a to je vrijedna referenca kojom ćete obogatiti svoj životopis, biti konkurentni na tržištu rada i ostvariti prednost pred svojim kolegama. Ponekad u životu, ali i u ovom poslu treba biti hrabar i odvažiti se, reći „šta Bog da i sreća junačka“, a ovakva natjecanja savršena su prilika za to.

Fran Papac, mag. iur. :

Svima vama koji razmišljate o prijavi na MOOT COURT CROATIA, prijavite se odmah! Ovakav oblik natjecanja je upravo ona svakodnevница koja vas očekuje nakon završetka studiranja. Iskoristite priliku i odvažite se jer vjerujte mi nećete požaliti. Prvi dio natjecanja u pogledu pripreme i pisanja podnesaka te ovisno o tome i sudjelovanje na usmenim

nim ročištima iziskivat će od vas ozbiljnu pripremu i manjak slobodnog vremena, ali ništa s čim ste se susreli tijekom studiranja vam neće omogućiti priliku da pokažete svoje teorijsko znanje u praksi i to pred vrlo uglednim pravnim stručnjacima u Republici Hrvatskoj, kao što to omogućuje MOOT COURT CROATIA. Nakon ovog natjecanja biti ćete puni pozitivnih dojmova uz stečena nova znanja i prijeko potrebno iskustvo iz prakse. A što se tiče vašeg pitanja glede sudjelovanja na natjecanju i koristi pri zapošljavanju, mislim da vam ja mogu biti najbolji primjer jer odvjetnici iz odvjetničkog društva u kojem danas radim, su nam tada bili suci u sudačkim panelima na usmenim ročištima.

INFORMACIJE IZ PRVE RUKE – KAKVO JE STANJE NA KLINIKAMA I FAKULTETIMA U SPLITU I ZAGREBU?

Intervju s kliničarima s drugih pravnih fakulteta koji imaju kliničke programe odobrene od strane Ministarstva pravosuđa proveli su studenti mentorii Petra Ljiljanic i Ante Kudić.

Globalna pandemija uzrokovana virusom COVID-19 izmijenila je ustaljeni način rada na fakultetima diljem svijeta, a pravni fakulteti u Hrvatskoj nisu bili izuzetak. Zanima nas kako je pragodba protekla na pravnim fakultetima u Splitu i Zagrebu, stoga smo vas pozvali da podijelite s nama svoja iskustva.

Možete li nam opisati način izvođenja nastave tijekom korona krize te izraziti stupanj zadovoljstva u odnosu na njenu kvalitetu? S kojim problemima ste se susretali?

Na online nastavu cijeli obrazovni sustav, pa tako i naš fakultet prešao je doslovce preko noći s uvjerenjem kako će ona trajati svega dva tjedna. Nažalost, ali za dobrobit svih još uvijek smo u potpunosti na takvom tipu nastave i možemo reći kako sve dobro funkcioniра te da su se studenti već navikli. Profesori održavaju predavanja putem platformi "Google Meet" i "Microsoft Teams", a studenti materijale, prezentacije i poveznice za predavanja svojih upisanih kolegija mogu pronaći na platformi "Merlin". Mislim kako je cijeli način funkcioniranja nastave dobro održan u ovim svjetskim okolnostima, a sigurno je nekolicina studenata imala probleme tehničke naravi, poput pucanja internetske veze i slično. Također, čula sam za slučajeve gdje je nekim studentima prilikom ispita zaštekala stranica "Merlin" te im se nisu predali esejski odgovori, no svi takvi problemi su riješeni i odgovori

uvaženi nakon kontaktiranja profesora. Nadalje, naša Pravna klinika održava kolegij naziva „Law clinic“, koji upisuju strani "Erasmus" studenti te upravo uključivanjem u rad klinike i dolascima na dežurstva i prezentacije kliničkih grupa mogu ispuniti svoje obveze i ostvariti 10 ECTS bodova. Kako smo sredinom ožujka, nakon samo jednog sastanka s "Erasmus" studentima, prešli na nastavu na daljinu, najveći izazov bio nam je kako im pobliže predstaviti naš rad, no uz internet tehnologiju i trud naših vrijednih studenata volontera i vodstva klinike uspješno smo održali kolegij putem "Merlina". Svi su u svojim završnim esejima istaknuli kako su zadovoljni nastavom te da su se osjećali uključenima u rad klinike. Sada ponovno, već drugi semestar imamo online kolegij te smo se još i više potrudili te osim "Merlina", s "Erasmus" studentima se družimo i putem platforme "Google Meet".

Ema Basioli - Pravna klinika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za vrijeme korona krize nastava se odvijala na daljinu, na način da su profesori postavljali nastavne materijale na intranet fakulteta, iznimno, nekoliko je katedri održavalo predavanja preko alata MS Teams. Naknadno, kroz mjesec svibanj, veći broj katedri je također počeo održavati nastavu preko Teamsa. Nastavno osoblje je bilo na raspolaganju putem e-mail-a, tom smislu, ne bismo rekli da je bilo većih problema osim što je nastava mogla biti kvalitetnije izvedena da je veći broj katedri od

početka krenuo sa korištenjem platformi poput Teamsa, Zooma ili Skypea.

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Splitu

Kako su prošli rokovi na vašem fakultetu? Je li vam omogućeno polaganje ispita i kolokvija online?

Jesu li primjerice uvedeni dodatni rokovi kao nadoknada za one koje ste propustili? Osjećate li da su uvjeti za obavljanje vaših studentskih obveza bili otežani u odnosu na uobičajeni tijek stvari?

U ljetnom semestru prošle akademske godine održani su svi predviđeni rokovi, a isti su bili pomaknuti za dva tjedna kasnije zbog prilagodbe na nove okolnosti. Naime, svaka katedra je trebala osmislići tip ispita i način provođenja te na vrijeme upoznati studente s time. Također smatram kako je ta odluka bila potrebna i kako bi se svi studenti mogli organizirati na vrijeme i u slučaju ako nemaju internetski priključak, koji je prijeko potreban za ovakav tip nastave i ispita. Neke katedre su tako imale pismeni ispit putem platforme "Merlin", a zatim usmeni putem "Google Meet", dok su neke imale samo pismeni ili samo usmeni. Osobno ne osjećam kako su uvjeti obavljanja mojih obveza bili otežani, no ne mogu govoriti u ime svih studenata. Tako neki ističu kako su neki kolegiji bili lakši za položiti upravo u "online" okolnosti, dok drugi smatraju kako su pojedini kolegiji tim načinom polaganja putem Merlin-a i primjerice odabirom višestrukih odgovora na zaokruživanje

ili manjkom vremena otežani te kako su prije bili lakši za uspješno polaganje.

*Ema Basioli - Pravna klinika Pravnog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu*

Izvanredni ispitni rok koji se, u pravilu, održavao u travnju je otkazan. Ljetni i jesenski rok su održani, i to pretežito neposredno uz poštivanje epidemioloških uputa. Pojedine katedre su organizirale online ispite putem MS Teamsa i sustava za e-učenje Merlin. Spomenuti izvanredni rok je djelomično kompenziran kroz određivanje dekan-skog roka krajem rujna na kojem se moglo pristupiti polaganju više ispita, a ne samo jednog kao što je to bio slučaj do tad. Svakako da su uvjeti za obavljanje studentskih obveza bili otežani jer je bilo teško koncentrirati se na učenje i rješavanje pristiglih predmeta u pravnoj klinici u uvjetima globalne pandemije.

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Splitu Kako su se odvili nedavni upisi na fakultet i u više godine studija? Je li vaš fakultet primje- reno reagirao s obzirom na situaciju? Postoje li ikakve olakšice za studente u pogledu škola- rine i upisnine?

Svi upisi, pa tako i oni u prvu i u više godine studija provedeni su online putem. Stariji studenati upisivali su se prvo na Studomatu, a zatim ispunjavanjem podataka na internetskoj poveznici koja smo mogli pronaći na stranici fakulteta i obavijesti o upisima. Nakon toga, primili bismo mail od referade o upisu u akademsku godinu 2020./2021., ako pak student mora upisati manje bodova nego što je dopušteno na Studomatu ili postoji drugi razlog za ručni upis pa ne može provesti upis u cijelosti na gore opisan način, tada se upisivao kontaktiranjem referade ili pre-dajom online molbi na stranici podrska.pravo.hr. Iako je prvotno u obavijesti predviđen kraći rok od par dana za upis, nitko od studenata nije ostao uskraćen te su upisi potrajali duže nego što je bilo planirano i uvažene sve naknadne molbe i problemi.

*Ema Basioli - Pravna klinika Pravnog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu*

Upisi su se odvijali uobičajeno kao i prije korona krize. Što se tiče olakšica, fakultet je oslobođio studente 5. godine obveze održivanja stručne prakse i izvannastavnih aktivnosti. Studenati su također oslobođeni od obveze ovjere godine te im je dana mogućnost polaganja ispita bez potpisa nastavnika.

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Splitu

Vidjeli smo u medijima da su zbog cijele situaci- je s koronom (u Zagrebu i zbog potresa) na po- vršinu isplivali i drugi problemi s kojima se studenti nose na vašem fakultetu, što je čak rezultiralo i studentskim prosvjedima. Možete li nam objasniti o čemu se zapravo radi?

Mislim da je svakako pohvalno i potrebno aktivno sudjelovanje studenata u svakom društvu, naglaša-

vanje i traženje svojih prava te da prosvjedi ne trebaju nužno biti gledani kao problematika, već kao angažman koji se cijeni. Tako su, ako se ne varam kolege iz Splita tražili uvođenje dodatnog ispitnog roka, a moje zagrebačke kolege i ja: 1. stavljanje odluke o povišenju cijene ECTS boda za izvanredne studente sa 100 na 120 kuna izvan snage, odnosno sazivanje sjednice na kojoj bi se ponovilo glasanje o istoj, 2. produljenje krajnjeg roka za uplatu školarine do 1.10.2020. i 3. omogućavanje upisa predmeta modula i izbornih predmeta 5. godine svim studentima pod istim uvjetima. Zadnja dva prijedloga su uvažena, odnosno, nije ostao uskraćen za upis godine, a svaki individualni zahtjev za upis seminara i modula je sagledan i riješen, dok nažalost ni nakon ponovnog saziva sjednice i glasanja nije usvojena odluka o stavljanju odluke izvan snage.

*Ema Basioli - Pravna klinika Pravnog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu*

Veliki broj studenata je bio nezadovoljan činjenicom da izvanredni ispitni rok koji je trebao biti održan u travnju, nije održan online niti je kompenziran u srpnju, što je bilo izvedivo budući da je redoviti ljetni rok završen već 1. srpnja. Također, studenti su bili nezadovoljni načinom izvođenja online nastave, odnosno, smatrali su da profesori nisu u dovoljnoj mjeri koristili Teams, Zoom, Skype i slične alate za online nastavu.

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Splitu

Je li vaša pravna klinika nastavila s radom u proteklom razdoblju? Kako održavate de- žurstva? Jeste li poduzeli posebne mjere kako bi stranke sigurno nastavile stupati s vama u kontakt?

Naša Pravna klinika je zatvorila svoja vrata, no nikako nije stala sa svojim radom! S obzirom na to da pravni problemi građana nisu nestali izbjegnjem pandemije i potresom koji je pogodio Zagreb (dapače javio se veliki broj novih problema), klinika se odlučila na određena nova rješenja, a stara prilagodila novonastaloj situaciji kako bismo i dalje mogli pružati primarnu pravnu pomoć najpotrebitijima. Jedan je od novih oblika rada jest uvođenje telefonskih dežurstava te radi provođenja istih napravljena je nova organizacija rada kliničara. Dežurstva se provode u terminima radnog vremena klinike (svakim radnim danom od 10 do 12 sati te srijedom i četvrtkom od 17 do 19 sati) te su svaki dan dežurna četiri kliničara. Nakon zaprimanja poziva unose podatke stranke i njezin zahtjev u internetski obrazac, nakon čega ga dežurni administrator unosi u kliničku bazu podataka. Sam sustav omogućuje da se u istom trenutku provodi čak 4 intervjuja. Naše prostorije i same su pretrpjele znatnu štetu u potresima te smo se nakon manjih radova vratili u naše stare prostorije na početku ove akademske godine, u listopadu. Primali smo strogo naručene stranke te prenamjenili prostorije kako bismo mogli održavati potreban razmak i

poštivati sve epidemiološke mjere poput nošenja maski, dezinfekcije, ograničenja broja osoba i slično. Nažalost, zbog nepovoljne epidemiološke situacije u cijeloj državi te kako ne bismo ugrozili stranke i studente, nakon dva tjedna ponovno je donesena odluka o prelasku na isključivo telefonska dežurstva.

*Ema Basioli - Pravna klinika Pravnog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu*

Za vrijeme korona krize pravna klinika nije održavala redovita dežurstva već je predmete zaprimala isključivo online, s početkom tekuce akademske godine otvorili smo naša vrata te korisnike, po naputku fakulteta, primarno jednom tjedno (umjesto dvaput). Također, korisnicima smo dostupni i online. Svi studenti, kao i korisnici, su pri ulazu u zgradu fakulteta dužni dezinficirati ruke i nositi masku, a dežurstva održavamo u jednoj od predavaonica (umjesto u kabinetu pravne klinike). Ovaj tjedan krećemo i sa redovitim edukacijama na Općinskom sudu u Splitu gdje ćemo se također pridržavati svih epidemioloških standarda.

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Splitu

Kakva očekivanja imate od nadolazećeg raz- doblja što se tiče načina studiranja i načina rada klinike?

Jako mi je teško odgovoriti na ovo pitanje, cijela situacija epidemije koronavirusa traje duže nego što smo mislili, a ne možemo niti predviđati kraja kada ćemo se vratiti u "staro normalno". Jedno ipak sa sigurnošću mogu reći - dajemo sve od sebe kako bi ovakav način rada funkcionirao te uspješno se prilagodavamo svim okolnostima. Tako imamo i studente koji odradjuju telefonska dežurstva iz svojih soba dok im je propisana samoizolacija ili su zaraženi koronavirusom, no unatoč tome marljivo volontiraju te uče i polažu ispite.

*Ema Basioli - Pravna klinika Pravnog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu*

Za sada idemo tjedan po tjedan, održavamo dežurstva i držimo se epidemioloških uputa. Ukoliko fakultet donese odluku o prelasku na nastavu na daljinu, pravna klinika će se također vratiti na režim rada koji je bio aktualan u vrijeme korona krize te ćemo predmete zaprimati putem e-mail-a. Vjerujemo da ćemo u drugom semestru biti u mogućnosti raditi u punom kapacitetu.

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Splitu Na temelju provedenog intervjuja s pravnim fakultetima i pravnim klinikama iz Zagreba i Splita možemo zaključiti da se prilagodbe provođenja nastave, omogućavanje dodatnih rokova za polaganje ispita te smanjenje ECTS bodova za upise u više godine studija bitno ne razlikuju, naprotiv vrlo su slične, a neke čak i identične. Također, rad samih klinika pravnih fakulteta sveo se na sigurnost u online načinu održavanja dežurstava te pružanja primarne pravne pomoći svojim sugrađanima.

VIKTOR BUOVAC

Nedostatak potpunog reciprociteta u viznom režimu između SAD-a i EU već je dugo vremena trn u oku promatrača odnosa između Europske Unije i Sjedinjenih Američkih Država.

Unatoč što nositelji putovnica Schengenskih zemalja ne trebaju vizu za ulazak u SAD i dalje postoji obveza državljanima Republike Hrvatske, Bugarske, Rumunjske i Cipra da ishode vizu prije putovanja u Sjedinjene Države. Vidljiva je diskriminacija državljanima navedenih država članica u odnosu na ostatak Unije, ali ovakvo stanje unatoč dostupnim mehanizmima Europskog Parlamenta i Vijeća traje otkako je RH pristupila Europskoj Uniji.

Unatoč tome, vidljiv je napredak 2017. godine kada je Poljska primljena u Visa Waiver Program, što je posljedica pada broja odbijenih viza ispod razine od 3% od ukupnog broja podnesenih prijava za vizu.

Međuostalom, uvjeti da bi država ušla u program izuzeća ishodovanja vize su: suradnja u razmjeni sigurnosnih informacija sa Sjedinjenim Državama, izdavanje e-putovnica, stopa odbijenih turističkih viza ("visitor" - B) viza ispod 3%, redovito obavljanje o nestalim i ukradenim putovnicama, protuterorističko djelovanje, vladavina prava, granična kontrola te zadovoljavanje sigurnosnih standarda putnih isprava. Sama činjenica da neka država zadovoljava navedene kriterije ne znači automatski prihvati program izuzeća od viza, već je odluka diskreciona.¹

Uvjetovanje Sjedinjenih Država da svaka država članica ispuni uvjete za pristup VWP-u te njihovo pravo da diskrecijski odlučuju za svaku državu članicu posebice o primitku, u VWP jasno ukazuje na nepostojanje reciprociteta u viznom režimu između SAD-a i Europske Unije.

Kako bi se postigao reciprocitet u viznom režimu između SAD-a i svih država članica Unije te kako bi se izbjegla diskriminacija Europskih građana na temelju njihova državljanstva potrebno je da institucije Unije lojalno surađuju i da koriste već postojeće mehanizme predviđene europskim pravom.

Nesklad u shvaćanjima Europske Komisije i Europskog Parlamenta dodatno koči rješavanje ovog pita-

(BEZ)VIZNI REŽIM PUTOVANJA IZMEĐU SAD-A I EU

nja. Komisija je stava da je program izuzeća od vize diplomatsko pitanje pojedine države. Jedan od načina na koji se može ukloniti nejednakost je da svaka država ispuni zadane kriterije za pristup VWP-u, što će posljedično dovesti do ukidanja viza za preostale države, kao što je to bio primjer s Poljskom 2017. S druge strane, Europski parlament je stajališta da EU ima pravo očekivati jednakost (*right to expect fairness*) u odnosima sa SAD-om te je pozvao Komisiju da sproveđe suspenziju bezviznog režima za Američke državljanе zbog nepostojanja reciprociteta.

Europski mehanizam reciprociteta je rezultat kontinuirane integracije Schengenskog aquisa i pojačane harmonizacije prava Unije vezanog za vize, ovo posebno glede tretmana trećih zemalja i uvjeta određivanja za bezvizni režim s trećim zemljama.

Uredba 539/2001 o popisu trećih zemalja čiji državljan moraju imati vizu pri prelasku vanjskih granica i zemalja čiji su državljan izuzeti od tog zahtjeva, (u dalnjem tekstu: Uredba 539/2001) je dopuštala mogućnost da države članice same nametnu obvezu ishodenja vize za one državljanе za čije bi se države uspostavilo da ne poštuju reciprocitet viznog režima s Unijom.

Kasnijom Uredbom 1289/2013 o izmjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 539/2001 o popisu trećih zemalja čiji državljan moraju imati vizu pri prelasku vanjskih granica i zemalja čiji su državljan izuzeti od tog zahtjeva (u dalnjem tekstu Uredba 1289/2013) nadležnost oko pitanja liste država čiji državljan trebaju, odnosno ne trebaju ishoditi vizu prebačena je na samu Uniju. Stupanjem na snagu, Unija pod vodstvom Vijeća i Parlamenta kreira jedinstvenu politiku vezanu za vizni režim s trećim zemljama. Uredba 1289/2013, predviđa mehanizam privremene suspenzije bezviznog režima putovanja za državljanе treće zemlje koja ne poštuje reciprocitet. Mogućnost privremene suspenzije nastupa nakon isteka roka od 6 mjeseci nakon što je nedostatak reciprociteta utvrđen i objavljen u službenom glasilu Europske Unije, a navedena država i dalje zahtjeva vize za građane najmanje jedne države članice. Tijelo Unije koje može proglašiti privremenu suspenziju u slučaju ispunjena uvjeta je Europska komisija.

U slučaju nepostojanja reciprociteta viznog režima između Sjedinjenih Država i Europske Unije do vidjela je došla nekoordiniranost u djelovanju Europskog Parlamenta, koji je započeo proceduru privremene suspenzije bezviznog režima za državljanе SAD-a te Komisije, koja nije proglašila privremenu suspenziju.

Cijeli slučaj je dobio epilog na Sudu Europske Unije. U presudi u predmetu C-88/14 Sud je naglasio da uvođenje privremene suspenzije mora biti skladno mjerama "*of increasing gravity*" te da se u obzir trebaju uzeti i političke posljedice same suspenzije.

Glavni razlog što se Komisija nije odvažila na uvođenje privremene suspenzije jest taj što bi uvođenje viza za državljanе SAD-a imalo ozbiljne posljedice na ekonomiju Unije kao i na slabljenje sveukupnih odnosa s jednim od najjačih partnera. Nadalje komisija je stava kako sama suspenzija ne bi rezultirala izjednačavanjem viznog režima već da bi se vrlo vjerojatno sve države članice Unije našle izvan Visa Waiver Programa. Komisija je 2016. procijenila da bi uvođenje viza za sve državljanе EU, europske gradane i tvrtke "koštalo" oko 2.5 milijarde Eura.

Recentni naslovi u medijima su obavještavali o mogućnosti skorog ukidanja viza za hrvatske državljanе. Naime, Hrvatska je trebala do rujna ove godine smanjiti omjer odbijenih viza naspram izdanih viza ispod 3%, što je posljedni uvjet za razmatranje za primanja u Visa Waiver Programme. Pozitivne prognoze novinskih napisa potaknute posjetom Mikea Pompea kao i njegove izjave o iznimnom napretku RH u pogledu zadovoljavanja uvjeta, svakako daju nadu u što skorije ukidanje viznog režima. Iako, kako je ranije spomenuto, zadovoljavanje svih formalnih uvjeta, ne garantira pristup bezviznom režimu, odnosno ono ovisi o diskrecijskoj ocjeni. Imajući u vidu dobre odnose sa SAD-om valja vjerovati kako postoji politička volja obiju strana da se između njih uspostavi reciprocitet u viznom režimu.

Politika Sjedinjenih Država u vidu nejedinstvenog viznog režima za države članice Unije sasvim sigurno utječe na Europsku Uniju u cjelini. S jedne strane vidljiva je diskriminacija građana Europske Unije na temelju njihova državljanstva koja je europskim pravom zabranjena, a s druge strane reakcijom Unije na ovakvo stanje povlači rizik od neizvjesnosti u odnosima s najjačim partnerom Unije, a samim time i ekonomskom stabilnosti Unije. Za rješenje ovog pitanja potrebna je mudrost europske politike kao i dosljednost i dovitljivost u zaštiti temeljnih načela i interesa Unije.

IZVORI:

<https://travel.state.gov/content/travel/en/us-visas/tourism-visit/visa-waiver-program.html> datum pristupa 21.8.2020
Marco Stefan, The transatlantic dispute over visas, 2017.

¹ <https://travel.state.gov/content/travel/en/us-visas/tourism-visit/visa-waiver-program.html>

ANA-MARIJA MARIĆ

(NE) ZAPOSLENOST U VRIJEME PANDEMIJE

COVID-19, virus sa izrazito lošom konotacijom, nije uzrokovao samo pandemiju, već se širenje ove infekcijske bolesti odrazilo i kao „bolest“ svjetske ekonomije. Obzirom da virus nezaustavljivo hara svijetom, državne vlasti su morale donositi radicalne odluke pa smo i sami u Republici Hrvatskoj svjedočili raznim mjerama, od zatvaranja trgovina i granica do zabrane kretanja izvan mjesta prebivališta. Mnogi su se upustili u razmatranje odluka Stožera civilne zaštite i stupnju njihove učinkovitosti u suzbijanju virusa. Međutim, možda je najvažnije pitanje u ovom trenutku za sve građane svijeta- kako će se cijelokupna situacija odraziti na

svjetsku ekonomiju koja je danas više nego ikada prije globalizirana i povezana, trebamo li se brinuti za svoja radna mjesta, u kakvom je stanju naše nacionalno gospodarstvo i državni fiskus i čeka li nas nakon što pandemija prođe nova svjetska ekonomska kriza?

Odgovore nije lako dati, što nije sprječilo mnoge teoretičare i ekonomstske znalce da se upuste u izračunavanje i previđanje onoga što nas čeka. Na samom početku, kada se virus tek pojavio, kao posljedica raznih restrikcija privremeno su zatvorena i brojna poduzeća i objekti. Poduzetnici su suočeni s razdobljem u kojem su bili primorani obustaviti

rad dok su mnoge njihove obveze nastavile teći, novonastala situacija utjecala je na suočavanje poduzeća s gubitkom prihoda, poteškoćama u izvršavanju ugovornih obveza prema zaposlenicima i drugim ugovornim stranama. U normalnim okolnostima, svaka ugovorna stranka dužna je ispuniti svoje obveze iz ugovora jer ih ugovor na to obvezuje (*pacta sunt servanda*). Međutim, nemogućnost ili poteškoće u ispunjenju obveza iz ugovora uzrokovane pandemijom COVID-a 19 spadaju u izvanredne okolnosti. Zato se često prilikom sklapanja u ugovor unosi klauzula više sile koja uređuje obveze strana u situacijama koje se u trenutku sklapanja nije moglo predvidjeti. Upravo su se na te okolnosti pozivali poduzetnici ako im je zbog toga ispunjenje obveze postalo pretjerano otežano ili im je nanjelo pretjerano veliki gubitak. U skladu sa Zakonom o radu, poslodavci imaju na raspolaganju nekoliko mogućnosti u pogledu obveza prema svojim zaposlenicima: organizirati rad na izdvojenom mjestu (rad od kuće), preraspodjeliti, promijeniti odnosno skratiti radno vrijeme, ponuditi mogućnost korištenja godišnjeg odmora i neplaćenog dopusta ili dogovoriti slobodne dane, u konačnici prekinuti rad radnika ili otkazati ugovor o radu. Podaci pokazuju da je pandemija u velikoj mjeri utjecala na usporavanje hrvatskoga gospodarstva od sredine ožujka 2020. Iako širenje bolesti nije znatno utjecalo na ekonomske pokazatelje u siječnju i veljači 2020., utjecaj pandemije prisutan je od ožujka 2020., odnosno od prvog tromjesečja 2020. Prva procjena pokazuje da je tromjesečni BDP u drugom tromjesečju 2020. realno manji za 15,1% u odnosu na isto tromjeseče 2019. To je najveći realni pad tromjesečnog BDP-a od 1995.-otkada se po prvi puta počela provoditi tromjesečna procjena BDP-a. Brojnim poduzetnicima i obrtnicima bilo je jasno da možda više nikada neće uspeti stati na noge nakon ovakve blokade u poslovanju, te su primorani apelirati na otpis doprinos i ostalih mjesecnih davanja državi i drugim državnim i paradržavnim tijelima i organizacijama (parafiskalni nameti). Samim time što bi zatvaranje brojnih poduzeća značilo povećanje broja nezaposlenih, vlast je na ozbiljnost situacije odlučila reagirati pravovremeno kako bi se sprječio stečaj

brojnih poduzeća, a na koncu i ublažile negativne posljedice na gospodarstvo. U cilju održavanja radnih mesta, nadležne institucije donijele su razne mjere pomoći poduzetnicima u održavanju poslovanja. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje **u drugoj polovici ožujka podijeljeno je 12.260 otkaza**, uz 4546 izlazaka iz evidencije, od čega je 3417 novozaposlenih. Broj nezaposlenih samo u ta dva tjedna porastao je za 8737 osoba. Mjere koje su provedene radi pomoći poduzetnicima su: potpore za očuvanje radnih mesta u djelatnostima pogodenim Koronavirusom, cilj ove mjere je očuvanje radnih mesta kod poslodavaca kojima je zbog posebnih okolnosti uvjetovana Koronavirusom narušena gospodarska aktivnost, a pomoću nje poslodavci su mogli dobiti do 3.250 kn po radniku za ožujak 2020. te do 4.000 kn po radniku za travanj i svibanj 2020. godine, uključujući i oslobođenje od plaćanja pripadajućih doprinosa. Naknadno su donesene nove mjere za očuvanje radnih mesta: potpora za očuvanje radnih mesta za lipanj, potpora za očuvanje radnih mesta u djelatnostima pogodenim Koronavirusom za srpanj-mikropoduzetnici, potpora za

skraćivanje radnog vremena, potpora za očuvanje radnih mesta u kriznim djelatnostima pogodenima Koronavirusom za srpanj i kolovoz, potpora za očuvanje radnih mesta za mikropoduzetnike-kolovoz, potpora za očuvanje radnih mesta u zaštitnim radionicama, integrativnim radionicama i radnim jedinicama za zapošljavanje osoba s invaliditetom, potpora za očuvanje radnih mesta – rujan-prosinac te potpora za očuvanje radnih mesta za mikropoduzetnike – rujan-prosinac. Osim toga, radi ublažavanja negativnih posljedica pandemije COVID – 19 virusa Hrvatska banka za obnovu i razvitak provoditi će sljedeće mjere: moratorij plaćanja postojećih (kreditnih) obveza, reprogramiranje kreditnih obveza, novi krediti za likvidnost, police osiguranja kao kolateral za odobrenje kredita i sl.

U svakom slučaju, pandemija je uzela maha, ishod cijele situacije teško je previdjeti, ali jedno je sigurno: moramo naučiti živjeti s virusom i naći odgovarajući balans između očuvanja ekonomije i radnih mesta i očuvanja ustrajnosti u borbi s pandemijom! Ovo je naša nova stvarnost, a naše sutra ovisi isključivo o nama samima.

ANALIZA NAČINA NAPLATE RTV PRISTOJBE KROZ PRIZMU ZAKONSKIH PROPISA I SUDSKIH PRESUDA

76/2016, 78/2016, 46/2017, 73/2017, 94/2018.; u dalnjem tekstu: Zakon o HRT-u i propisima donesenim na temelju tog zakona. Hrvatska radiotelevizija po svom je osnivanju javna ustanova te je samim time nositelj svih prava, obveza i odgovornosti koje proizlaze iz Zakona o ustanovama (NN broj 76/93, 29/99, 47/99, 35/08, 127/19).

Tko su obveznici plaćanja mjesecne RTV pristojbe?

Zakonom o HRT-u određeno je tko su obveznici plaćanja RTV pristojbe. U čl. 34. navedeno je da svatko tko ima u vlasništvu ili posjedu radijski i televizijski prijamnik odnosno drugi uređaj za prijam radijskog ili audiovizualnog programa na području Republike Hrvatske koje je pokriveno prijenosnim signalom, dužan HRT-u plaćati mjesecnu pristojbu utvrđenu Zakonom. Kućanstva koja u vlasništvu ili posjedu imaju dva ili više prijamnika plaćaju mjesecnu pristojbu kao da imaju jedan prijamnik pri čemu se ovo odnosi i na vikendice i druge nekretnine koje kućanstvo ima u vlasništvu. Obveznici su također i fizičke osobe koje ne plaćaju mjesecnu pristojbu i nisu članovi kućanstva koje plaća mjesecnu pristojbu na osnovi prijamnika u motornom vozilu registriranom na njihovo ime. Kućanstvom se u smislu Zakona o

HRT-u smatra svaka obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno stanuju i zajednički troše svoje prihode za podmirenje osnovnih životnih potreba (stanovanja, prehrane i sl.). S obzirom na ovakvu zakonsku definiciju kućanstva u kontekstu naplate RTV pristojbe nejasno je zašto HRT studente koji borave u mjestu studiranja, nerijetko s drugim studentima, a čije troškove stanovanja, prehrane i života najčešće snose roditelji koji su već obveznici plaćanja pristojbe, u praksi kategorizira kao samostalne obveznike plaćanja pristojbe i ne libi se poduzimati radnje u cilju naplate mjesecne pristojbe od studenata. Tijekom istraživanja nije pronađena sudska presuda koja bi se odnosila konkretno na ovakvu interpretaciju kućanstva te je pitanje kakvo bi stajalište zauzeo nadležni sud kada bi netko tko je na ovaj način bio pozvan plaćati RTV pristojbu isto osporavao u sudskom postupku. Nadalje, osoba koja ima u vlasništvu ili posjedu prijamnik, a koja nije član kućanstva koje plaća mjesecnu pristojbu, obvezna je HRT-u prijaviti prijamnik najkasnije u roku 30 dana od dana nabave prijamnika ili registracije motornog vozila s ugrađenim prijamnikom, a promjeni adresu, mesta stanovanja ili sjedišta najkasnije u roku 15 dana od dana promjene. Pravne

TANJA DANEK

„Halo, halo! Ovdje Radio Zagreb!“ prve su riječi emitirane uživo 15. svibnja 1926. godine iz tadašnjeg studija Radio Zagreba. Božena Begović je u 20:30 sati najavila zvukove hrvatske himne, nakon čega je uslijedio govor dr. Sterna. Te davne večeri slušatelji su po prvi put uživali u zvukovima Beethovena, Haydna, Chopina, Rameaua, Saint-Saëna i poslušali novosti. Pojava televizije se također smatrala fenomenom, a prva televizijska slika u Zagreb je stigla 15. svibnja 1956. godine. U Republici Hrvatskoj usluge javnog RTV sustava obavlja Hrvatska radiotelevizija. Djelatnost, funkcija i sadržaj javnih usluga, financiranje, upravljanje, nadzor i način rada uređeni su Zakonom o Hrvatskoj radioteleviziji, (Narodne novine broj 137/2010,

osobe, udruge bez pravne osobnosti, obrtnici i druge fizičke osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost plaćaju mjesecnu pristojbu za svaki prijamnik, osim u slučaju da uređaji za prijam radijskog ili audiovizualnog programa služe isključivo u svrhu obavljanja djelatnosti kao i nakladnici radija i televizije za prijamnike koji im isključivo služe za kontrolu vlastitog emitiranog programa. Ne postoji mogućnost plaćanja paušalnog iznosa pristojbe, već pravne osobe plaćaju za svaki uređaj pojedinačno 80 kuna. Ovo je posebno nepovoljno za pravne osobe koje se bave djelatnostima za koje posjeduju više vozila, primjerice pravne osobe koje se bave upravljanjem, građenjem i održavanjem cesta, taksi prijevoz, putnički prijevoz, *rent a car*, i mnogi drugi. Iznimka od potonjih su pravne i fizičke osobe koje obavljaju ugostiteljsku djelatnost sukladno posebnom zakonu, plaćanjem mjesecne pristojbe za jedan prijamnik u ugostiteljskom objektu stječu pravo korištenja triju dodatnih prijamnika u istom ugostiteljskom objektu bez plaćanja posebne pristojbe za te dodatne uređaje. Od plaćanja mjesecne pristojbe izuzete su osobe koje prijamnik odjave na način koji je HRT utvrdio posebnom *Odlukom o kontroli plaćanja mjesecne pristojbe i načinu odjave prijamnika, od 18. lipnja 2019. godine* (u dalnjem tekstu: Odluka) te predškolske ustanove, osnovne i srednje škole za prijamnike koji im služe u svrhu obavljanja djelatnosti.

Propisano je također da HRT vodi evidenciju obveznika mjesecne pristojbe u Republici Hrvatskoj te da se na vođenje i korištenje primjenjuju propisi o zaštiti osobnih podataka.

Način prijave prijamnika određen je Odlukom, a on se može prijaviti slanjem popunjenoj obrascu običnom ili električnom poštom, popunjavanjem obrasca na električnom uređaju ovlaštene osobe - popunjavanjem obrasca koji koriste ovlaštene osobe na terenu u slučaju kada se ne može koristiti električni uređaj. Obrazac za prijavu propisan je i čini sastavni dio Odluke te se može naći na mrežnim stranicama Hrvatske radiotelevizije.

Na koji se način provodi kontrola plaćanja mjesecne pristojbe

Kontrola plaćanja mjesecne pristojbe u potpunosti je uređena Odlukom o kontroli plaćanja mjesecne pristojbe i načinu odjave prijamnika koju Hrvatska radiotelevizija donosi samostalno na temelju Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji. Ipak, ispada da odredbe iz predmetne Odluke nisu uvijek u skladu s prisilnim propisima, potencijalno i sa samim Ustavom RH, o čemu će biti više riječi kasnije.

Točka 3.3. Odluke naglašava da je HRT ovlašten kontrolu plaćanja i naplatu mjesecne pristojbe obavljati neposredno putem vlastitih službi za kontrolu i naplatu, te ovlaštenih osoba, izvršitelja obrade s kojima je HRT zaključio odgovarajuće ugovore. Prikupljanje mjesecne pristojbe HRT obavlja putem finansijskih institucija i institucija kartičnog poslovanja, kao i na drugi prikladan način. Nadalje, u točki 3.4. upozorava se kako je u slučaju dospjeli, a neplaćene mjesecne pristojbe,

HRT obvezan takvu dospjelu, a neplaćenu mjesecnu pristojbu naplaćivati opomenama odnosno prisilnim putem sukladno propisima koji reguliraju naplatu potraživanja mjesecne pristojbe prisilnim putem. Na zahtjev obveznika plaćanje pristojbe HRT može odobriti avansno plaćanje pristojbe za razdoblje od 12 mjeseci.

Mogu li obveznici plaćanja pristojbe odjaviti prijamnik i na koji se način provodi kontrola korištenja odjavljenih prijamnika

U Odluci je naglašeno da je obveznik plaćanja mjesecne pristojbe obvezan plaćati mjesecnu pristojbu sve dok prijamnik ne odjavi na način utvrđen predmetnom Odlukom. Zahtjev za odjavu obveze plaćanja mjesecne pristojbe podnosi se HRT-u na službenom obrascu HRT-a koji čini sastavni dio Odluke. Ranije je obrazac za odjavu sadržavao tekst kojim se obveznik obvezuje ovlaštenoj osobi HRT-a svakodobno provođenje kontrole posjeda prijamnika te da je upoznat s činjenicom da ga je, u slučaju odbijanja odnosno onemogućavanja HRT-a u provođenju kontrole posjeda prijamnika, HRT ovlašten ponovno prijaviti za plaćanje mjesecne pristojbe. Visoki upravni sud Republike Hrvatske je 2015. godine donio presudu broj: Usoz-321/13-8. kojom se ukidaju dijelovi točke 3.3. Odluke o načinu odjave prijamnika od 24. siječnja 2012. godine te točke 3.4. iste Odluke, koje se odnose da se prijamnik mora odjaviti na točno određen način. VUSRH je presudio da Odluka o načinu odjave prijamnika u osporenim dijelovima nije suglasna sa zakonski dopuštenim okvirom. Prema ocjeni VUSRH nezakonitost postoji zbog propisivanja obveze javnobilježničke ovjere potpisa obveznika plaćanja mjesecne pristojbe i javnobilježničke ovjere potpisa obveznikovog punomoćnika. Sud naglašava da propisivanje obveze javnobilježničke ovjere potpisa predstavlja nezakonito uveden dodatni namet te ne opravdava cilj koji se hoće postići. Nadalje, Sud navodi da Zakon o HRT-u ne sadrži odredbe koje bi regulirale način kontrole korištenja odjavljenog prijamnika odnosno način na koji bi ovlaštene osobe HRT-a mogle obavljati tu zadaću ne povrjeđujući ustavna načela nepovredivosti doma i zaštite privatnosti. Sud ocjenjuje da propisivanje obveze obveznika na potpisivanje Izjave kao jedini način odjave prijamnika, kojom daje za pravo ovlaštenim osobama HRT-a svakodobno provjeravanje korištenja prijamnikom čini povredu ustavnog načela nepovredivosti doma i zaštite privatnosti. Nezakonitost postoji s obzirom na činjenicu da se propisuje svojevrsna sankcija za obveznika pristojbe u slučaju odbijanja provođenja kontrole na način da je HRT ovlašten ponovno ga prijaviti za plaćanje mjesecne pristojbe, za što nema ovlaštenje prema Zakonu o HRT-u. S obzirom na to da je istim Zakonom propisana prekršajna odgovornost korištenja odjavljenog ili neprijavljenog prijamnika, da su za to nadležni prekršajni sudovi te da je donositelj Odluke time izšao iz zakonskih okvira u smislu da je neovlašteno propisao sankciju za neprijavljinje prijamnika odnosno korištenja odjavljenog prijamnika te da je u tim slučajevima HRT ovlašten jedino podnijeti prekršajnu prijavu nadležnom prekršajnom sudu.

Nastavno na prethodnu Presudu, VUSRH je donio i Presudu broj: Usoz-322/13-5 kojom ukida točku 4.6. Odluke, kojom je bilo propisano da je obveznik plaćanja mjesecne pristojbe neovisno o tome je li ili nije evidentiran kao obveznik dužan svakodobno, bilo na pisani ili usmeni zahtjev ovlaštene osobe HRT-a, omogućiti ovlaštenoj osobi HRT-a uvid u činjenicu vlasništva odno-

sno posjeda svih prijamnika koje posjeduje te da je dužan predočiti dokaz o datumu nabave prijamnika odnosno datum registracije motornog vozila koji ima ugrađen prijamnik. Sud ukida točku 4.7. Odluke kojom je obveznik plaćanja mjesecne pristojbe dužan omogućiti ovlaštenoj osobi HRT-a uvid u činjenicu korištenja odjavljenog prijamnika. Sud navodi da izričaj navedenih odredbi Odluke dopušta interpretaciju da bi ovlaštena osoba HRT-a mogla bez ikakvih ograničenja ulaziti u domove građana radi utvrđivanja činjenica posjeda i ili vlasništva prijamnika, dakle propisivati prava i obveze za koje nema zakonske ovlasti, a koje normiranje bi bilo protivno drugim propisima više pravne snage ili kojim bi bila kršena druga ustavna i zakonska prava. VUSRH uzima kako uređenje kontrole plaćanja mjesecne pristojbe podrazumijeva propisivanje načina provedbe te kontrole, koja međutim, ne smije biti takva da prekomjerno oduzima ili ograničava druga prava obveznika pristojbe (npr. prava na privatnost, prava na nepovrednost doma).

Ovim presudama ukinuto je nezakonito postupanje HRT-a u smislu obvezivanja obveznika plaćanja mjesecne pristojbe na dopuštanje ovlaštenim osobama svakodobnu provjeru vlasništva i ili posjeda prijamnika, jer to predstavlja očitu povredu ustavnih jamstava o nepovredivosti doma i pravu na zaštitu privatnosti.

O ovlastima kontrolora naplate RTV pristojbe

Sukladno prethodno navedenim sudskim presudama, HRT je bio primoran uskladiti Odlukom utvrđen način kontrole plaćanja mjesecne pristojbe. Stoga je sada Odlukom određeno da kontrolu obavljaju osobe koje je HRT ovlastio. Ovlaštena osoba ovlaštena je utvrđivati vlasništvo, odnosno posjedovanje prijamnika koji nije prijavljen te vlasništvo i ili posjedovanje prijamnika za koji je obveznik odjavio obvezu plaćanja mjesecne pristojbe. Određeno je da ovlaštena osoba navedeno vrši na osnovi dokaza o nabavi prijamnika ili na osnovi drugih dokaza kojima se može utvrditi vremensko razdoblje vlasništva, odnosno posjedovanja prijamnika, ali ostaje nejasno na koji način će to ishoditi bez suglasnosti obveznika. Ovlaštena osoba na osnovi takvih dokaza vrši prijavu i naplatu obveze plaćanja mjesecne pristojbe za vremensko razdoblje u kojem se nije plaćala mjesecna pristojba, najviše do godinu dana unatrag, a zaključno s mjesecom u kojem je izvršena kontrola. Ovlaštena osoba HRT-a prijavu vrši putem obrasca koji koristi na terenu i sadrži elemente za prijavu prijamnika ili u električnom obliku unosom podataka putem električnih uređaja koje koriste na terenu i sadrže elemente za prijavu prijamnika navedene u službenom obrascu HRT-a koji potpisuje obveznik plaćanja mjesecne pristojbe (može i elektronski potpisati). U slučaju odbijanja plaćanja mjesecne pristojbe ovlaštena osoba sastavit će zapisnik o obavljenoj kontroli i u napomeni zapisnika navest će razloge odbijanja prijave prijamnika. Na temelju navedenog zapisnika HRT će pozvati obveznika plaćanja na plaćanje za vremensko razdoblje u kojem se nije plaćala pristojba, najviše do godinu dana unatrag, zaključno s mjesecom u kojem je izvršena kontrola. Ako obveznik plaćanja mjesecne pristojbe postupi po pozivu na plaćanje, time prihvata da ga HRT prijavi kao obveznika plaćanja mjesecne pristojbe te se protiv takvog obveznika plaćanja mjesecne pristojbe neće podnositi optužni prijedlog prekršajnom sudu. Ako obveznik ne izvrši plaćanje u roku naznačenom u pozivu za plaćanje, HRT ima pravo podnijeti optužni prijedlog prekršajnom sudu zbog počinjenja prekršaja propisanog Zakonom o HRT-u.

U Odluci i dalje stoji da je obveznik plaćanja mjesecne pristojbe, neovisno o tome je li evidentiran kao obveznik, dužan omogućiti ovlaštenoj osobi HRT-a uvid u činjenicu vlasništva i ili posjedovanja prijamnika za koji je odjavio obvezu plaćanja

mjesečne pristojbe, uvid u činjenicu vlasništva, odnosno posjeda svih prijamnika koje posjeduje te je u slučaju vlasništva odnosno posjeda prijamnika dužan predočiti dokaz o datumu nabave prijamnika odnosno datumu registracije motornog vozila koji ima ugrađen prijamnik kako bi se utvrdilo vremensko razdoblje u kojem se nije plaćala mjesečna pristojba. Ako obveznik plaćanja mjesečne pristojbe prilikom obavljanja kontrole plaćanja mjesečne pristojbe od strane ovlaštene osobe HRT-a odbije platiti neplaćenu mjesečnu pristojbu i/ili odbije omogućiti uvid u činjenicu vlasništva, odnosno posjeda prijamnika ili mu je nepoznat datum nabave prijamnika, službena osoba HRT-a o tome će sastaviti zapisnik kojim se utvrđuje da obveznik ima u vlasništvu i/ili posjedu neprijavljeni odnosno prijamnik za koji je odjavio obvezu plaćanja mjesečne pristojbe. Ako po pozivu na prijavu (opomena po zapisniku) dostavljenu na temelju zapisnika o izvršenoj kontroli obveznik plaćanja mjesečne pristojbe u zakonskom roku od 30 dana ne prijavi obvezu plaćanja mjesečne pristojbe, dan izvršene kontrole službene osobe HRT-a smatrat će se danom počinjenja prekršaja. Zapisnik supotpisuju službena osoba HRT-a i obveznik plaćanja mjesečne pristojbe. Ako obveznik plaćanja mjesečne pristojbe odbije potpisati zapisnik, ovlaštena osoba HRT-a o tome će sastaviti bilješku na zapisniku, uz navođenje razloga zbog kojih obveznik plaćanja mjesečne pristojbe odbija potpisati zapisnik. Na temelju navedenog zapisnika HRT ima pravo podnijeti optužni prijedlog prekršajnom суду zbog počinjenja prekršaja propisanog odredbama Zakona o HRT-u.

Nerijetko se u praksi događa da kontrolor uspije ishoditi ime i prezime obveznika, ali ne i OIB obveznika, te u tom slučaju na predmetnu adresu te ime i prezime obveznika HRT dostavi „Obavijest o pokretanju prekršajnog postupka- opomena po zapisniku broj xx/xx“ u kojoj na temelju zapisnika koji je kontrolor ispunio pozivaju obveznika na plaćanje zaostalih mjesečnih pristojbi uz napomenu da u slučaju plaćanja neće biti pokrenut prekršajni postupak protiv obveznika. U slučaju da obveznik potpiše i plati takvu Obavijest, on pristaje biti obveznikom plaćanja mjesečne pristojbe te će HRT naknadno tražiti dostavu OIB-a. Postavlja se pitanje valjanosti pokretanja prekršajnog postupka u ovakovom slučaju s obzirom na to da u praksi nerijetko osoba koju se zatekne na adresi nije na nju prijavljena i ne može se isključiti mogućnost da je osoba kontroloru rekla izmišljeno ime, stoga nije za očekivati da će se naknadno moći valjano utvrditi identitet osobe koja je počinila prekršaj, niti da ga je uistinu počinila. Također valja uzeti u obzir da ovlaštena osoba nema posebno propisanu odgovornost osim onih koje su propisane Kaznenim zakonom, kada je u pitanju lažiranje zapisnika, podataka i drugih odlučnih informacija. Stoga je upitna valjanost takvog zapisnika kao dokaza na sudu, odnosno kako će sud ocijeniti vjerodostojnost takvog zapisnika kao dokaza protiv osobe koju se tereti da je počinila prekršaj. U ovakvim slučajevima u praksi odaziv na dostavljenu Obavijest ovisi o osobi koja je u prekršaju.

Prekršajna odgovornost obveznika plaćanja pristojbe

Zakonom o HRT-u u članku 47. i 48. propisana je prekršajna odgovornost fizičkih i pravnih osoba koje ne prijave prijamnik ili se koriste odjavljennim prijamnikom. Tako će se novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 kuna kazniti za prekršaj fizička osoba, a novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj pravna osoba te dodatno kaznom u iznosu od 2.000,00 kuna kaznit će se i odgovorna osoba u pravnoj osobi.

Sukladno Zakonu o HRT-u, a iz ovlasti koje Hrvatskoj radioteleviziji proizlaze iz Zakona o ustanovama, u slučaju prekršaja obveze plaćanja mjesečne pristojbe HRT je ovlašteni tužitelj iz članka 109. na

temelju članka 112. Prekršajnog zakona, Narodne novine 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18 (dalje: Prekršajni zakon ili PZ).

Pokretanje prekršajnog postupka protiv određene osobe nije osobito problematično u pravnom smislu ako je osoba dobrovoljno ovlaštenoj osobi dala svoje osobne podatke na temelju koji se može pokrenuti prekršajni postupak. Do problema dolazi u slučaju da osoba nije ovlaštenoj osobi dala svoje podatke- ime, prezime i osobni identifikacijski broj.

Bez OIB-a teoretski ne bi bilo

moguće pokrenuti prekršajni postupak s obzirom na to da nije rijetkost da različite osobe imaju isto ime i prezime, što više da na istoj adresi žive osobe koje imaju isto ime i prezime (primjerice otac i sin, majka i kćer, djed/baka i unuk/unuka, itd). HRT u točki 2.10. Odluke navodi da ima pravo u skladu s točkom 5. Odluke (koja se odnosi na kontrolu plaćanja mjesečne pristojbe), prikupljati podatke obveznika plaćanja na način da oni nisu dobiveni od obveznika. Navode kako će HRT po takvoj prijavi dostaviti obvezniku informaciju o obradi njegovih podataka u razumnom roku, u skladu s postupcima komunikacije s obveznikom. U točki 5. HRT se konkretno poziva na činjenicu zakonske ovlasti naplate mjesečne pristojbe koja proizlazi iz članka 34. Zakona o HRT-u, kojeg smo prethodno detaljno obradili. Nadalje navode da kontrolu obveze plaćanja mjesečne pristojbe obavljuju osobe koje je HRT ovlastio. Iako je Zakonom o Hrvatskoj radioteleviziji propisana obveza plaćanja pristojbe i obveza HRT-a da samostalno vrši naplatu i evidenciju obveznika, Zakonom nije posebno propisana ovlast HRT-a da prikuplja podatke i vodi evidenciju obveznika na način da oni nisu dobiveni od obveznika. Osobe koje HRT ovlasti da vrše kontrolu naplate (u kolokvijalnom govoru to su kontrolori ili inkasatori) ovlaštene su osobe, ali ne i službene osobe iz članka 87. stavka 3. Kaznenog zakona (Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19), kojima su posebnim zakonima povjerene određene ovlasti. Stoga kontrolor nije ovlašten legitimirati obveznika protiv njegove volje, osim u pravnji policije, za što je potreban posebni sudski nalog odnosno legitimacija mora biti opravdana. Zaključujem da ovlast za prikupljanje osobnih podataka na način da nisu dobiveni izravno od obveznika, koju HRT sam sebi propisuje, nema zakonsko uporište te se način prikupljanja podataka u tom smislu ne razlikuje od uobičajenog. Dakle, potrebno je ishoditi valjani sudski nalog i putem policijske legitimacije utvrditi identitet obveznika koji suprotno prisilnim propisima ne plaća mjesečnu pristojbu. Dokaz ovoj činjenici je da HRT na svojim mrežnim stranicama poziva postojeće obveznike da zbog promjene Zakona o osobnom identifikacijskom broju (NN 68/08), prema kojima je Hrvatska radiotelevizija obvezna u svojim službenim evidencijama koristiti osobni identifikacijski broj, dostave OIB nositelja obveze plaćanja mjesečne pristojbe, uz to dostaviti ime odnosno naziv obveznika te poziv na broj primatelja naloga za plaćanje mjesečne pristojbe.

Važno je istaknuti da se na počinjeni prekršaj primjenjuju zastarni rokovi propisani Prekršajnim zakonom. Dakle, prema članku 13. i članku 13.a PZ-a, prekršajni progon za prekršaj počinjen u vezi s izbjegavanjem plaćanja RTV pristojbe zastarijeva protekom tri godine od dana kada je obvezniku istekao zakonski rok za prijavu RTV prijamnika. Takvo stajalište je zauzeo Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske u Presudi broj: Gž-134/2020, uz obrazloženje da je člankom 13. stavkom 2. Pre-

kršajnog zakona propisano da prekršajni progon zastarijeva nakon tri godine za prekršaje za koje je ovlašteni tužitelj obvezan izdati prekršajni nalog pa kako je člankom 47. Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji propisana prekršajna odgovornost za fizičke osobe (ovo se odnosi i na članak 48. kojim je propisana odgovornost za pravne osobe) u skladu s odredbom članka 239. stavka 1. točke 2. Prekršajnog zakona, ulazi u režim obaveznog prekršajnog naloga, neovisno o formi postupka, formi optužnog akta i vrsti ovlaštenog tužitelja odnosno činjenici kako Hrvatska radiotelevizija, kao pravna osoba s javnim ovlastima, nema pravo izdati obvezni prekršajni nalog.

Zaključak

Zbog svih navedenih okolnosti Hrvatska radiotelevizija učestalo mora smisljati prihvatljive načine kontrole obveznika pristojbe, ali bez suradnje obveznika plaćanja to je u granicama zakonske ovlasti gotovo nemoguće. U takvim okolnostima učestale sudske presude koje se odnose na način kontrole naplate nisu začuđujuće. Na svojim mrežnim stranicama HRT ističe kako čak 95% građana uredno plaća mjesečnu pristojbu. Način naplate RTV pristojbe i sama obveza plaćanja pristojbe od strane građana u Hrvatskoj često je na meti kritika što od strane građana što od strane vladajućih političkih stranaka. Razlog tome je što je RTV pristojba sama po sebi svojevrstan državni namet, a građani često izražavaju nezadovoljstvo uslugom koju dobivaju, što je uistinu osobnog karaktera te je nemoguće očekivati da će javna televizija udovoljiti zahtjevima svih korisnika. Također, nije neoznanica da je prosječnom hrvatskom kućanstvu 80,00 kuna mjesечно često značajan iznos na godišnjoj razini, a nekim kućanstvima on predstavlja nemogući izdatak. Obveznici plaćanja se žale na način na koji HRT putem svojih ovlaštenih osoba provodi naplatu te često prozivaju ovlaštene osobe da kontrolu plaćanja vrše na prijevaran pa čak i agresivan način. Uslijed takvih okolnosti političke stranke nerijetko pokušavaju predstaviti nove modele financiranja Hrvatske radiotelevizije koji ne bi izravno teretili građane RH, a zakonodavac pokušava iznaći načine kako da prema postojećem modelu omogući da HRT samostalno vrši naplatu u skladu sa svim prisilnim propisima. Koliko je pravично da zakonodavac istovremeno obvezuje HRT da samostalno vrši naplatu pristojbe, a istovremeno je to prema jačim prisilnim propisima bez suradnje obveznika gotovo nemoguće, ostaje upitno. Činjenica je da se Hrvatska radiotelevizija na neki način mora financirati i to je nesporno, jer iako postoji konkurenca na komercijalnom medijskom tržištu, neopravdano je umanjivati vrijednost jedne ovakve medijske i kulturne ustanove koja je među prvima u srednjoj i istočnoj Europi osnovala radiopostaju. Nadam se da će se uskoro iznaći model koji će osigurati dostojanstven način financiranja za ovu ustanovu koja na svojim ledima nosi veliki dio naše povijesti, a koji neće stvarati netrpeljivost između upravo nje i ljudi zbog kojih ona postoji!

ARIJANA RASPUDIĆ

Živimo u svijetu svakodnevnih promjena u kojem političke i društvene okolnosti dovode do raznih sukoba i nestabilnosti. Svakim danom u realnom vremenu izloženi smo informacijama koje se mijenjaju iz sata u sat čime i sami postajemo svjedoci nestabilnosti vremena u kojem živimo. Svim tim promjenama uz ostale načine medijskog izražavanja podložna je i karikatura. Što je karikatura? Karikatura (tal. caricatura, od caricare: pretjerivati; pretovariti) predstavlja namjerno pretjeran prikaz karakterističnih svojstava osoba, pojava, dogadaja, stvari itd., često kao sredstvo društvene, političke ili moralne kritike; izobličeni prikaz; porugu. U likovnim umjetnostima karikatura je namjerno izobličavanje realnosti kako bi se postigao dojam smiješnoga. Za razvoj karikature osobito je bilo važno osnivanje humorističkih časopisa u kojima su karikaturisti nalazili mogućnost stalna i izravna dodira s javnošću (neki od najpoznatijih su La Caricature, 1831. u Francuskoj; Punch, 1841. u Engleskoj; Kladderadatsch, 1848. u Njemačkoj; Zvekan, 1867. u Hrvatskoj).

Iako je osnovno polazište karikature satira i zabava za mase na temelju izrugivanja ponekad okrutne ili ozbiljne realnosti, karikatura iako bezazlena može dovesti do tragičnih posljedica kao što su bili slučajevi vezani uz objavu karikatura proroka Muhameda u danskim novinama Jyllands-Posten ili francuskom listu Charlie Hebdo. U danskim novinama 30. rujna 2005. godine objavljeno je dvanaest karikatura koje su prikazivale proroka Muhameda kao odgovor na autocenzuru do koje je dolazilo zbog jačanje straha kada je riječ o temama koje se odnose na islam, a sve kao reakcija na terorističke napade 11. rujna 2001. Problem je nastao iz razloga jer prema islamskoj tradiciji nije dopušteno prikazivati proroka Muhameda u satiričnom svjetlu pa je objava ovih karikatura za muslimane

O KARIKATURI I CENZURI

bila nedopuštena i uvredljiva. Ova je karikatura u cijelokupnom muslimanskom svijetu izazvala ne samo zgražanje već i prosvjede te dovela do prijetnje smrću autoru Kurtu Westergaartu.

Danski premijer Andersu Fogu Rasmussenu odbio je hitan sastanak kojeg je tražilo 11 veleposlanika iz muslimanskih zemalja. Obrazloženje danskog premijera bilo je da je riječ o slobodi govora te da njegova vlada ne želi utjecati na odluke uredništva te time to postaje međunarodni slučaj. Naknadno su novine iz cijelog svijeta objavile ove karikature. Objava tih karikatura dovela je do paljenja danske ambasade u Damasku i Bejrutu, a daska zastava je bila zapaljena u Hebronu i Nablusu. Zbog nemilih događaja Jyllands-Posten se u službenom priopćenju ispričao za povredu osjećaja muslimana, ali su također naglasili kako se pritom ne ispričavaju za objavu karikatura jer su na to imali pravo.

Drugi primjer odnosi se na slučaj francuskog satiričnog tjednog magazina Charlie Hebdo koji uključuje karikature, izvještaje, polemike i humor.

7. siječnja 2015. godine dogodio se napad na redakciju ovog časopisa u kojemu je bilo ubijeno čak 12 ljudi, uključujući 8 novinara. Napadači su prilikom napada izvikivali „Bog je velik“ i „osvetili smo proroka Muhameda“. Dan nakon napada redakcija je objavila da su odlučili nastaviti s objavljanjem. Nakon napada počeli su se organizirati masovni prosvjedi koji su nastali kao reakcija na pravo slobode govore te su njima odavali počast žrtvama. I u ovom slučaju pojatile su se dvije struje mišljenja i dvije fraze. Prva „Je suis Charlie“ (Ja sam Charlie) prihvaćena je među podržavateljima slobode izražavanja te druga „Je ne suis pas Charlie“ (Ja nisam Charlie) kojom su pristalice ovog mišljenja zamjerale širenje rasizma. 2. rujna 2020. godine Charlie Hebdo ponovno objavljuje karikature Muhameda uoči suđenja. Ponovna objava karikatura dogodila se dan uoči početka suđenja 14 osoba koje su pomagale dvojici napadača da izvrše napad na redakciju Charlie Hebdoa.

Nažalost, takvi ružni događaji i dalje pune stranice crne kritike. 16. listopada 2020. godine u pariškom predgrađu osamnaestogodišnjem počinitelj usred

bijela dana hladnokrvno je odrubio glavu profesoru povijesti koji je svojim trinaestogodišnjim učenicima, u sklopu lekcije o slobodi govora, prikazao fotografiju proroka Muhameda.

Ovi primjeri prikazuju da postoji tanka granica između slobode govora i govora mržnje te netolerantnosti i nefleksibilnosti ovog društva na globalnoj razini. Sloboda govora jedno je od temeljnih ljudskih prava kako propisuju Deklaracija ljudskih prava, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Europska konvencija o ljudskim pravima, kao i hrvatski Ustav koji u 38. članku propisuje: „Jamči se sloboda mišljenja i izražavanja misli. Sloboda izražavanja misli obuhvaća osobito slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja. Zabranjuje se cenzura. Novinari imaju pravo na slobodu izvještavanja i pristupa informaciji. Jamči se pravo na ispravak svakomu komu je javnom viještu povrijeđeno Ustavom utvrđeno pravo.“ Sloboda govora nije absolutna, to propisuje 39. članak Ustava: „Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.“ Gdje je granica između toga da štitimo svoje temeljno ljudsko pravo, a time ne zadiremo u tuđa jednako tako bitna prava? Je li ta granica u autocenzuri? Koje kočnice trebaju biti postavljene, a da se društvo ne lišava od prave istine? To su sve pitanja koja se postavljaju promišljajući o ovoj temi, no odgovor nije tako jasan! Možda nam odgovor daje njemački satirični časopis „Titanic“ koji svoj rad opisuje riječima: „Neustrašivost i hodanje po granici dobrog ukusa“, barem što se karikature tiče!

PETRA LJILJANIĆ

Pojavom posebnih okolnosti uzrokovanih pandemijom COVID-19 radi olakšanja položaja fizičkih

ZASTOJ (MORATORIJ) OVRHA NA NOVČANIM SREDSTVIMA USLIJED POJAVE PANDEMIJSKE BOLESTI COVID-19

osoba i smanjenja šteta u gospodarskom poslovanju, u subotu, 18. travnja 2020. godine na snagu je stupio Zakon o dopuni Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima (NN 47/2020, u daljnjem tekstu: Zakon o dopuni ZPONS) kojim je propisano postupanje Financijske agencije (u dalnjem tekstu: FINA) u posebnim okolnostima što uključuje zastoj, odnosno moratorij ovrhe nad novčanim sredstvima.

Prema odredbama Zakona o dopuni ZPONS; zastoj ovrha trebao je trajati do 18. srpnja iste godine, odnosno tri mjeseca od stupanja na snagu gore navedenog Zakona uz mogućnost produlje-

nja dodatna tri mjeseca u slučaju daljnog trajanja posebnih okolnosti. Na temelju donesenog Zakona o dopuni ZPONS, FINA je bila obvezna zastati s provedbom ovrhe na novčanim sredstvima u odnosu na sve fizičke osobe, uključujući i obrtnike i druge osobe koje obavljaju registriranu djelatnost. Na taj se način olakšao položaj fizičkih osoba te se smanjilo nastupanje štete, kako u odnosu na ekonomiju u cjelini koja je jako ovisna o trgovini, tako i pojedine osobe. Osim propisanih slučajeva nad kojima se provodi moratorij ovrha, propisane su i iznimke u kojima se ovrha na novčanim sredstvima iznimno nastavila, a to su

oni slučajevi koji se odnosne na ovršenike fizičke osobe kod kojih se ovrha provodi radi namirenja tražbine zakonskog uzdržavanja djeteta (alimentacija). Također, ovrha se nastavila provoditi na drugim tražbinama radi namirenja budućih obroka po dospijeću, na tražbinama dospjelih, a neisplaćenih plaća, naknade plaća ili otpremnina, zatim ako se radi o mjerama osiguranja iz kaznenog postupka te u slučaju ovrhe po računu specifične namjene. Nadalje, fizičkim osobama koje nemaju niti jednu ovrhu koja se nastavlja, FINA je bila dužna deblokirati njihove račune, ali nove osnove za plaćanje su i dalje bile zaprimane i evidentirane u očeviđnik prema vremenu primitka. Nad novim osnovama za plaćanje nisu se poduzimale daljnje radnje za vrijeme trajanja posebnih okolnosti propisanih Zakonom o dopuni ZPONS, osim ako se radi o osnovi za plaćanje za koju je propisano nastavljanje provedbe ovrhe.

Prema podacima koje navodi FINA, u periodu od 18. travnja do 18. srpnja 2020. godine zastalo se s provedbom ovrhe na novčanim sredstvima za ukupno 244.865 ovršenika fizičkih osoba te provedbom 1.089.620 osnova za plaćanje gdje je ukupan iznos neisplaćenog duga 17,2 mlrd kuna glavnice i 6,7 mlrd kuna kamata. Riječ je nesumnjivo o jako visokim iznosima.

Istekom prvog vala zastoja ovrha, Vlada Republike Hrvatske smatrala je da se i dalje treba po-

moći građanima i olakšati im njihov položaj te je na sjednici održanoj 16. srpnja 2020. godine donijela Odluku o produženju roka trajanja posebnih okolnosti propisanih člankom 25.a Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima (NN, br. 68/18, 2/20, 46/20 i 47/20) i produženju roka trajanja posebnih okolnosti propisan člankom 8. stavkom 1. Zakona o intervenčnim mjerama u ovršnim i stečajnim postupcima za vrijeme trajanja posebnih okolnosti (NN, br. 53/20) zaključeno s 18. listopada 2020. godine.

U vrijeme pisanja ovoga teksta intenzivale su se rasprave o tome kako treba riješiti problem istovremene masovne naplate svih zaustavljenih ovrha te na koji bi se način moglo olakšati građanima otplatu dugovanja. Iz medija se može iščitati da je preporuka kako se prisilna naplata treba provesti kroz tri vala ovrha s vremenjskim razmakom od dva mjeseca između svakog vala. U prvom valu do 19. prosinca na naplatu bi išle one ovrhe koje su pristigle do 19. lipnja, dok u drugome valu do 19. veljače na naplatu bi išle one ovrhe koje su stigle do 19. kolovoza, a nakon njih sve preostale. Također, razvojem digitalizacije predviđa se i smanjenje troškova naplate ovrha po uzoru na druge europske zemlje, međutim iz

dostupnih informacija proizlazi da od smanjenja troškova ovršnog postupka neće biti ništa do iduće godine.

Ostaje nam vidjeti hoće li se u budućnosti doista dogoditi smanjenje troškova ovršnog postupka kod naplate malih tražbina (danasa građani mogu biti suočeni sa situacijom da za neki mali dug plaćaju višestruko više troškova izdavanja i provedbe rješenja o ovrsi). Glasni su i stavovi da bi trebalo uvesti novi moratorij na naplatu tražbina s obzirom da se trenutna situacija može okarakterizirati još uvijek kao izvanredna. Možemo se samo nadati da će doći do određenih pomaka i promjena s obzirom na cjelokupnu ekonomsku i epidemiološku situaciju u državi.

TANJA MARGARIĆ

Moderan način života je osim mnogo mogućnosti zarade i obrazovanja doveo i do nezdravog načina života, stresa i kasnog osnivanja obitelji. Poseban je problem kada roditelji koji su zaposleni imaju dijete kojemu je potrebna stalna briga, odnosno njegovanje. Tu ulogu njegovatelja preuzimaju uobičajeno roditelji koji dvadeset-četverosatno moraju biti "u pripravnosti" za svoju djecu i primjereni skrbiti o njihovim potrebama. Takva skrb može se gledati i kao rad koji bi sa sobom trebao povlačiti i mogućnost uzimanja godišnjeg odmora.

U nastavku ćemo istražiti postoji li takva mogućnost i koje su alternative.

Prvo trebamo odgovoriti na pitanje koja su prava roditelja njegovatelja po Zakonu o radu, te ima li ih uopće?

Ako polazimo od pretpostavke da je posao roditelja njegovatelja rad onda je logično provjeriti što Zakon o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19, u daljem tekstu; ZOR) kaže o tome. Međutim, ZOR ne regulira status roditelja njegovatelja pa u tom smislu niti njegov godišnji odmor ili naknadu. Pitanje prava roditelja njegovatelja regulirana su Zakonom o socijalnoj skrbi. Ono što ZOR sadrži su odredbe kojima općenito uređuje prava radnika glede godišnjeg odmora te naknade uslijed nekoristenja istog. U čl. 76. ZOR navodi da radnik ima pravo na plaćeni godišnji odmor za svaku kalendarsku godinu. Nadalje, čl. 80. ZOR propisuje da je ništetan svaki sporazum o odricanju od prava na godišnji odmor,

PRAVO NA GODIŠNJI ODMOR RODITELJA NJEGOVATELJA

tj. isplati naknade umjesto korištenja godišnjeg odmora. Ali, ukoliko dođe do prestanka ugovora o radu, ZOR u čl. 82. predviđa dužnost poslodavca da radniku koji nije iskoristio godišnji odmor isplati naknadu umjesto korištenja godišnjeg odmora.

Dakle, u samom ZOR-u ne nalazimo rješenje o pravu na godišnji odmor nerijetko umornim i preopterećenim roditeljima.

Kako Zakon o socijalnoj skrbi definira status roditelja njegovatelja?

Pravo na dobivanje statusa roditelja njegovatelja po Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, u daljem tekstu; ZSS) čl.63. priznaje se jednom od roditelja, djetetu te teškoćama u razvoju ili osobe s invaliditetom koja ispunjava jedan od sljedećih uvjeta:

- potpuno je ovisno o pomoći i njezi druge osobe jer mu je zbog održavanja života potrebno pružanje specifične njege izvođenjem medicinsko-tehničkih zahvata za koju je prema preporuci liječnika roditelj sposobljen
- u potpunosti je nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala
- ima više vrsta teških oštećenja (tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili osjetilnih), zbog kojih je potpuno ovisno o pomoći i njezi druge osobe pri zadovoljavanju osnovnih životnih potreba.

Dakle, lista mogućih razloga je obuhvatila najvažnije i najosnovnije problematike roditelja s teško bolesnom djecom.

Ima li roditelj njegovatelj pravo na naknadu u slučaju smrti djeteta, prestanka statusa njegovatelja ili zbog rješenja CSS?

U čl. 67. ZSS navodi da roditelj njegovatelj odnosno njegovatelj ima pravo na naknadu u iznosu od osam osnovica iz čl. 27. stavka 2. ZSS-a (Osnovicu na temelju koje se izračunava iznos određuje Vlada Republike Hrvatske), prava iz mirovinskog osiguranja, zdravstvenog osiguranja i prava za vrijeme

nezaposlenosti, kao zaposlena osoba prema posebnim propisima.

U sljedećem članku (čl. 68. ZSS) navodi se u kojim slučajevima roditelj njegovatelj odnosno njegovatelj ima još pravo na naknadu. Tako se kaže da roditelj njegovatelj odnosno njegovatelj ima pravo na naknadu i za vrijeme privremene nesposobnosti za pružanje njege zbog bolesti, kao i tijekom odmora, kada ne obavlja poslove njegovatelja, a djetetu je osiguran privremeni smještaj tijekom godišnjeg odmora roditelja njegovatelja po odredbama ZSS, te ako je dijete na bolničkom liječenju najduže dva mjeseca. Pravo na godišnji odmor roditelja njegovatelja odnosno njegovatelja traje do četiri tjedna tijekom godine. Ovim se omogućilo roditeljima da dobiju potreban odmor, sve u cilju pružanja što je moguće kvalitetnije skrbi svojoj djeci.

Članak 92. ZSS nam govori o privremenom smještaju za vrijeme godišnjeg odmora. Ispada da bi se privremeni smještaj trebao priznati djetetu i odrasloj osobi, radi korištenja odmora njegovog roditelja njegovatelja, odnosno njegovatelja, u ukupnom trajanju od najviše 30 dana tijekom jedne kalendarske godine ili zbog privremene nesposobnosti za pružanje njege zbog bolesti roditelja njegovatelja odnosno njegovatelja dok traje potreba, a naj dulje 60 dana tijekom jedne kalendarske godine. Dakle, roditelj njegovatelj može ostvariti pravo na godišnji odmor ako dijete smjesti u privremeni smještaj. To je dakako problematično, jer niti roditeljima niti djeci ne godi

takva promjena i boravak na nepoznatom mjestu gdje se gubi stečena rutina pa je veoma upitno koliko roditelji uistinu koriste ovu mogućnost.

Prestanak statusa roditelja njegovatelja odnosno njegovatelja regulirano je člankom 70. ZSS. koji propisuje da status prestaje:

- na zahtjev roditelja njegovatelja ili njegovatelja,
- ako nije u mogućnosti pružati potrebnu njegu djetetu zbog svojeg psihofizičkog stanja,
- ako zbog neopravdanih razloga ne obavlja poslove njegovatelja,
- ako se nalazi u pritvoru, odnosno istražnom zatvoru ili na izdržavanju kazne zatvora u trajanju duljem od 2 mjeseca,

- kad navrši 65 godina života, osim u slučaju ako se pružanje pomoći i njegu ne može osigurati putem članova obitelji s kojim živi u obiteljskoj zajednici i smrću djeteta, roditelja njegovatelja ili njegovatelja.

Dakle, ZSS ne regulira pitanje ima li roditelj njegovatelj pravo na naknadu u slučaju smrti djeteta, prestanka statusa njegovatelja ili zbog rješenja CSS, naknada postoji samo u slučajevima iz članka 68. ZSS. a to je u slučaju bolesti ili privremen nesposobnosti roditelja, odmora ili u slučaju bolničkog liječenja djeteta najduže dva mjeseca.

Prestankom statusa roditelja njegovatelja odnosno njegovatelja iz bilo kojih razloga navedenih u članku 70. ZSS prestaju sva prava koja je imao pa tako

i pravo na potraživanje naknade za neiskorišteni godišnji odmor.

Zakon je po pitanju statusa njegovatelja jasan. Jasno definira kako se ostvaruje pravo na status, kako prestaje, te pod kojim uvjetima je moguće uzeti godišnji odmor. Roditelji njegovatelji mogu odahnuti i imaju na to pravo, te im je zakonodavac pružio potrebnu (normativnu) podršku kako bi oni kojima je to uistinu potrebno dobili status roditelja njegovatelja, te da oni koji ga steknu, imaju u sklopu toga primjerenu zaštitu. Razvoj prava u statusu roditelja njegovatelja ima prostora za napredak i vremenom će vjerojatno do proširenja prava i doći, samo je potrebno strpljenje i roditelja kao i spremnost zakonodavca da prepozna njihove potrebe.

TANJA DANEK

Pravna zaštita prava iz radnog odnosa predviđenih Zakonom o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19: dalje ZOR) još uvijek predstavlja sivu zonu hrvatskog pravnog poretku jer se iz očitih razloga radnici rijetko odlučuju na zaštitu. Pretpostavimo da su razlozi mnogobrojni pa tako: neinformiranost, strah, neimaština, osjećaj podređenosti i slično. Razvidno je da u radnom odnosu poslodavac i dalje predstavlja nadmoćnu stranu kad je u pitanju definiranje te sklapanje ugovora o radu, te da je poslodavac taj koji se može koristiti pozicijom moći kako bi nametnuo nepovoljne uvjete radniku koji za njega obavlja nesamostalnu djelatnost. Poslodavci se često nezakonito koriste institutima ugovorne kazne u ugovoru o radu, u slučaju prijevremenog raskida ugovora o radu ili ugovaranjem obveze radnika da poslodavcu vrati iznos koji je uložio u njegovu izobrazbu i osposobljavanje, kako bi prinudili radnika na određene radnje ili ponašanja u vezi s radnim odnosom. U praksi sudovi zauzimaju različita stajališta po pitanju dopuštenosti ugovorne kazne u ugovoru o radu, ovisno o svakoj pojedinoj situaciji. Ipak, vidljivo je da su sudovi većinom sukladni po pitanju interpretacije zakonskih odredbi ugovorne kazne u kontekstu ugovora o radu stoga valja detaljnije objasniti ovu problematiku koja je nesumnjivo od interesa za mnoge hrvatske građane i građanke.

Ugovorna kazna je obveznopravni institut uređen Zakonom o obveznim odnosima (NN35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18; dalje: ZOO). Ugovorna kazna predstavlja određeni novčani iznos ili neku drugu materijalnu korist koju vjerovnik i dužnik mogu ugovoriti da će dužnik platiti vjerovniku, ako ne ispuni svoju obvezu, ako zakasni s njezinim ispunjenjem ili je neuredno ispunji. Smatra se da je kazna ugovorena za slučaj da dužnik kasni s ispunjenjem, ako što drugo ne proizlazi iz ugovora. Ono što definira samu svrhu ugovorne kazne je odredba da ugovorna kazna ne može biti ugovorena za novčane obveze. Ugovorne strane slobodne su odrediti visinu kazne po svojoj volji, u ukupnom iznosu, u postotku, za svaki dan zakašnjenja ili na koji drugi

UGOVORNA KAZNA U UGOVORU O RADU

način. Ona mora biti ugovorena u obliku propisanom za ugovor iz kojega je nastala obveza na čije se ispunjenje odnosi. Sporazum o ugovornoj kazni dijeli pravnu sudbinu obaveze na čije se osiguranje odnosi te sporazum gubi pravni učinak ako je do neispunjerenja, neurednog ispunjenja ili zakašnjenja došlo iz uzroka za koji dužnik ne odgovara.

Što se tiče same primjene ugovorne kazne u ugovoru o radu, uređena je člankom 106. ZOR-a. Prema ZOR-u ugovorna kazna može se ugovoriti za slučaj nepoštivanja ugovorne zabrane natjecanja. Shodno tome, ako je za slučaj nepoštivanja ugovorne zabrane natjecanja predviđena samo ugovorna kazna, poslodavac može u skladu s općim propisima obveznog prava (ZOO kao *lex generali*), tražiti samo isplatu te kazne, a ne i ispunjenje obaveze ili naknadu veće štete. Ugovorna kazna može se ugovoriti i za slučaj da poslodavac ne preuzme obvezu isplate naknade plaće za vrijeme trajanja ugovorne zabrane natjecanja, ako je u vrijeme sklapanja takvog ugovora radnik primao plaću veću od prosječne plaće u Republici Hrvatskoj. Uvjeti sklapanja ugovorne zabrane natjecanja uređeni su člancima 102.-105. ZOR-a te sada nećemo ulaziti u detalje tog odnosa. Radi se o slučaju koji poslodavac i radnik mogu ugovoriti da se u određeno vrijeme nakon prestanka ugovora o radu radnik ne smije zaposliti kod druge osobe koja je u tržišnom natjecanju s poslodavcem te da ne smije za svoj račun ili za račun treće osobe sklapati poslove kojima se natječe s poslodavcem.

S obzirom na to da odredbe ZOR-a, koji predstavlja *lex specialis*, predviđaju ugovaranje ugovorne kazne samo za slučaj nepoštivanja ugovorne zabrane natjecanja, zaključujemo da primjena ugovorne kazne u drugim oblicima radnih odnosa i ugovora o radu nije dopuštena. Takvo stajalište zauzimaju i Ustavni sud RH, Županijski sud u Puli-Pola te Županijski sud u Osijeku, dok Visoki trgovački sud RH zauzima drukčije stajalište¹. Županijski sud u Puli-Pola u predmetu pod poslovним brojem GŽ-811/11-3 od 20. lipnja 2011. navodi da je u ZOR-u propisana mogućnost ugovaranja ugovorne kazne vezana isključivo za slučaj nepoštivanja ugovorne zabrane utakmice te da u predmetnom slučaju nije sporno da takva zabrana utakmice među strankama nije ugovorena (radilo se o postupku u kojemu je poslodavac tražio isplatu ugovorne kazne ugovorene za slučaj otkaza ugovora o radu prije isteka ugovorenog roka trajanja radnog odnosa, u kojemu su trebala biti amortizirana novčana sredstva uložena u izobrazbu radnika²). Sud je ovdje također zauzeo stajalište tužitelja da kada ZOR propisuje određeni institut, imaju se primijeniti odredbe tog

Zakona kao *lex specialis*, a ne opće odredbe obveznog prava (ZOO-a). Sud je istaknuo da je takvo ugovaranje ugovorne kazne (u predmetnom slučaju iznos od 5.000,00 eura) *ništavo ne samo zato što je protivno odredbama ZOR-a, već i zato što je nemoralno, jer ugovara za jednu ugovornu stranu nepripadajuću materijalnu koristiza koje ne stoji nikakva protuvrijednost, odnosno takvo je ugovaranje protivno načelu ekvivalentnosti davanja, pa je i zbog tog razloga, dakle djelomične ništavosti predmetnog ugovora, valjalo prihvati žalbu tužnice*. Sud objašnjava da ako je tužitelj imao troškove u svezi s educiranjem tuženice za posao administratora, tužitelju bi takva naknada troškova pripadala u situaciju da je ugovorena i da tuženica nije amortizirala te troškove kroz rad kod tužitelja, međutim, tužitelj nije tako postavio svoj zahtjev.

Ustavni sud RH u svojoj odluci pod poslovnim brojem **U-III-4178/2011** potvrđio je stajalište Županijskog suda u Puli te zaključio da je konačno ustaljena praksa drugostupanjskog suda u pogledu činjenice da nije pravno valjano ugovaranje kojim je plaćanjem ugovorne kazne uvjetovano pravo radnika da otkaže ugovor o radu te da u doseg navedenog pravnog stajališta ulazi i poseban slučaj ugovaranja ugovorne kazne za slučaj otkaza ugovora o radu prije isteka roka trajanja radnog odnosa, ugovorenog radi amortizacije troškova edukacije radnika. Županijski sud u Osijeku, Odlukom pod poslovnim brojem **GŽ R-493/17 od 1. veljače 2018.**, primjenu ugovorne kazne na zabranu tržišnog natjecanja, kako i priliči zakonskom tekstu, ograničava samo na ugovornu zabranu tržišnog natjecanja te isključuje njezinu primjenu na zakonsku zabranu tržišnog natjecanja, odnosno situaciju kada je do zabrane tržišnog natjecanja došlo po samom zakonu. U tom slučaju za poslodavca ostaje mogućnost tražiti od radnika naknadu pretrpljene štete ili može tražiti da se sklopljeni posao smatra sklopljenim za njegov račun odnosno da mu radnik preda zaradu ostvarenu iz takvog posla ili da na njega prenese potraživanje zarade iz takvog posla.

Visoki trgovački sud RH u Odluci pod poslovnim brojem **Pž-648/2014, od 12. veljače 2014.** zauzima drugačije stajalište. Naime, Visoki trgovački sud u konkretnom predmetu ne osporava valjanost ugovorne kazne koja je ugovorena za naknadu sredstava koje je poslodavac uložio u radnika, no koristi se pravom iz odredbe ZOO-a, koja sudu daje mogućnost da u slučaju dužnikovog prigovora na visinu ugovorene kazne, smanji njen iznos s obzirom na vrijednost i značenje predmeta obveze. Sud navodi da: „*Jako visina ugovorne kazne ne mora biti ekvivalent učinjenih troškova niti ekvivalent eventualne štete koju bi druga ugovorna stra-*

na pretrpjela, ovaj sud smatra da ugovorna kazna mora biti razmjerna vrijednosti i značenju obveze, za povredu koje je ugovorena.“

Osobno sam stajališta da je zakonodavac uređenjem ugovorne kazne za ugovornu zabranu natjecanja u Zakonu o radu kao *lex specialis*, prešutno isključio mogućnost primjene ugovorne kazne u drugim slučajevima iz radnog odnosa. Smatram da je tako učinjeno jer za poslodavca postoje drugi instrumenti naknade štete iz radnog odnosa, čiju visinu ovisno o slučaju ima pravično odrediti nadležni sud, a ugavaranje ugovorne kazne na radnika vrši

nepotreban pritisak i osjećaj prisile na određena ponašanja u vezi s radnim odnosom te ga stavlja u podređeni položaj naspram poslodavca. U praksi se pretežno ugovorne kazne iz ugovora o radu, a koje ne proizlaze iz radnog odnosa u kojemu postoji ugovorna zabrana natjecanja, ocjenjuju kao ništetne i za posljedicu imaju djelomičnu ništetnost ugovora o radu, u dijelu ugovora koji se odnosi na ugovornu kaznu. Dakako, to ne isključuje mogućnost da nadležni sud u svakom pojedinom slučaju ispravno ocjeni je li postojanje ugovorne kazne zakonito i svrhovito te na temelju toga donese odluku.

ANTE KUDIĆ

Je li socijalna država relikt prošlosti?

Enciklopedija Britannica definira socijalnu državu kao koncept države gdje ona, ili mreža utvrđenih socijalnih institucija igra ključnu ulogu u zaštiti i promociji ekonomskog i socijalnog blagostanja svojih građana. Utvrđena je na principima jednakosti prilika, pravične raspodjele dohotaka, i javne odgovornosti prema onima koji nisu sposobni ostvariti sebi minimalne uvjete za život.³

Izazove za socijalnu politiku na području Europe duboko razmatraju Heipertz i Ward-Warmedinger. Pri tome navode tri područja s uočljivim razlikama. Anglosaksonske države uklapaju se u okvir sustava s učinkovitim javnim sektorom i fleksibilnom strukturon tržišta rada, na temelju razmjerno održivih javnih financija, visokom gospodarskom rastu, standardima obrazovanja i zaposlenosti. Funkcionalnost tržišta u ovom slučaju donekle ide na štetu raspodjele dohotka. Nordijske zemlje karakterizira jači naglasak na politici socijalne države i odgovarajuće više razine javne potrošnje, koje pogoduju raspodjeli dohotaka, dok neučinkovitost njihovih gospodarstava koja iz toga proizlazi kompenziraju s fleksibilnošću tržišta rada, kao i tržišta proizvoda. Za razliku od uspješnijih primjera uravnoteženog ostvarivanja ciljeva socijalne politike, uz postizanje nužnog ekonomskog rasta, imamo i treću skupinu – zemlje kontinentalne i mediteranske Europe. Uz svoja neučinkovita tržišta istodobno održavaju skupu i neučinkovitu socijalnu državu, uglavnom s niskim rastom i zaposlenošću. Uz takva loše funkcionirajuća tržišta fiskalna je održivost njihovih gospodarstava ozbiljno ugrožena, što je najistaknutije kod mediteranskih država.⁴ No glomazna potrošnja se podrazumijeva u svim tipovima država. Ukupni javni budžet za Njemačku socijalnu državu iznosi 900 milijardi eura, što bi odgovaralo iznosu od 11.000,00€ po stanovniku.⁵

Europa nije jedina koja se može „pohvaliti“ primjera neučinkovitosti. Prema autoru Theisu, programe u borbi protiv siromaštva u SAD-u nazvati izopačenima bilo bi korištenje stilske figure mejoze. Razlog je apsurdno uređenje prema kojem je isplativost rada ravna nuli za pripadnike donje dvije petine stanovništva u dohodovnoj raspodjeli. Naime,

UNIVERZALNI OSNOVNI PRIHOD

uzevši u obzir gubitak određenih beneficija (npr. subvencije za stanovanje, pomoći u dodatnoj ishrani, zdravstveno osiguranje), uz porez na zarađeni dohotak, mnogi bi nezaposleni s pronalaskom posla čak imali manje novca na raspolažanju. Dugoročno, posljedica sustavnog odvraćanja od rada je, naravno, stvaranje svojevrsne „potklase“ neprilagođene radu; uz veće okretanje zaradi u sklopu sive ekonomije; i vlada primorana na negativne poticajne programe poput obveznog rada. Nastojanje vladajućih da budu velikodušni prema siromašnima zapravo unazadjuje postizanje elemenata dobro funkcionirajuće ekonomije.⁶ Autor se odnosio na SAD, ali slabo poticanje rada nije ograničeno na njihovu socijalnu državu.

S rastućim brojem primjedbi upućenih prema socijalnim politikama diljem svijeta koje često nisu prilagođene za suočavanje s problemima današnjice, nužnost reformi je samo pitanje vremena.

Univerzalni osnovni prihod (UOP) – ideja čije je vrijeme došlo?

Besplatni novac – ideja koju su već predložili neki od najvećih mislilaca u povijesti. O tome je sanjario Thomas More u svojoj knjizi „Utopia“ iz 1516. godine. Slijedili su brojni filozofi i ekonomisti, poput začetnika neoliberalnih ideja Friedricha Hayeka i Miltona Friedmana. Zagovornici su se pojavljivali neovisno orientaciji na političkom spektru, pa tako autor Bregman čak i članak 25. „Opće deklaracije o pravima čovjeka“ (1948) tumači na način koji obećava jednog dana dolazak univerzalnog, osnovnog, garantiranog prihoda. Ne kao privremena ideja, nikako isključujući nerazvijenije dijelove svijeta, ili samo za siromašne; besplatan novac za sve! Mjesečni džeparac, dovoljan za život, bez pomicanja prsta. Bez inspektora koji nadgledaju tržište li svrhovito. Bez gomilanja programa pomoći za umirovljenike, siromašne, nezaposlene. Osnovni prihod – ideja čije je vrijeme došlo?⁷

Povišeni interes za ovu temu u debatama diljem političkog spektra dolazi kao posljedica traganja za rješenjem prognozirane ekstremne nejednakosti uzrokovane socioekonomskim i tehnološkim faktorima. Chohan također naglašava kako se ne radi o novom konceptu, kroz prošlost su velika imena poput: Abrahama Lolina, Bertranda Rusella, Franklina Roosevelta i Tonya Atkinsona razmatrali takvu mogućnost.⁸

Kompletna je zamjena za sve druge oblike javno financirane pomoći, stoga socijalna država kakvu poznajemo trebala bi biti u potpunosti zamjenjena jednim jedinim programom – UOP. Bio bi finančiran od poreza; a u svojoj najstrožoj formi dizajniran kao jedan univerzalni transfer sredstava koji objedinjuje sve pojedinačne direktnе poreze i prijenose ili subvencije koje teku iz javnih blagajni prema pojedincima.⁹

Automatizacija – najjači argument za UOP

1776. James Watt parnim strojem uzrokuje dotad nezapažen rast tehnološkog napretka. Mašine su

zamjenile mišićnu snagu na masovnoj skali. Dva stoljeća kasnije naši mozgovi su sljedeća točka dje-lovanja. Čovjek je još uvjek bitan, navode dva autora iz 2004., strojevi nikad neće voziti automobile??!! Samo šest godina kasnije, Googleovi automatizirani automobili prešli su preko milijun milja, brojeći samo jednu nesreću – kada je čovjek preuzeo volan. Spominje se procjena prema kojoj će računala do 2029. dosegnuti ljudsku inteligenciju, a do 2045. biti milijarde puta pametnija od čitave populacije.¹⁰

Tehnološki napredak ima dva suprotstavljeni efekta na zaposlenost. Prvo, kako tehnologija zamjenjuje rad, efekt destrukcije, koji tjera radnike na premještanje njihove ponude rada; drugo, efekt kapitalizacije, gdje više kompanija ulazi u industrije s relativno visokom produktivnošću, vodeći potražnju rada u porast. Iako je kapitalizacija povijesno dominantna, razlogom sposobnosti ekonomiziranja, gdje ljudski rad pokazuje sposobnost prilagodbe i usvajanja novih sposobnosti preko obrazovanja, informatizacija je izazov bez precedenta u utrci sa strojevima.¹¹

Kompliciran model koji su razvili Frey i Osborne služi za predviđanje sudsbine 702 zanimanja u 21. stoljeću na području SAD-a. U kategoriju visoke opasnosti svrstali su 47% zanimanja, koja bi mogla biti zamjenjena već u sljedeća dva desetljeća. U ovoj skupini pronalazimo poslove transportacije i logistike, većinu uredskih i administrativnih poslova, poslove u proizvodnji. U svakom slučaju iznenadenje predstavlja predviđanje da će ugrožen biti i visok postotak uslužnih, prodajnih i građevinskih poslova. Srednja kategorija zahtjeva veće sposobnosti percepcije i manipulacije; pa poslovi poput instalacije, održavanja, i popravaka izloženi su manjem riziku u skorijoj budućnosti. Najmanji rizik postoji za poslove koji zahtijevaju visoku socijalnu inteligenciju, interpretativne sposobnosti i poznavanje ljudskog bića; kao i poslovi inženjerstva i znanstvenog istraživanja kojima kompleksnost ujvijek raste i zahtijeva veliku dozu kreativnosti za novitete. No, ni ti poslovi nisu van dometa napretka u budućnosti; a istraživanja poput ovog treba ipak dočekati s dozom skepticizma, zbog raznih društvenih faktora koje je teško uračunati, a i općenite nemogućnosti preciznog predviđanja napretka.¹²

Onaj tko želi nastaviti ubirati plodove razvoja morat će osmislići radikalnu soluciju. Isto kao što smo se prilagodili prvom dobu strojeva obrazovanjem i socijalnom politikom, drugo doba će zahtijevati drastične mjere. Poput univerzalnog osnovnog prihoda. Tehnologija ne determinira ishod budućnosti, mi ljudi odlučujemo kako je želimo oblikovati. Pojava rastuće nejednakosti koju često uočavamo nije bez alternative. Tijekom ovog stoljeća možda ćemo morati odbaciti dogmu o nužnosti rada za osiguravanje egzistencije. Što bogatiji postajemo kao društvo, tržište rada neefikasnije razdjeljuje prosperitet. Bregman vidi redistribuciju kao jedini pravilni izbor.¹³

Primjeri iz prakse i nalazi iz provedenih studija

Bregman nas provodi kroz priču i rezultate eksperimenta provedenog u Dauphine, u Kanadi. Tisuću obitelji trebalo je garantirano živjeti iznad crte siromaštva, a brojni ekonomisti, sociolozi i drugi stručnjaci trebali su pažljivo pratiti njihovu svakodnevnicu. Nakon četiri godine promjena na vlasti baca ovaj projekt u zaborav zbog visokih cijena, ne žečeći ni financirati analizu dosadašnjih nalaza, uvjereni kako je UOP bio totalni promašaj. Godinama kasnije, analiza je prije svega pokazala kako strah od neradnika nije trebao postojati – ukupni održani sati pali su samo 1% za oženjene muškarce, 3% za udate žene, a 5% za samce. Iznenađujuće otkriće smanjenje je hospitalizacije za 8,5%, uvezši u obzir glomaznu potrošnju na zdravstvo dovelo bi do značajne uštede. Mentalno zdravlje također je uznapredovalo, a stopa obiteljskog nasilja pala.¹⁴

Finska je provela vlastitu studiju u periodu 2017.-2018., a na osnovu preliminarnih rezulta-

ta, dobivenih anketiranjem korisnika i usporedbi s kontrolnom grupom, prvo upada u oko neutralan efekt na pronalazak zaposlenja, kao i održene sate.¹⁵

Ako znanstvenike sa Sveučilišta u Manitobi pitamo za kratko mišljenje, temeljem analize pet studija, objasnili bi nam kako nisu pronašli zabrinjavajuće nalaze. Čak i negativni utjecaji, poput održenih sati, su neznatni, zasigurno puno manji nego što bi predviđeli u teoriji. Suprotstavljaju se stavu koji naziva pokuse rastrošnima i nepoučnim, a čini se i da su troškovi mali u odnosu na javnu potrošnju za socijalnu sigurnost.¹⁶

Kritike – potencijalni ekonomski i politički problemi

Pobornici ove ideje pomalo idealistički sugeriraju rješavanje obilja društvenih problema, dok kritike ekonomista shvaćaju kao preveliko posvećivanje tehnikalijama koje se mogu riješiti ako postoji politička volja.¹⁷ Kay zaključuje kako je osnovni prihod distrakcija od realističnih, provedivih i nužnih reformi socijalne države. Kompleksan birokratski sustav nije suvišna pojava za koje postoji jednostavno rješenje, dakle rješenje koje zakonodavci ne bi dovoljno bistri implementirati, nego je zapravo posljedica komplikiranih potreba koje treba zadovoljiti.¹⁸

U svom radu Schneider ističe problem financiranja ovakvog programa i nepodudaranje dosadašnjih eksperimenata s idejom UOP na državnoj razini. Nai-me, provedene studije bile su eksterno financirane, dok bi država bila u sustavu samofinanciranja takvog programa, što bi potaklo veće poreze. Za one koji ne rade, prihod bi garantirao dovoljan mjesecni iznos, bez plaćanja poreza, dok bi veći nameti padali na one koji rade. Također, efekti koje ima na zaposlenje ne smatra mjerodavnima, jer su programi uvijek privremeni, pa ljudi nemaju osiguranu egzistenciju za čitav život, što bi imali kroz UOP.¹⁹

Podložnost tipičnim problemima političkog procesa je očita, stranke tijekom izbornog natjecanja

mogu jeftinim populizmom obećati previsoke iznose u pokušaju da se domognu vladajućih mesta. Ovakav ambiciozni zakonodavni pothvat iziskuje ogromnu pažnju u svim fazama – od proučavanja manjih studija do precizne implementacije ovisno o mogućnostima političke i društvene zajednice koju želimo obuhvatiti.

¹ Gović- Penić, Iris, Dopuštenost ugovaranja ugovorne kazne za slučaj prestanka ugovora o radu u sudskoj praksi; Informator, br. 6536-6537, Zagreb, 2018.

² ibid.

³ Welfare State, <https://www.britannica.com/topic/welfare-state>

⁴ Heipertz, Martin i Melanie Ward-Warmedinger. "Ekonomski i socijalni modeli u Europi i važnost reforme." *Finansijska teorija i praksa*, vol. 32, br. 3, 2008, str. 257

⁵ Straubhaar, Thomas, On the Economics of a Universal Basic Income, *Intereconomics*, 52, 2017., str. 74.

⁶ The Dead Zone: The Implicit Marginal Tax Rate, <https://mises.org/library/dead-zone-implicit-marginal-tax-rate>, 6.8.2020.

⁷ Bregman, Rutger, *Utopia for Realists*, Bloomsbury, London, 2018. str. 60.-61.

⁸ Chohan, Usman W., *Universal Basic Income: A Review*, Notes on the 21st century, 2017., str. 1.

⁹ Straubhaar, T., op. cit. (bilj. 3.), str. 75.

¹⁰ Bregman, R., op. cit. (bilj. 5.), str. 84.-85.

¹¹ Frey, Carl B., Osborne, Michael A., *The Future of Employment: How Susceptible are Jobs to Computerisation?*, Oxford Martin Programme on Technology & Employment, 2013., str. 13.

¹² Ibidem, str. 36.-42.

¹³ Bregman, R., op. cit. (bilj. 5.), str. 91.-92.

¹⁴ Ibidem, str. 64

¹⁵ Kangas, Oli, et al, *The Basic Income Experiment 2017–2018 in Finland. Preliminary results, Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health* 2019:9, str. 29.- 30.

¹⁶ Hum, Derek; Simpson, Wayne, *Economic Response to a Guaranteed Annual Income: Experience from Canada and the United States*, *Journal of Labor Economics*, , vol. 11(1), 1993., str. 287.-288.

¹⁷ Flassbeck, Heiner, *Universal Basic Income Financing and Income Distribution — The Questions Left Unanswered by Proponents*, *Intereconomics*, 52, 2017., str. 81.

¹⁸ Kay, John, *The Basics of Basic Income*, *Intereconomics*, 52, 2017., str. 74.

¹⁹ Schneider, Hilmar, *Universal Basic Income – Empty Dreams of Paradise*, *Intereconomics*, 52, 2017., str. 85

UKRATKO O ZAŠTITI PRAVA IZ RADNOG ODNOŠA

od poslodavca ostvarenje tog prava. Ako poslodavac u roku od petnaest dana od dostave zahtjeva radnika ne udovolji tom zahtjevu, radnik može u dalnjem roku od petnaest dana zahtijevati zaštitu povrijeđenog prava pred nadležnim sudom. Što se same dostave tiče, na odgovarajući način primjenjuju se odredbe Zakona o parničnom postupku, osim ako je postupak dostave uređen kolektivnim ugovorom, sporazumom sklopљениm između radničkog vijeća i poslodavca ili pravilnikom o radu. Također, ako je zakonom, drugim propisom, kolektivnim ugovorom ili pravilnikom o radu predviđen postupak mirnog rješavanja nastalog spora, rok od petnaest dana za podnošenje tužbe sudu počinje teći od dana okončanja tog postupka. Zahtjev za zaštitu prava iz radnog odnosa koji radnik podnosi poslodavcu u rokovima predviđenim odredbama Zakona o radu, pretpostavka je za pokretanje spora pred nadležnim sudom, osim u slučaju zahtjeva radnika za naknadom štete ili drugog novčanog potraživanja iz radnog odnosa. **Dakle, bez prethodno podnesenog zahtjeva za zaštitu prava poslodavcu, radnik ne može zahtijevati zaštitu povrijedenih prava pred nadležnim sudom.**

Kada je u pitanju otakz s ponudom izmijenjenog ugovora iz članka 123. ZOR-a, rok za zaštitu prava iz radnog odnosa počinje teći od dana kada se radnik izjasnio o odbijanju ponude za sklapanje ugovora o radu pod

izmijenjenim uvjetima ili od dana isteka roka koji je za izjašnjavanje o postavljenoj ponudi odredio poslodavac, ako se radnik nije izjasnio o primljenoj ponudi ili se izjasnio nakon isteka ostavljenog roka. Člankom 47. propisano je da u slučaju povrede prava ustupljenog radnika koji smatra da mu je za vrijeme rada kod korisnika povrijeđeno neko pravo iz radnog odnosa, zaštitu prava ostvaruje kod poslodavca na način utvrđen člankom 133. Poslodavac je u ovom slučaju *agencija za privremeno zapošljavanje* iz članka 44., koja na temelju ugovora o ustupanju radnika, ustupa radnika drugom poslodavcu (korisniku) za privremeno obavljanje poslova, a ustupljeni radnik je radnik kojeg agencija zapošljava radi ustupanja korisniku.

Rješavanje radnog spora ugovorne strane mogu sporazumno povjeriti arbitraži odnosno mirenju, kolektivnim ugovorom može se urediti sastav, postupak i druga pitanja važna za rad arbitraže odnosno mirenja.

Poslodavac koji je fizička osoba, može pisanom punomoći ovlastiti drugu poslovno sposobnu punoljetnu osobu da ga zastupa u ostvarivanju prava i obveza iz radnog odnosa ili u vezi s radnim odnosom. Ako je poslodavac pravna osoba, potonja ovlaštenja ima osoba ili tijelo za to ovlašten statutom, društvenim ugovorom, izjavom o osnivanju ili drugim pravilima pravne osobe, a ta osoba ili

TANJA DANEK

Kad je u pitanju zaštita prava iz radnog odnosa, zakonodavac propisuje određene pretpostavke i rokove za pokretanje postupka pred nadležnim sudom. S obzirom na to da se radi o čestom upitu naših stranaka u ovom tekstu želimo pobliže objasniti zakonodavni okvir zaštite prava iz radnog odnosa koji se bitno razlikuje od zaštite prava koja proizlazi iz drugih građansko-pravnih odnosa.

Zakon o radu (NN broj 93/14, 127/17, 98/19, u dalnjem tekstu : ZOR) u članku 133. propisuje način i pretpostavke za zaštitu prava iz radnog odnosa pred nadležnim sudom. Radnik koji smatra da mu je poslodavac povrijedio neko pravo iz radnog odnosa može u roku od petnaest dana od dostave odluke za koju smatra da povređuje njegovo pravo, odnosno od saznanja za povredu prava, zahtijevati

tijelo može svoja ovlaštenja pisanom punomoći prenijeti na drugu poslovno sposobnu punoljetnu osobu (članak 131. ZOR-a).

Pravila o zaštiti dostojanstva radnika

Kada je u pitanju zaštita dostojanstva radnika iz članka 134. vrijede posebna pravila i rokovi za zaštitu povrijedjenih prava radnika. Postupak i mјere zaštite dostojanstva radnika od uznemiravanja i spolnog uznemiravanja uređuju se posebnim zakonom, kolektivnim ugovorom, sporazumom sklopljenim između radničkog vijeća i poslodavca ili pravilnikom o radu. Poslodavac koji zapošljava najmanje dvadeset radnika dužan je imenovati osobu koja je osim njega ovlaštena primati i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika. Poslodavac ili osoba koju je imenovao dužna je u roku utvrđenim kolektivnim ugovorom, sporazumom sklopljenim između radničkog vijeća i poslodavca ili pravilnikom o radu, a najkasnije u roku osam dana od dostave pritužbe, ispitati pritužbu i poduzeti sve potrebne mјere primjerene pojedinom slučaju radi sprječavanja nastavka uznemiravanja ili spolnog uznemiravanja, ako utvrdi da ono postoji. Ako poslodavac u tom roku ne poduzme mјere za sprječavanje uznemiravanja ili spolnog uznemiravanja ili ako su mјere koje je poduzeo očito neprimjerene, radnik koji je uznemiravan ili spolno uznemiravan ima pravo prekinuti rad dok mu se ne osigura zaštita, pod uvjetom da je u dalnjem roku od osam dana zatražio zaštitu pred nadležnim sudom. Ako postoje okolnosti zbog kojih nije opravdano očekivati da će poslodavac zaštiti dostojanstvo radnika, radnik nije dužan dostaviti pritužbu poslodavcu i ima pravo prekinuti rad, pod uvjetom da je zatražio zaštitu pred nadležnim sudom i o tome obavijestio poslodavca u roku osam dana od dana prekida rada. Za vrijeme prekida rada u ova dva slučaja, radnik ima pravo na naknadu plaće u iznosu plaće koju bi ostvario da je radio. Ako se pravomoćnom sudskom odlukom utvrdi da nije povrijedeno dostojanstvo radnika, poslodavac može zahtijevati povrat takve isplaćene naknade.

Ponašanje radnika koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa, a protivljenje radnika postupaju koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje ne predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa niti smije biti razlog za diskriminaciju. Svi podaci utvrđeni u postupku zaštite dostojanstva radnika su tajni.

O teretu dokazivanja u radnim sporovima

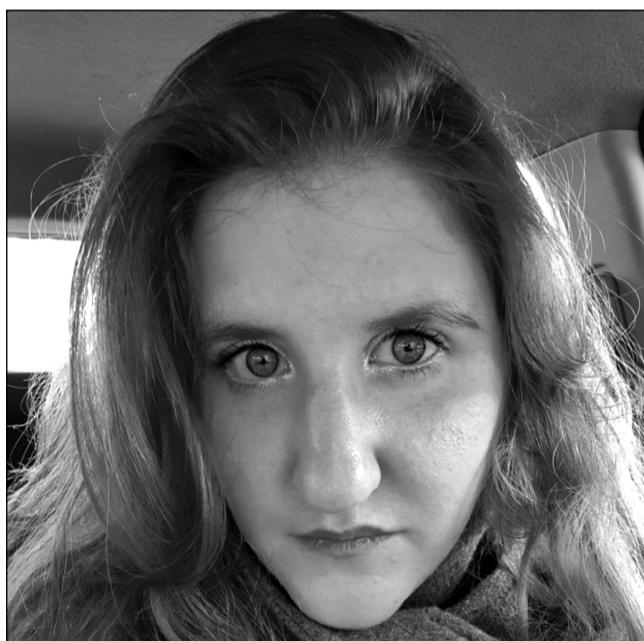
Zakon o radu člankom 135. propisuje na kome leži teret dokazivanja u slučaju spora iz radnog odnosa pa je tako teret dokazivanja na osobi koja smatra da joj je neko pravo iz radnog odnosa povrijedeno odnosno koja pokreće spor, ako Zakonom o radu ili drugim zakonom nije drukčije uređeno. U slučaju spora oko stavljanja radnika u nepovoljniji položaj od drugih radnika radi obraćanja radnika zbog opravdane sumnje na korupciju ili u dobroj vjeri podnošenja prijave o toj sumnji odgovornim osobama ili nadležnim tijelima državne vlasti, a što je dovelo do povrede nekog od prava radnika iz radnog odnosa, ako radnik učini vjerojatnim da je stavljen u nepovoljniji položaj i da mu je povrijedeno neko od njegovih prava iz radnog odnosa, teret dokazivanja prelazi na poslodavca koji mora dokazati da radnika nije stavio u nepovoljniji položaj od drugih radnika, odnosno da mu nije povrijedio pravo iz radnog odnosa. Prijavljivanje nepravilnosti, postupak prijavljivanja nepravilnosti, prava osoba koje prijavljuju nepravilnosti, obveze tijela javne vlasti te pravnih i fizičkih osoba u vezi s prijavom nepravilnosti, kao i druga pitanja važna za prijavu nepravilnosti i zaštitu prijavitelja nepravilnosti regulirani su posebnim Zakonom o zaštiti prijavitelja nepravilnosti (NN broj 17/19). Cilj tog posebnog Zakona jest učinkovita zaštita prijavitelja nepravilnosti koja uključuje i osiguravanje dostupnih i pouzdanih načina prijavljivanja nepravilnosti. U slučaju spora zbog otkaza ugovora o radu, teret dokazivanja postojanja opravdanog razloga za otkaz ugovora o radu je na poslodavcu ako je ugovor o radu otkazao poslodavac, a na radniku samo ako

je on ugovor o radu otkazao izvanrednim otkazom ugovora o radu. U slučaju spora u vezi s radnim vremenom, ako poslodavac ne vodi evidenciju o radnom vremenu na način propisan Zakonom o radu, teret dokazivanja radnog vremena je na poslodavcu.

Možemo zaključiti da je postupak zaštite prava iz radnog odnosa specifičan čak i s obzirom na različite vrste povreda unutar radnog odnosa. Prekluzivni rokovi za poduzimanje radnji koje predstavljaju pretpostavke za pokretanje spora pred nadležnim sudom izrazito su kratki te puno ljudi propusti priliku za zaštitu povrijedjenih prava iz radnog odnosa i prije nego što se uspije primjereno informirati o svojim pravima i načinu zaštite istih. Stoga je vrlo važno precizno educirati radnike o načinu zaštite prava iz radnog odnosa.

PRAVO ISTOSPOLNIH PARTNERA NA UDOMITELJSTVO

IVA POBI

Dana 29. siječnja 2020. godine, Ustavni sud Republike Hrvatske je donio odluku **broj U-I-144/2019 i dr.** prema kojoj su sudovi i druga nadležna tijela dužni svima pod jednakim uvjetima omogućiti sudjelovanje u udomljavanju. Navedena odluka donesena je nakon što je podneseno čak osam prijedloga za ocjenu ustavnosti odredaba Zakona o udomiteljstvu (NN 115/18) u kojima su iz kruga osoba ovlaštenih na udomiteljstvo bili izostavljeni istospolni partneri. Odluka Ustavnog suda odjeknula je u svim medijima te su ljudi počeli pričati o temi o kojoj se dosad zapravo rijetko pričalo u javnosti. Promišljanja hrvatske javnosti o ovoj temi podijeljena.

Organizacija ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association) je 2019. godine uvrstila Republiku Hrvatsku kao 19. zemlju od ukupno 49 zemalja Europe s obzirom na odnos Republike Hrvatske prema LGBT osobama. Istospolni partneri u Republici Hrvatskoj ne mogu sklopiti brak, no mogu sklopiti životno partnerstvo na osnovu kojeg partneri imaju jednaka prava i status u svim sudskim i upravnim postupcima kao i bračni drugovi. Članak 2. Zakona o životnom partnerstvu definira životno partnerstvo kao zajednicu obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljenu pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama navedenog zakona. Životno se partnerstvo zasniva na načelima ravnopravnosti, međusobnom poštovanju i pomaganju te je zabranjen svaki oblik diskriminacije. Za sklapanje životnog partnerstva potrebno je da su osobe istog spola, da su izjavile pristanak za sklapanje životnog partnerstva te da je ono sklopljeno pred matičarom. Prema statistici registra životnog partnerstva, u Republici Hrvatskoj je 2015. godine broj životnih partnerstva bio 108, od čega je najveći broj sklopljenih životnih partnerstva u Gradu Zagrebu dok

je u 2018. godini u Republici Hrvatskoj sklopljeno 55 životnih partnerstva. S druge strane, u Europi je 20 zemalja ozakonilo brak istospolnih partnera, dok je u 20 zemalja zakonito sklapanje životnog partnerstva.

Članak 9. Zakona o udomiteljstvu definira udomiteljstvo kao oblik pružanja socijalne usluge smještaja djetetu ili odrasloj osobi koju pruža udomitelj sa svojom obitelji ili udomitelj koji živi sam, pod uvjetima propisanim ovim zakonom. Nadalje, udomitelj je predstavnik udomiteljske obitelji ili samac koji pruža uslugu smještaja, na čije ime se izdaje dozvola za obavljanje

udomiteljstva i upisan je u Registar udomitelja. Uvjeti pod kojima osoba može postati udomitelj su sljedeći: osoba je punoljetna i ima poslovnu sposobnost, hrvatski je državljanin, ima prebivalište i živi u Republici Hrvatskoj, mlađa je od 60 godina, osim ako nastavlja obavljati udomiteljstvo ili ako udomiteljstvo obavlja kao srodnik, ima završeno najmanje srednjoškolsko obrazovanje, osim ako udomiteljstvo obavlja kao srodnik, završila je ospozobljavanje za udomitelja (osim ako udomiteljstvo obavlja kao srodnik) ima propisane stambene uvjete, ima pisanu suglasnost svih punoljetnih članova zajedničkog kućanstva za obavljanje udomiteljstva (osim ako udomiteljstvo obavlja kao samac) te nema zapreka koje su dalje propisane u članku 18. Zakona o udomiteljstvu. Udomitelj ne može biti osoba u čijoj su obitelji poremećeni obiteljski odnosi ili je izrečena mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, koja ima bolest ili stanje kojim bi bilo ugroženo zdravlje ili drugi interesi korisnika ili koja

je društveno neprihvatljivog ponašanja. Zahtjev za status udomitelja se pokreće putem Centra za socijalnu skrb koji nakon toga vrši provjeru uvjeta te ocjenu je li osoba pogodna da postane udomitelj. Dakle, u odredbama Zakona o udomiteljstvu se nigdje ne spominje spolna orijentacija kao jedan od ključnih faktora za udomljavanje. Istospolni partneri Ivo Šegota i Mladen Kožić sudskim postupkom potaknuli su na veliki iskorak u hrvatskom zakonodavstvu. Njima je Centar za socijalnu skrb odbio zahtjev za udomiteljstvom na osnovi činjenice da životni partneri nisu u Zakonu o udomiteljstvu navedeni kao mogući udomitelji. Nakon odbijenog zahtjeva, pomoc su zatražili u Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku koje je potvrdilo odluku Centra. No, Upravni sud u Zagrebu je u prosincu prošle godine donio presudu u kojoj navodi da spolna orijentacija nije navedena u uvjetima za udomiteljstvo te da udomiteljsku obitelj prema mišljenju suda mogu činiti i udo-

mitelj i njegov životni partner. Nakon presude Upravnog suda, Centar je ponovno odbio zahtjev te je Ministarstvo ponovno odbilo žalbu na odluku Centra. Posljednju je riječ ipak imao Ustavni sud koji je donio odluku prema kojoj su sudiovi i nadležna tijela dužni svima pod jednakim uvjetima omogućiti sudjelovanje u javnoj usluzi u domljavanja utvrdivši da su zakonske odredbe u kojima nisu navedeni i životni partneri diskriminatore prirode. Odluka Ustavnog suda je obvezujuća za sve pravne i fizičke osobe. Naposljetku, partnerima je odobren status udomitelja te danas imaju dvoje udomljene djece. Predsjednik Ustavnog suda Republike Hrvatske Miroslav Šeparović naglasio je da je poanta ove odluke da se usluga udomljavanja mora omogućiti svima pod jednakim uvjetima neovisno o tome jesu li potencijalni udomitelji istospolne orijentacije te da to ne znači da su oni privilegirani, nego im se udomljavanje mora omogućiti ako ispunjavaju zakonom propisane uvjete.

STJEPAN SEMIALJAC

Prema podacima Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (u dalnjem tekstu: HAKOM), u drugom tromjesečju 2019. godine ukupan broj korisnika telefonskih usluga u pokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži bio je 4.447.398, od čega 3.712.661 predstavljaju privatni korisnici. Ako uzmemo u obzir procjenu stanovništva Državnog zavoda za statistiku, iz koje proizlazi kako u Republici Hrvatskoj u 2018. godini živi 4.076.246 ljudi, zaključujemo da otprilike 91% ljudi posjeduje mobilni uređaj. Privatnih korisnika s pretplatničkim odnosom ima tek 1.629.122, što znači da manje od polovice ukupnog broja privatnih korisnika ima sklopljen pretplatnički ugovor s jednim od operatora na tržištu elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj. Naravno, među njima ima i starijih osoba koje su nesvesne svih prava koja imaju kao korisnici telekomunikacijskih usluga, dakle osoba koje nužno ne razumiju sadržaj ugovora i dužnosti koje iz takvih, nerijetko kompleksnih ugovora proizlaze. To otvara prostor za različite neetičke prakse, primjerice dovodenje ljudi u zabludu glede visine mjesecne preplate za ugovorenou uslugu. O važnosti elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj govori činjenica da informacije i komunikacije (sukladno Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti) zauzimaju čak 3.7% bruto dodane vrijednosti!

Pojam potrošač definiran je u člankom 2. Zakona o elektroničkim komunikacijama (u dalnjem tekstu: ZEK). ZEK navodi da je potrošač svaka fizička osoba koja se koristi javno dostupnom elektroničkom komunikacijskom uslugom ili zahtijeva tu uslugu u svrhe koje nisu namijenjene njezinu poslovnoj djelatnosti, obrtu ili djelatnosti slobodnog zanimanja. Isti članak definira osobu pretplatnika kao svaku fizičku ili pravnu osobu koja je sklopila ugovor s operatorom javno dostupnih elektronič-

ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE I PRAVA POTROŠAČA

kih komunikacijskih usluga o pružanju tih usluga, dok se operator definira kao pravna ili fizička osoba koja pruža ili je ovlaštena pružati javnu komunikacijsku uslugu.

Člankom 41. ZEK-a predviđeno je da se prava i obveze iz pretplatničkog odnosa između operatora javnih komunikacijskih usluga i pretplatnika tih usluga uređuju njihovim međusobnim pretplatničkim ugovorom. Sastavni dio pretplatničkog ugovora čine opći uvjeti poslovanja, uvjeti korištenja usluga i cjenik usluga operatora za koje se taj ugovor sklapa. Pretplatnik ima pravo u svakom trenutku na prijevremeni raskid pretplatničkog ugovora, ali uz obvezu plaćanja mjesecne naknade za ostatak razdoblja obveznog trajanja ugovora. Pravo na raskid pretplatničkog ugovora, bez podmirivanja ugovornih obveza za ostatak obveznog trajanja ugovora, pretplatnik može ostvariti u slučaju kada operator javnih komunikacijskih usluga nije u mogućnosti ispuniti ugovornu obvezu u skladu s općim uvjetima poslovanja te ako su izmjene općih uvjeta poslovanja, odnosno cjenika usluga za krajnjeg korisnika usluga nepovoljnije u odnosu na ugovorene opće uvjete poslovanja, odnosno cijene usluga, u roku od 30 dana od dana objave tih izmjena.

Pravo na raskid pretplatničkog ugovora bez naknade gubi se u slučaju ako su izmjene općih uvjeta poslovanja posljedica regulatornih obveza koja proizlaze iz ZEK-a ili su posljedica izmjene veleprodajnih uvjeta na koje operator nema utjecaja.

Pravo na raskid pretplatničkog ugovora bez naknade gubi se u slučaju ako su izmjene cjenika usluga posljedica regulatornih obveza koja proizlaze iz ZEK-a, koja su posljedica izmjene poreza na dodanu vrijednost ili su posljedica izmjene veleprodajnih uvjeta na koje operator nema utjecaja.

Prema članku 50. ZEK-a krajnji korisnik usluga ima pravo podnijeti operatoru javnih komunikacijskih usluga prigovor u vezi s pružanjem usluge, prigovor na iznos kojim je zadužen za pruženu uslugu, prigovor na kakvoču pružene usluge te prigovor zbog povrede odredaba pretplatničkog ugovora, u roku od 30 dana od dana saznanja za radnju ili propust operatora, odnosno najkasnije u roku od 30 dana od dana povrede odredaba pretplatničkog ugovora. Nakon primjeka odgovora na prigovor, krajnji korisnik usluga ima pravo podnijeti pritužbu (reklamaciju) povjerenstvu za pritužbe potro-

šača pri operatoru javnih komunikacijskih usluga u roku od 30 dana od dana dostavljanja pisanog odgovora.

HAKOM kao samostalna, neovisna i neprofitna pravna osoba s javnim ovlastima nadležna je rješavati sporove između krajnjih korisnika usluga te njihova operatora. Sukladno članku 51. ZEK-a, zahtjev za rješavanje spora HAKOM-u podnosi krajnji korisnik u roku od 30 dana od dana odgovora na reklamaciju. HAKOM donosi odluku o rješenju spora, koja mora biti podrobno obrazložena, najkasnije u roku od četiri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva za rješavanje spora. Prava na žalbu protiv odluka i drugih upravnih akata HAKOM-a nema, ali člankom 18. ZEK-a propisano je pravo na pokretanje upravnog spora pred mjesno nadležnim upravnim sudom protiv donesene odluke u sporu operatora i krajnjeg korisnika.

Prava i obveze svih sudionika tržišta elektroničkih komunikacija regulirana su ZEK-om, a HAKOM-u je prepusteno donošenje niza pravilnika i drugih akata za njegovu provedbu. Pravna zaštita krajnjeg korisnika protiv tih akata dodatno je ojačana pravom na pokretanje upravnog spora. Dakle, ukoliko potrošač ugovorenou prava ne može ostvariti na ugovoren način, operator je dužan omogućiti njihovo ostvarenje po naredbi HAKOM-a, odnosno upravnih sudova.

MARIJA MIRIĆ

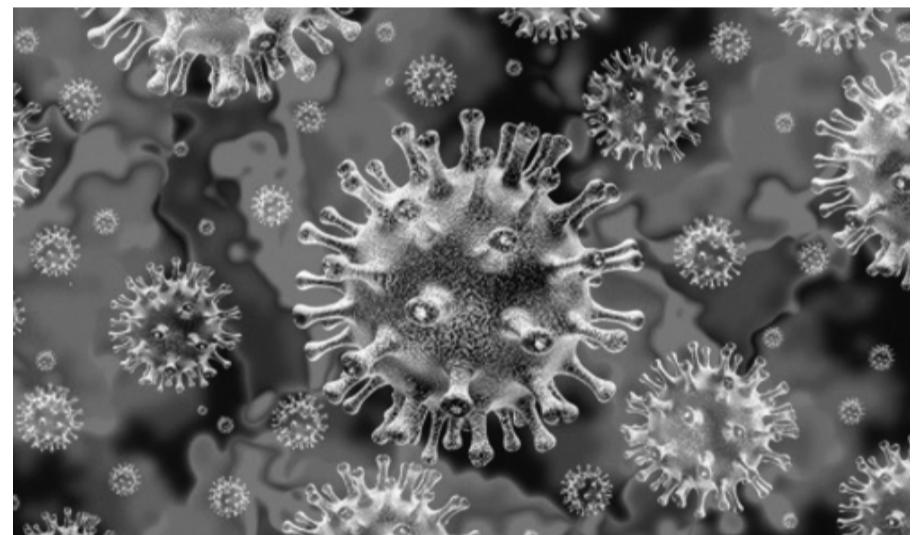
Koronavirus je utjecao na sve građane i na sve aspekte naših života. „Novo normalno“ je sada već dobro poznata parola koja je, moglo bi se reći, postala zaštitni znak ovog virusa. Maske, kriza, zatvaranje fakulteta, škola i radnih mješta sve je to bilo i postalo naše „novo normalno“ iako bi isto, prije samo godinu dana, bilo potpuno nezamislivo. Ova situacija ima veliki utjecaj na studente kao i na sve mlade ljude koji su u potrazi za poslom. Novi mediji komunikacije i socijalizacije postali su Zoom i Loomen, najbrže rastući poslovi su šivanje maski i prodavanje dezinficijensa, a mjere za suzbijanje zaraze sveprisutne. Što se tiče samog izvođenja nastave Vlada RH je donijela Odluku o načinu izvođenja nastave u osnovnim i srednjim školama kao i na visokim učilištima te obavljanju rada u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja u uvjetima epidemije COVID-19 (NN 99/2020-1876). Sukladno odluci Visoka učilišta su dužna, postupati sukladno preporukama za održavanje nastave na visokim učilištima (sveučilišta, vеleučilišta i visoke škole) s obzirom na epidemiju COVID-19, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Dok su čelnici visokih učilišta slobodni organizirati rad ustanova na način da se nastava nesmetano odvija. Prema preporukama zagovara se klasični način provođenja nastave uz poštivanje svih mjeru razmaka i zaštite, dok bi on-line način bio

STUDENTI I KORONAVIRUS

iznimka ukoliko bi provođenje nastave uživo bilo otežano uz poštivanje svih propisanih mjer zaštite. Osim onih svima poznatih preporuka, kao što su održavanje razmaka, nošenje maski i mjerjenje tjelesne temperature trebalo bi navesti još pokoju. Jednom od preporuka se potiču visoka učilišta da studentima koji nemaju potrebnu informatičku opremu omoguće pristup istoj odnosno da im posudbom i zaduženjem ustupe informatičku opremu na korištenje. Također potiču se da olakšaju pristup obveznoj i dopunskoj literaturi onim studentima koji nemaju pristup spomenutoj literaturi, te ih se poziva da uspostave suradnje s jedinicama lokalne samouprave, teleoperaterima i drugim zainteresiranim stranama da studentima osiguraju pristup telekomunikacijskoj mreži bez naknade. U skladu s preporukama ukoliko student ima izrečenu mjeru samoizolacije u vrijeme pojedinih ispita ili drugih aktivnosti koje se nikako ne mogu provoditi na daljinu ili u naknadnom terminu, a uvjet su za završetak akademске godine, uvjeti pristupanja navedenom ispitu odnosno drugoj aktivnosti utvrđit će članik visokoga učilišta u skladu s aktualnom epidemiološkom situacijom i propisanim mjerama. Međunarodna organizacija za rad Ujedinjenih naroda (ILO) ističe posebnu pogodenost pandijom mlađih ljudi, starosti između 15 i 24 godine. Ističu kako je nezaposlenost kod mlađih natprosječno visoka te su oni pogodeni na tri različita načina. Gube posao, obrazovanje i daljnje usavršavanje. S druge strane, govori se o tome da za one koji su završili fakultet te se pokušavaju zaposliti posla praktički nema. Prema posljednjim izvješćima o mentalnom zdravlju u SAD-u utvrđeno je da se nacionalna stopa depresije

učetverostručila, a anksioznosti utrostručila. Također sve više istraživanja pokazuje da pretjерano korištenje društvenih mreža za pretraživanje informacija o koronavirusu izaziva dodatnu uznemirenost, frustriranost, nepovjerenje prema službenim vijestima te osjećaj da se nešto skriva. Tu takozvanu informacijsku epidemiju vijestima je prepoznala i Vlada RH koja je na službenim stranicama objavila preporuke među kojima navodi da bi se vijesti vezane za koronavirus trebale pratiti jednom, maksimalno dva puta u danu, iz provjerenih izvora te da se ne zaboravi na pozivanje s prijateljima, čitanje, zabavu i slično. Potrebno je pokušati održati dnevnu rutinu koja je postojala i prije pandemije - naravno, uz nužnu prilagodbu sadašnjem stanju.

To je od posebne važnosti za studente kod kojih je sada, više nego ikada, potrebna kolegijalnost, optimizam, fokus i ostanak u kontaktu s fakultetom, nastavom, obavezama i kolegama bez obzira na model nastave i daljnji razvoj pandemije. Inovativnost i snalažljivost studenata te posebno predanost i kreativnost profesora mogu uvelike olakšati „prolazak“ kroz ova izazovna vremena koja smo svi pozvani iskoristiti na najbolji mogući način, dakako s nadom da će sve brzo proći i uz želju da ostanemo pozitivni duhom, a Covid negativni.

STAVOVI STUDENATA REPUBLIKE HRVATSKE O ONLINE STUDIRANJU

„Na izvanrednom studiju nastava se za sada u potpunosti izvodi online. Što se tiče trenutnih kolegija, smatram kako ih je moguće kvalitetno provesti na ovaj način. Kroz komunikaciju i suradnju s nama, profesori se trude na što kvalitetniji način prilagoditi i prenijeti gradivo te učiniti predavanja interaktivnim. Poteškoće bi se mogle javiti s kolegijima koji zahtijevaju praksu i vježbe u vrtićima, ali do tada ćemo se, nadam se, svi naći u kvalitetnijoj situaciji.“

Ivana, 2. godina diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, Sveučilište u Osijeku

„Online nastava za umjetničke akademije nije primjerena zbog velike količine praktične nastave. Online nastava nije adekvatna te ne može zamijeniti praktičnu nastavu. Polagala sam teorijske kolegije koji su se odlično prilagodili online verziji, čak i bolje nego u redovnoj situaciji. **Prednosti su** : odlična izvedba teorijskih kolegija te susretljivost profesora u svakakvim okolnostima. **Nedostaci su**: nemogućnost izvedbe praktične nastave, teža

komunikacija u vezi praktičnog dijela i nedostatak materijala kao i pristup istome“.

Doria, 2. godina diplomskog studija Akademije primjenjenih umjetnosti, Sveučilište u Rijeci

„Ovo vrijeme promjena izazvano pandemijom koronavirusa donijelo je promjene i na naše Sveučilište u Rijeci. Sve institucije kao i sve trgovine morale su donijeti neke promjene u načinu rada, no nisu se svi dobro snašli u novim okolnostima. Na mom fakultetu sve je za vrijeme karantene stalo, samo su se održavala predavanja i seminari, no kolokviji i ispiti su čekali ponovno otvaranje, koje se kod nas nije dogodilo. Čekajući na otvaranje nakupljalo se gradivo kojeg je bilo puno, a profesori nisu baš imali puno sluha za naše prijedloge i molbe da pokrenu online polaganje kolokvija, pa kasnije i ispita. Tako nam se dogodila situacija koja nikome, a ponajmanje studentima nije išla u prilog. Od 15.06.2020. su počeli ispitni rokovi koji su se nizali dan za danom. Također svi kolegiji su imali integrirane ispite tako da smo svo

gradivo polagali zajedno kao nekada kada nije bilo bolonje.

Prednosti online studiranja su mnoge. Prvenstveno slušanje predavanja i polaganje kolokvija i ispita puno je jednostavnije iz udobnosti svoga doma jer smo puno opušteniji. Puno je jednostavnije doći na vrijeme na predavanja jer nema javnog prometa i kašnjenja koje bi nas nekada spriječilo da dolazimo na vrijeme. Dakako svaka situacija pa tako i ova ima negativne strane. Nažalost, na mom fakultetu nisu se svi profesori bili željni naučiti na online nastavu i imali su mnogo predrasuda o takvom načinu ne samo nastave nego ponajviše pisanja kolokvija i ispita. Nažalost nisu niti svi bili ažurni kod odgovaranja na upite koje smo im slali na mailove te nisu sve upute bile jasne niti na dan početka rokova. No, za sve treba vremena te se nadam da će se svi uspjeti naviknuti i prilagoditi na novi način studiranja pa tako i života“.

Nina, 2. godina diplomskog studija Ekonomskog fakulteta, Sveučilište u Rijeci

„Što se tiče online nastave smatram to najgorim oblikom nastave jer iskreno nije bilo baš pravedno kako treba. Dobili smo materijale na mail i „radi sam“. Samo jedna profesorica na cijelom faksu je predavala preko Skypea. Ljudi moji- katastrofa! Prednost je svakako to što ne moraš nigdje ići. U teoriji bi trebalo biti isto kao da si tamo, ali na žalost nas studenata nije isto. Prava online nastava nam tek kreće ove godine preko platformi za online nastavu, ali smatram da je nedostatak to što nemaju svi dovoljno jaka računala da to mogu podnijeti, netko možda niti nema računalo, teško, ali moguće.“

Ana, 2. godina diplomskog studija – odjel za Kemiju, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku

„Osobno, online nastava mi pada puno teže od normalne nastave, pogotovo zato što se tehnički predmeti jako teško objašnjavaju putem online platformi. Mislim da profesorima nije jasno koliko se teško skoncentrirati kad ne vidiš ljudsko biće da ti objašnjava predmet, nego samo čuješ zvuk u slušalici i gledaš u slajd na ekranu. Nadam se da će uspjeti naučiti dovoljno za dobru ocjenu i u ovim uvjetima, a da će ovo razdoblje uskoro završiti i da će se predavanja održavati uživo kao i prije“.

Rea, 2. godina FER-a, Sveučilište u Zagrebu

„Online nastava može biti jednak kvalitetna ili čak i kvalitetnije odrađena od nastave uživo. Ako se predavači pripreme za online nastavu i gledaju je na isti način kao i nastavu uživo, prenesenog znanja ne manjka. S druge strane, najveći nedostatak online nastave je manjak onih malih stvari koje studiranje čine posebnim- odlazak na kavu, razgovor s kolegom tijekom pauze... Naravno ako se radi o fakultetu koji zahtijeva praktične vježbe, online nastava nije najbolji izbor, a kod fakulteta gdje uglavnom prevladava učenje činjenica, tijekom online nastave ima i više nego dovoljno vremena u odnosu na nastavu uživo“.

Sara, 4. godina Medicinskog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu.

„Profesori se ne trude jednakom prilikom izvođenja online nastave. Internetska veza je u većini slučajeva jako loša što otežava praćenje predavanja. Nedovoljno pauza zbog čega imam slabu koncentraciju i usredotočenost.“

Borna, 2. godina Preddiplomskog studija Arhitektura i urbanizam, Sveučilište u Zagrebu

„Prednost online nastave je što ne moramo trošiti vrijeme na dolazak do fakulteta, lakša organizacija vremena u pauzama između predavanja. Nedostatak- smanjena kvaliteta u vođenju rasprava te interakcija nakon predavanja.“

Višnja, apsolventica Diplomskog studija – Etnologija i kulturna antropologija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

„Imam samo riječi pohvale za kvalitetu izvođenja online nastave. Profesori su izrazito pristupačni, ažurni, predani, jako su se brzo prilagodili novom digitalnom okruženju i usvojili potrebne vještine i znanja za rad. Odlično su se snašli i trude se predavanja održati zanimljivima, uključiti studente u raspravu, zainteresirati ih za nastavni sadržaj.“

Vedrana , 3. godina Preddiplomskog sveučilišnog studija Socijalni rad, Pravni fakultet Osijek, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku

„Moja iskustva s online nastavom nisu niti malo pozitivna. Ima brojnih nedostataka. Prilikom online predavanja uopće nemam osjećaj da studiram, već kao da gledam neki video na youtubu koji me ne zanima (jer se profesori ne trude dovoljno i ne želete se prilagoditi online nastavi).“

Anja, 3. godina Preddiplomskog sveučilišnog studija na Ekonomskom fakultetu u Osijeku, Sveučilište J.J.Strossmayera

„Što se tiče online nastave, trenutno slušam jedan kolegij tako jer je cijela godina u samoizolaciji. Slušamo predavanja preko Teamsa, kao i vježbe u kojima se traži naš angažman. Sustav je dobar, iako teže učitava velike prezentacije. Smatram da je ovo puno bolje u usporedbi s onime kako smo «imali» nastavu na proljeće. Tada su iz većine kolegija bile samo postavljene prezentacije na Merlin, bez audio pratnje. To ne bi bio problem da smo se već susreli sa svim pojmovima, ali kad je to prvi put, pa moramo svaki treći pojam tražiti na internetu, nije nimalo jednostavno. Također, ogroman gubitak vježbi koji se na ovom fakultetu i osjeća. Naravno, nije sve negativno. Kad je predavanje u 8, a mi možemo ustatiti u 7:55, nitko sretniji od nas. Još veći plus je ako ne moramo upaliti kamere pa možemo i doručkovati dok traje predavanje. Sve u svemu, online nastavu bih ocijenila sa 6/10“.

Megi, 4. godina Medicinskog fakulteta-Dentalna medicina, Sveučilište u Splitu

„Smatram da su online predavanja na mom fakultetu kvalitetno izvedena i da nam je dostupno više literature nego inače. Velika je prednost i ušteda na vremenu potrebnom za dolazak na fakultet i odlazak kući. S druge strane, moj se fakultet bavi tehničkim područjem koje iziskuje rješavanje računskih zadataka i crtanje grafova, a osim toga, potrebna nam je i praktična primjena znanja zbog čega provodimo mnogo vremena u laboratoriju. Taj je dio nastave teško popratiti online, a smatram da je za nas, kao buduće inženjere, od velike važnosti upoznati se s aparaturom koju ćemo koristiti nakon fakulteta. Dakle, kad bi se mene pitalo, mješoviti oblik nastave bi bio idealan“.

Ana, 3. godina Kemijsko-tehnološkog fakulteta, Sveučilište u Splitu

„Sve ima svoje prednosti i nedostatke, pa tako i online nastava. S obzirom na to da nema fizičkog oblika nastave teže je pratiti predmete i ostati u toku, često pada sustav i sam internet, provodi se previše vremena pred ekranima. Jedna od najvećih prednosti online nastave je svakako fleksibilnost, rad od kuće, profesori su više dostupni i susretljiviji“.

Mihaela, 1. godina Upravnog studija, Veleučilište Lavoslav Ružička Vukovar

„Na samom početku, online nastava zvučala je kao privlačna ideja. Svi smo doma, na sigurnom i udobnom, slušamo predavanja i zapisujemo polaganim tempom fokusirajući se na slušanje i razumijevanje, znajući da će prezentacije biti objavljene kasnije.

Zbilja nije bila takva. Konstantan stres i nestizanje obavljanja zadataka mnoge je otjeralo od fakulteta. Neznanje, manjak edukacije i pokušaja online nastave od strane profesora i Sveučilišta (čast izuzetcima) značila je da mi sami sebe učimo stvari za koje prvi put čujemo. Značilo je također i da sate i sate provodimo gledajući u ekrane računala, mobitela i tableta pokušavajući kvalitetno odraditi zadatke tijekom predavanja i dodatnu zadaću, no ne uspijevamo budući da se gradivo konstantno gomilalo. Stres uzrokovao situacijom prijašnjeg semestra nešto je što će nas studente još dugo pratiti i utjecati na naše sposobnosti i rad.

Trenutna kombinirana nastava je poboljšanje. Mladi, tehnološki educiraniji profesori, kao i oni stariji koji su se dodatno educirali, trude se olakšati nam svima situaciju koliko god mogu. Trenutno rade svoj posao uživo, no svi su se spremni u trenu prebaciti online kako ne bismo bili u velikim zaostacima. Situacija s nastavom i ispitima definitivno je bolja nego prošli semestar, no ništa neće i ne može zamijeniti kvalitetu nastave uživo“.

Klara, 2. godina Odjela za etnologiju i antropologiju, Sveučilište u Zadru

„Budući da se epidemiološke mjere učestalo mijenjaju te je obrazovni sustav konstantno u fazi prilagođavanja, bili smo primorani na razne kombinacije online/onsite izvođenja nastave. Koliko god dobro zvuči online učenje od kuće, u kućnom ogrtaru, uz kavu i doručak ili ručak, s deset otvorenih društvenih stranica na internetu, smatram da ishodi učenja nisu jednaki kao na nastavi na fakultetu. Upravo iz gore navedenih razloga student nema potpunu koncentraciju kakvu bi možda imao u fizičkom sudjelovanju na nastavi. S druge strane, online nastava bi omogućila studentima putnicima, nižeg socio-ekonomskog statusa, jeftinije obrazovanje iz razloga što ne bi morali plaćati smještaj (stan ili studentski dom) i ostale troškove za samostalni život.

Trenutno smo po sistemu kombinacije online- onsite izvođenja nastave, što znači u našem slučaju da jedan tjedan imamo 60% onsite, 40% online nastavu te drugi tjedan obrnuto. Sistem je privremen, stoga ga ne želim komentirati“.

Jasmina, 5. godina Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu , Sveučilište u Rijeci

„Ja mislim o online nastavi da je jako korisna s jedne strane, jer iako je takva situacija s virusom, nismo izloženi zarazi, a opet se na neki način provodi učenje gradiva i sama nastava. S druge strane ta nastava nije jednaka onoj uživo, dosta se stvari ne može učinkovito obraditi ili ostanu nedorečene i veliki je problem loša internetska veza i serveri na kojima se odvija nastava pa dolazi ili do nemogućnosti prisustvovanja nastavi ili jednostavno do pucanja veze“.

Josip, 3. godina Filozofskog fakulteta- hrvatski jezik,Sveučilište J.J.Strossmayera

„Smatram da online nastava ima više pozitivnih nego negativnih strana ako studenti i profesori zadovoljavaju određene uvjete. Studenti su odrasli ljudi, smatram da sjedenje u fakultetskim klupama ne bi trebalo biti jedino što ih drži discipliniranim. Online nastava može biti pozitivno iskustvo ako zadrže svoje već usađene radne navike i ako ostanu svjesni da se "posao" mora obaviti na ovaj ili onaj način. Praktično je to što nema odlazaka na fakultet ponekad i do 2,3 puta dnevno. Profesorima bi trebalo biti stalo do toga da studenti usvoje gradivo i da kvaliteta online nastave bude takva da se predavanje dobro čuje i vidi barem onoliko koliko je to do njih. Loš bi bio pristup kada bi profesor samo postavio gomilu materijala za učenje i obaveza za izvršiti bez da je to gradivo kvalitetno odradio sa studentima, a od strane studenta loš bi pristup bio kada ne bi kontinuirano radio. Ključ u rješavanju tog problema je dobra komunikacija tijekom semestra pa smatram da je nužno zadržati kolokvije i programske zadatke kao i provjeravanje e-pošte i odgovaranje na mailove od strane profesora i studenata. U prošlom semestru je bilo dosta nespretnosti u organizaciji nastave, pogotovo kolokvija, no sada je već puno bolje pa se nadam da je nastupila određena adaptacija i da neće biti većih problema“.

Fran, 4.godina Fakulteta Građevinarstva, arhitekture i geodezije, Sveučilište u Splitu

„Online nastava za umjetničke akademije nije primjerena zbog velike količine praktične nastave. Online nastava nije adekvatna te ne može zamijeniti praktičnu nastavu. Polagala sam teorijske kolegije koji su se odlično prilagodili online verziji, čak i bolje nego u redovnoj situaciji. **Prednosti su :** odlična izvedba teorijskih kolegija te susretljivost profesora u svakavim okolnostima. **Nedostaci su:** nemogućnost izvedbe praktične nastave, teža komunikacija u vezi praktičnog dijela i nedostatak materijala kao i pristup istome“.

Doria, 2. godina diplomskog studija Akademije primjenjenih umjetnosti, Sveučilište u Rijeci

ANA-MARIJA BAJAN

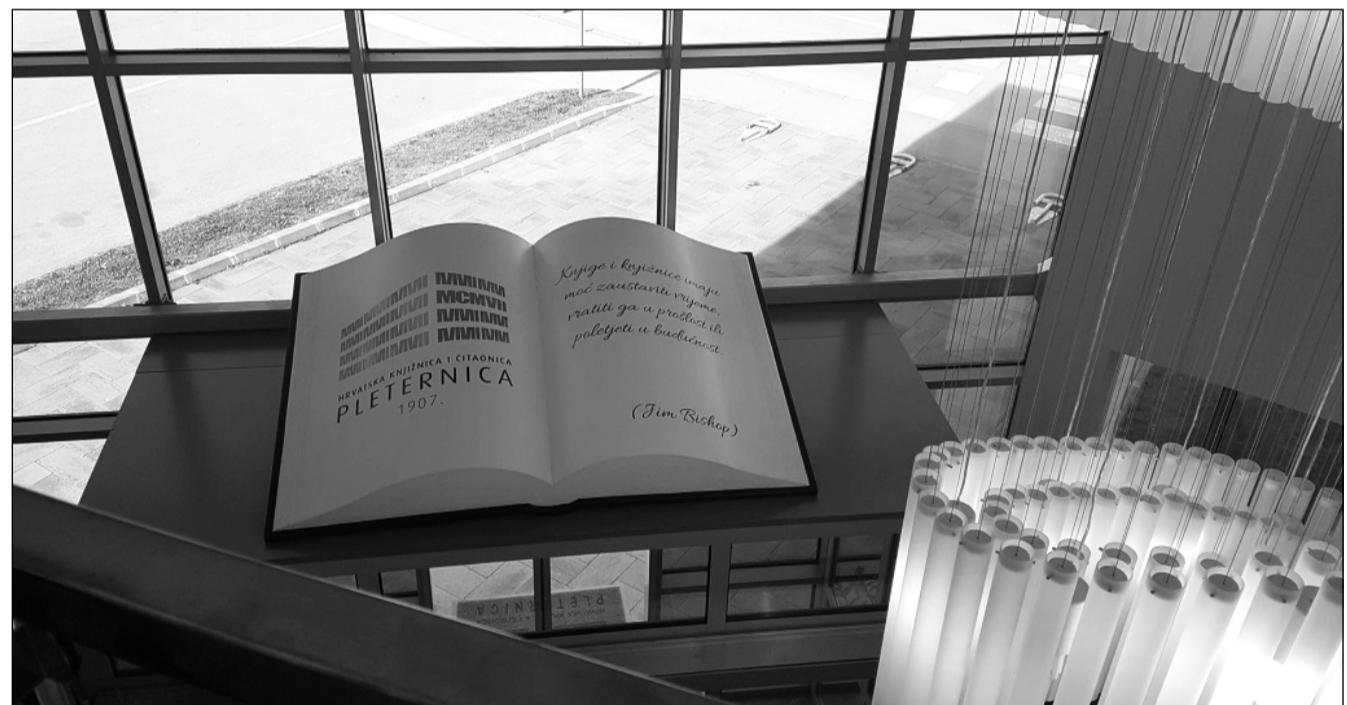
Dana 10. siječnja 2020. godine na E-mail adresu Klinike stigao je upit za moguću suradnju od Udruge za zaštitu i promicanje ljudskih prava Humanum iz Požege koja se, između ostalog, bavi zaštitom i promicanjem ljudskih prava ranjivih društvenih skupina na području Požeško-slavonske županije. Obzirom da su u nama prepoznali mogućeg suradnika i da su između ostalog željeli da mi kao Pravna klinika Pravnog fakulteta u Osijeku "OSIJEK PRO BONO" i studenti Pravnog fakulteta održimo radionicu s učenicima Ekonomski škole Požege - smjer Upravni referent, meni se kao glavnoj koordinatorici Klinike takva ideja odmah svijedla te sam u dogovoru s našim voditeljem i studentima mentorima krenula u realizaciju ponuđene suradnje. Iсти dan sam nazvala tajnicu Udruge, gospođu Štefaniju Drežnjak koja je inače i profesorica u srednjoj školi s kojom sam vrlo brzo dogovorila sve detalje. Naime, dogovor je bio sljedeći: u trećem mjesecu dolazimo u Pleternicu (radilo se o tome da se škola u Požegi obnavljava, pa se nastava učenicima održavala u Osnovnoj školi u Pleternici), te ćemo tamo skupa s učenicima trećeg i četvrtog razreda Upravnog referenta održati radionicu simuliranog suđenja na temu koja bi obuhvaćala obiteljsko i imovinsko pravo budući da su učenici slušali te predmete. Također, osim same radionice dogovorili smo da ćemo u prostorijama gradske uprave primiti njihove korisnike kojima ćemo pružati besplatnu primarnu pravnu pomoć.

Iako smo dolazak dogovorili za 11. ožujka i u tom trenutku se taj datum činio dalekim, ipak je treba-

RADNI IZLET U PLETERNICU

lo odmah prionuti na posao i početi s pripremom materijala za simulirano suđenje. Prije svega trebalo je osmislići hipotetski slučaj koji bi obuhvaćao obiteljsko i imovinsko pravo. Na radnom sastanku vodstva Klinike složili smo se da tema bude razvod braka i podjela bračne stećevine. Prvo smo osmislići hipotetski slučaj i stvorili jednu priču na temelju koje će se odvijati samo suđenje. Zatim je trebalo izraditi ostale materijale: tužbu radi razvoda braka, izvješće o obveznom savjetovanju, presudu prekršajnog suda, odgovor na tužbu, poziv na glavnu raspravu (koja se, kako možete i pretpostaviti, održavala upravo na dan kada smo mi stigli u Pleternicu), zatim ugovor o darovanju motornog vozila, odluku o dodjeli nagrade Kiklop za najbolji roman godine (za godinu 2011.), rješenje o nasleđivanju, izvatke iz zemljışnih knjiga, medicinsku dokumentaciju i izvadak iz matice vjenčanih. Dakle, izradili smo sve materijale koji i inače obuhvaćaju proces od podnošenja tužbe, pa do donošenja

jem su nas već čekali uzbudeni učenici. Predstavili smo im se te im ukratko ispričali o našem Pravnom fakultetu u Osijeku i našoj Klinici i tada je krenulo simulirano suđenje. Učenici su imali priliku vidjeti kako izgleda sudska rasprava, imali su priliku sudjelovati u ulogama stranaka i svjedoka u postupku te ih ovim putem još jednom pozdravljamo i pohvaljujemo jer su bili odlični i izvrsno su se snašli „na novom terenu“. Radionica je bila zabavna i prošla je uz puno smijeha, ali i ozbiljnosti budući da je doista nalikovalo pravoj sudskoj raspravi. Učenicima smo podijelili i naš Bilten "KLINIKA NEWS" te sve one koji razmišljaju o upisu na pravo pozvali da ne dvoje i da upišu naš Pravni fakultet, a onda se na trećoj godini pridruže i Klinici kako bi upoznali pravo u praksi i postali jednog dana izvrsni stručnjaci u područjima u kojima budu radili. Vrijeme je doista brzo prošlo i ubrzo je došlo vrijeme za rastanak. Pozdravili smo se s učenicima i profesoricom i zaputili se u gradsku

konačne presude s tim da smo donošenje same presude preskočili iz razloga da taj dio ostavimo učenicima na razmišljanje i promišljanje. Poslije pripreme materijala trebalo je osmislići sam tijek glavne rasprave i podijeliti uloge između naših knjižara i njihovih učenika kako bi se i oni okušali u tom dijelu. Nakon što smo imali sve pripremljeno ostalo je samo da se izvježbaju uloge i nakon toga smo bili spremni za polazak.

U ranim jutarnjim satima 11. ožujka stigli smo u Pleternicu. Ispred škole nas je dočekala profesorica Elvira Rajić te nas je odvela u razred u ko-

upravu. Tamo su nas dočekale gospođe iz Udruge Humanum te su ubrzo nakon toga počele pristizati stranke i odaziv je bio odličan. Gospođe iz udruge su čekale ispred prostorije u kojoj smo zaprimili predmete njihovih korisnika te su nam nakon što smo zaprimili i zadnji predmet rekli da su stranke bile izuzetno zadovoljne s našom pristupačnosti, ozbiljnosti i profesionalnosti. Iako smo mi mislili da je to kraj našeg izleta i da nas još čeka samo dogovoren ručak odvele su nas u posjet Hrvatskoj knjižnici i čitaonici Pleternice gdje nas je dočekao izrazito simpatičan ravnatelj knjižnice. Knjižnica nas je oduševila i stvarno predstavlja biser jednog takvog malog grada kao što je Pleternica.

Zadnja stanica našeg izleta bila je Etno kuća Bello gdje su nas srdaćno ugostili i pripremili nam fantastičan ručak. Ovim putem i njih puno pozdravljamo i zahvaljujemo se na predivno provedenom vremenu na njihovom imanju. Siti i zadovoljni kako je sve prošlo, ali i umorni zaputili smo se nazad u Osijek. Izlet nam je ostao u jednom jakom lijepom sjećanju i bili smo puni dojmova iako je samo par dana poslije toga došlo do promjene u sistemu izvođenja nastave i kliničkog djelovanja uslijed epidemiološke situacije pa nismo ni stigli podijeliti naše dojmove s ostalim kliničarima. O uspjehu našeg radnog izleta govori i činjenica da su učenici, ali i gospođa Štefanija i cijela udruga bili toliko zadovoljni s nama da su nas ponovno pozvali da dođemo i održimo još jednu radionicu simuliranog suđenja u 2021. godini čemu se izrazito veselimo i nadamo se da nam koronavirus neće pokvariti planove.

Pravna klinika "OSIJEK PRO BONO"

BESPLATNA PRIMARNA PRAVNA POMOĆ

UNIVERSITY LEGAL AID CLINIC

Pravna klinika „OSIJEK PRO BONO“

Pravna klinika Pravnog fakulteta u Osijeku OSIJEK PRO BONO je ustrojena jedinica Pravnog fakulteta u Osijeku koja djeluje u skladu sa Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći, pruža primarnu pravnu pomoć te je registrirana pri Ministarstvu pravosuđa.

Misija Klinike je osposobljavanje studenata Pravnog fakulteta u Osijeku za rad u pravnoj praksi kroz organizirani timski rad na stvarnim predmetima građana slabog materijalnog statusa.

Osim ustrajnog rada na unaprjeđenju sustava besplatne pravne pomoći Klinika predano radi na uspostavi društva vladavine prava u kojemu jaki štite slabe te razvoju i realizaciji novih programske inicijativa znanstvenog i stručnog karaktera radi poticanja na nužne kurikuralne reforme pravnog i općenito visokog obrazovanja, bržu integraciju hrvatskog visokog obrazovanja u europske i svjetske okvire te praćenje najnovijih trendova na polju prava, pružanja pravne pomoći i edukacije pravnika.

University legal aid clinic

Law Clinic OSIJEK PRO BONO is the general live client drop-in legal advice clinic that has been registered with the Ministry of Justice as primary legal aid provider since 2015. From that time on the Clinic is successfully providing primary legal aid to poverty stricken citizens in Osijek-Baranja County. Beside providing legal assistance, the Clinic is devoted to providing law students with a wide range of important legal skills that are not part of the regular law study curricula. Consequently, the Clinic is persistently advocating for the reform of the current system of legal and higher education and rapid integration of Croatian higher education into European and global educational context.

Knowing how hard it is for foreign nationals, primarily incoming students to obtain free legal information and advice, our newest project is "Campus Legal Aid Clinic" which primary aim is to help all foreign students at the University of Osijek with various legal issues including but not limited to housing, medical care and residence permits.

Please fee free to contact us by email (see below).

PRAVOS

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo
pravosuđa

031 / 327 - 822
osijekprobono@gmail.com

*Pravna klinika Pravnog fakulteta u Osijeku OSIJEK PRO BONO
želi Vam sretan Božić i novu godinu bez pravnih problema!*